

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FAKİR BAYKURT'UN ROMANLARINDA
TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

HAZIRLAYAN
Yeliz AKAR

2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

FAKİR BAYKURT'UN ROMANLARINDA
TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

HAZIRLAYAN

Yeliz AKAR

Jürimiz, .../.../... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oybirliği/ oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

F.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../.... tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Fakir Baykurt'un Romanlarında Toplumsal Gerçekçilik

Yeliz AKAR

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Elazığ-2010; Sayfa: VIII+117

Çalışmamızda, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın çağdaş yazarlarından Fakir Baykurt'un romanlarını toplumsal gerçekçilik açısından çözümlenmeye çalıştık.

Çalışmamızı iki ana bölüm halinde düzenledik. Monografi nitelikli birinci bölümde Fakir Baykurt'un yaşamı, edebi kişiliği ve yapıtlarının değerlendirmesini yaptık.

İkinci bölümde ise Fakir Baykurt'un on dört romanını toplumsal gerçekçilik açısından inceledik. Eserden yazara ulaşmayı hedefleyen bir değerlendirme tarzını esas aldığımız bu incelemede, yazarın romanlarındaki toplumsal ve sosyal yozlaşmayı, bireyin kendine dönüş sürecini bilimsel ve estetik yönden tahlil ettik.

Anahtar Kelimeler: Fakir Baykurt, roman, toplumsal gerçekçilik, birey, farkındalık.

ABSTRACT

**The Post Graduation Thesis
The Social Reality in of Fakir Baykurt's Novel's**

Yeliz AKAR

Firat University

The Institute of Social Sciences

Turkish Language and Literature Division

New Turkish Literature Division

Elazığ-2010; Pages: VIII+117

In our study, we tried to analyse the novels of Fakir Baykurt, who is one of the contemporary authors in the Republic Period in the Turkish Literature, from the view point of social reality.

We designed our study in two major parts. We evaluated Fakir Baykurt's life, his literary personality and his works in the first part called monography.

In the second part, we studied fourteen novels of Fakir Baykurt from the view of social reality. In this study which we aimed to reach the author from his works, we analysed the society and social deficiency and the process of the individual's return to oneself from the scientific and aesthetic views.

Key Words: Fakir Baykurt, novel, social reality, individual, awareness.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖN SÖZ	VI
KISALTMALAR.....	VII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. FAKİR BAYKURT'UN HAYATI EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	1
1.1. Hayatı.....	1
1.1.1 Doğumu ve Ailesi	1
1.1.2. Köy Enstitüsü ve Gazi Eğitim Enstitüsü Yılları	2
1.1.3. Enstitü Sonrası ve Meslek Hayatı.....	4
1.1.4. İdeolojisi ve Sendika Yılları	5
1.1.5. Yurt Dışı Tecrübesi.....	6
1.1.5.1. Amerika'ya Gidişi ve Sonrası.....	6
1.1.5.2. Almanya Hayatı	7
1.1.6 Ölümü.....	10
1.2. Edebi Kişiliği.....	10
1.2.1. İlk Edebi Çalışmaları ve Şiir	12
1.2.2. Şiirden Öyküye Geçiş	14
1.2.3.Öyküden Romana Geçiş.....	16
1.3. Fakir Baykurt'un Eserleri.....	19
1.3.1. Roman	19
1.3.2. Öykü.....	19
1.3.3. Şiir.....	20
1.3.4. Deneme.....	20
1.3.5. Masal	20
1.3.6. Gezi Kitabı.....	21
1.3.7. Çocuk Edebiyatı.....	21
1.3.8. İnceleme Eserleri	21

İKİNCİ BÖLÜM	22
2. FAKİR BAYKURT'UN ROMANLARINDA TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK	22
2.1. Kültürel ve Sosyal Yozlaşma Sürecinde Birey ve Toplum.....	22
2.1.1. Yabancılaşma ve Aidiyet Sorunu	22
2.1.2. Mekân – Birey Uzlaşmazlığı	32
2.1.3. Kültürel Çürüme ve Kimlik Bunalımı.....	36
2.1.4 Aile ve Aile İçi Nesil Çatışması	41
2.1.5 Batıl İnanışlar ve Tabular	47
2.1.6. Geleneksel Değerlerin Etkisi	54
2.1.7. Kadın – Erkek Eşitsizliği.....	56
2.2. Değişim Sürecinde Birey ve Toplum.....	64
2.2.1. Özgürlük Sorunsalı ve Sosyal Adaletsizlik	64
2.2.2. Bireyin Onanmayan ve Kimliksizleştirilen Gücü: Emek.....	86
2.3. Toplumsal ve Bireysel Farkındalık.....	91
2.3.1. Çaresizlik.....	93
2.3.2. Güven Yitimi	97
2.3.3. İletişimsizlik ve Yalnızlık	99
2.3.4. Arayış	102
2.3.5. Başkaldırı.....	107
SONUÇ	110
KAYNAKÇA	113
ÖZGEÇMİŞ	117

ÖN SÖZ

Edebiyat, insanın kendilik değerlerindeki gizil inandırıcılığını ortaya çıkaran ve bunu geçmiş-şimdi-gelecek düzlemine yansıtarak çoğaltan kökensele bir varlıktır. Edebiyatı algısal ve sembolik bir ifade ile birleştiren sanatçı ise, sözün gücünü ve örtük anlamlarını ortaya koyan ve yaratıcı bir duyarlılığa sahip olan üreticidir.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında toplumsal gerçekçilik çizgisinin bilinçli simalarından biri olan Fakir Baykurt; yaşamındaki tüm olmamışlıkları sanatsal ve düşünsel boyutta ortaya çıkarma gayreti içindedir. Baykurt; realitenin imbiğinden geçmiş derin bir algı gücüne sahip biri olarak, edebi öğeler ile toplumsal koşulları ortak bir paydada buluşturur. Toplumunu yeniden inşa etme yolundaki bilinçli amacını gerçekleştirmek için; olan değil olması gereken insan niteliklerini eserlerinde tutarlı bir bakış açısıyla imler. Baykurt, insana ve topluma ait tüm sorunsalları bütün gerçekliğiyle sunmaya yönelik bir anlatım tarzı benimser.

Çalışmamızda; roman, hikâye, masal, gezi kitabı, inceleme eserleri, çocuk kitapları v.b türlerde eser veren Fakir Baykurt'u değerlendirmeye çalıştık.

Tezin birinci bölümünü monografi nitelikli düzenledik. Bu bölümde Baykurt'un yaşamı, yazın yaşamı ve yapıtlarını inceledik. Tezin ikinci bölümünde, sanat yapıtındaki içeriğin toplumsal düşünceyle olan ilişkisini sorgulamaya ve bu ilişkiyi farkındalık algısı ile bütünleyerek değerlendirmeye çalıştık.

Önemli bireyler, isteklerinin arkasına eylem akdini yerleştiren ve kendini bu şekilde yaşama açan kişilerdir. Bu özelliği kendinde barındıran, çalışmalarında ve kişiliğimde "dolayımlyacı" rolü oynayan Sayın Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ'a şükranlarımı sunarım.

Farkındalığı fark etmemi sağlayan ve büyük bir duyarlılık ile çalışmalarına yön veren Sayın Yrd. Doç. Dr. Mutlu DEVECİ'ye şükranlarımı sunarım.

KISALTMALAR

Bil.	: Bilimler
Çev.	: Çeviren
Ens.	: Enstitü
I. D.	: İrazca'nın Dirliği
İst.	: İstanbul
K.	: Keklik
K.g	: Köygöçüren
K.A.D.	: Kara Ahmet Destanı
K.R.	: Koca Ren
O.K.	: Onuncu Köy
Sos.	: Sosyal
T.	: Tırpan
Y.E.	: Yarım Ekmek
Y.F.	: Yüksek Fırınlar
Y.Ö.	: Yılanların Öcü
Yay.	: Yayınlar

*“ Gerçeklik sezgisini yitirmemiş bütün sosyal bilimciler aynı şeyi söylüyor:
Tragedyalar çağındaki “kahraman” figürü çok gerilerde kaldı;
Günümüzün kahramanı, her türlü zorluğa rağmen başını dik tutabilen insandır.
“Kahraman” babama ve “Kahraman” anneme...”*

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FAKİR BAYKURT'UN HAYATI EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

1.1.1 Doğumu ve Ailesi

Fakir Baykurt; Burdur ili, Yeşilova ilçesine bağlı olan Akçaköy'de 15 Haziran 1929 yılında dünyaya gelir. Asıl adı “Tahir Baykurt” tur. Asıl adı Tahir olmasına rağmen, Fakir ismini tercih etmesi konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Kimilerine göre Fakir adını 18 yaşında kendi isteğiyle aldığı belirtilir. Fakir ismi hakkında bilinen bir başka gerçek ise postacının “Tahir” sözcüğünü “Fakir” şeklinde okumasıyla, 1947 yılında adı Fakir olarak değiştirildiği söylenilir.

Fakir Baykurt ise, Mustafa Baydar'a bu konuda şu açıklamada bulunur : “*Ben o zaman şiir yazardım. Eski şairler birer takma ad alırlarmış. Ben de yeni şiiri bir takma adla yürütmek istemiştim. Sonradan bu ad, hikâye ve roman çalışmalarımda, hatta hayatımda da yakamı bırakmadı.*” (Baydar,1960: 41)

Baykurt, ismini neden Fakir olarak değiştirdiğini diğerlerine benzer ama farklı bir tarzda şu şekilde de anlatır : “*Gönen Köy Enstitüsü'nde öğrenciyken fotoğraf çekme meraklısıydım. Filmlerin banyosunu Afyon'da yaptırıyordum. Fotoğraflar en az bir haftada geliyordu. Bir keresinde on günü geçti gelmedi. Bir kamyonu atlayıp Afyon'a gittim. Fotoğrafçı bir bavuldan yüzlerce film, üzeri yazılı içerisi resim dolu yüzlerce zarf çıkardı. Sıra ile okumaya başladı. Tahir, Mahir, Zahir, Bekir, Tekir, Fakır, Çakır, Makir, Mekir, Fakir. Uyaklı sözcükler içinde Fakir ilgimi çekmişti. Tam o sırada düşündüm, şu kararı verdim. Bundan sonra şiir, öykü ve romanlarımı Tahir Baykurt değil, Fakir Baykurt adı ile yazacaktım.*” (Baykurt, 1998 :12)

Baykurt'un doğum gününün belli olmayışı ve tahmini bir gün tespit edilmesi de adının değişmesi kadar ilginçtir. Annesinin “*Sen arpalar yolunurken doğdun*” demesinden hareketle önce doğduğu ayın haziran olduğunu düşünür, çünkü doğduğu köyde arpalar haziranın ortasında biçilirmiş. Daha sonra gün tespiti olarak da ayın on beşini belirler:

“*Arpalar yolunurken doğmuşum, ama ben bu dünyada doğum günü, ayı belli olmayanlardanım. Belki yılım da doğru değil. Babamın ben doğar doğmaz ilçeye gidip yazdırdığını duyardım. Orak harman bittikten, bağlar bozulduktan, o yıl öbürüne devrilmeden gidip yazdırmıştır diye düşünürüm. Anam babamdan çok yaşadı, o da*

böyle anlatırdı. Bizim doğduğumuz yıllarda kütüğe zaten ay gün yazılmıyordu. Akçaköy'de arpalara haziran ortasında girilir. Doğum günüm 15 Haziran olarak kaldı. Yazar olmasam kimse üstünde durmazdı, ben hiç durmazdım.” (Baykurt, 1998:16)

Fakir Baykurt, aslı itibariyle, fakir bir köylü ailesine mensuptur. Babası, Yemen’de seferberlikte askerlik yapmış; yaralandığı ve belli bir süre esir kaldığı için, ailesine istediği itınayı gösterememiştir. Buna rağmen ailesinin gerek yaşamı; gerekse edebi çalışmalarında ciddi etkisi olduğunu söyleyen yazar özellikle annesinin hemen hemen her konudaki telkinlerinin, yaşama farklı ve bir o kadar içten bir titizlikle yaklaşmasında etkili olduğunu belirtir.

1.1.2. Köy Enstitüsü ve Gazi Eğitim Enstitüsü Yılları

Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940 yılında 21 farklı yerleşim biriminde kurulan, köye ve köylüye daha iyi yaşam koşulları sunabilmek için yetkili bireyler yetiştiren eğitim kurumlarıdır. Bu kurumların ortaya çıkışı Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç ve Fakir Baykurt gibi köy kökenli yazarların çabaları neticesinde gerçekleşir. Köy Enstitüleri o dönemlerde köy çocuklarının okuyabildiği tek eğitim yerleridir. Köy Enstitüleri, maddi ve manevi her bakımdan çaresiz ve bırakılmış çocuklara beş yıllık bir eğitim verilerek geleceğe hazırlanması sağlanır.

Fakir Baykurt, böyle bir dönemin içinde yetişen bir kişi olduğu için kendini ve toplumu değiştirmek ve geliştirmek amaçlı bir arayış içine girer. Arayışlar sonunda 1943 yılının haziran başında Isparta Gönen Enstitüsü’ne kaydını yaptırır.

Baykurt, enstitüde boş vakitlerini kitaplıkta geçirir, edebiyat sohbetlerinin yapıldığı toplantılara katılır. Ders dışı vakitlerinin hepsini kitaplıkta geçirir. En çok tutulan kitapların hangileri olduğunu bildiği için bunları bir şekilde toplayarak anlamaya ve anlatmaya çalışır. Kendisinin üstat olarak nitelendirdiği yazarların (Sabahattin Ali, Gorki, Gogol) eserlerini zihninde harmanlayarak edebi çalışmalarına bir yön vermeye çalışır. Bununla beraber “Gün”, “Söz”, “Gerçek” gibi çeşitli dergilerden eline geçen yayınları irdeler ve bu yayınlar yazarın edebi misyonunu belirlemesine yardımcı olur.

Fakir Baykurt, enstitüde ilk olarak şiirle ilgili çalışmalar ile faaliyet göstermeye başlar. Açılan şiir yarışmalarında çeşitli dereceler elde eder. Baykurt, okuduğu enstitünün en ünlü şairidir. Köy Enstitüleri Dergisi’ndeki şiirlerinin kiminin imzasız, kiminin yanlışlıkla başkasının imzasıyla, kiminin de ilk adı olan Tahir Baykurt imzasıyla çıkması nedeniyle çoğu şiirinin Baykurt’a ait olduğu bilinmez. Şiir

çalışmalarından sonra roman ve öykü türleri üzerinde okuma çalışmalarına başlar. Bu türlerde okuduğu ilk ciddi kitap, H. Beraud'un "Şişko" adlı eseridir.

Baykurt'un şiirle ilgilenmesinde ve kendini yetiştirmesinde önemli bir ayrıntı da, kitaplık kolunda ve kütüphanede görevlendirilmiş olmasıdır. Enstitülü yazarlarının çoğunun bu kütüphane ile yakın ilişkisi vardır.

"Köy Enstitüsü, sanatta kişiliğimi bulmama, okuma yazmada ilerlememe çok yardım etti." (Baykurt, 1998: 32)

Enstitü kitaplığından alıp okuduğu kitaplar, Baykurt'un bireysel dönüşümler yaşamasına ve edebiyat hakkında derin bir perspektifle düşünmesine yol açar. Yazara göre sürekli okumak, anlamak ve anlatmak gerekir. Bir şeyler yazabilmek için birikim gerekir. Birikimde okuma deneyimleriyle elde edilir. Bununla beraber edebiyat dünyasında yetişen ciddi sanatçıların eserleriyle tanışmak ve bu konuda bir analiz yapmak gerekir. Yazar bu konuda ilk olarak Nazım Hikmet'i kendisine örnek olarak seçer. Şiirlerine farklı bir olgunluk katan ve şiirlerinde sarsıcı etkiler yaratan Nazım Hikmet'in şiirleriyle tanışması ise uzun bir zaman sonra olur.

"Nazım'ın şiirlerinin çoğunu elimle virgülüne kadar defterlere yazdığımı anımsıyorum. Öyküler yazmaya da başladım hemen. Fakat romana yönelmek o günlerde aklımdan geçmiyor. Geleneksel yazma özentisinden bilinçli sanat aşamasına bu sıralarda geçtim. Şiirim hem özü, hem biçimi değişti. Enstitüyü bitirdiğimde belli başlı dergilere şiirler, yazılar yollayacak dereceye gelmiştim." (Baykurt, 1998:26)

Fakir Baykurt bu etkilenimler sonrası edebiyat dünyasına renk katan şiirler yazmaya başlar. Birtakım yazı faaliyetlerinde bulunan sanatçının ilk dönemden itibaren eserleri ve düşünceleri devlet tarafından yoğun baskı altına alınır. Fakir Baykurt, daha öğrenciyken bu yazdıklarından dolayı sorgulanır ve ifadesi alınır.

"Çıkardığım "Yeni Köy" adlı gazetede yayınlanan şiirimden ötürü ta bakanlıktan müfettiş gelmişti koğuşturma yapmaya. İzne giderken bavulumda Marx Beer'in "Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Umumi Tarihi" adlı yapıtı çıktı, hemen el koydular, onun da soruşturmasına müfettişler geldi. Uydurma şikâyetler sonucu, gün ortasında evim basılıyor, aramalar taramalar sonunda öykülerimi, şiirlerimi alıp götürüyorlardı." (Baykurt, 1998:28)

Bu şekilde engellenmeye çalışılan sanatçı, bu müdahalelerden yılmaz ve çalışmalarına köy enstitüsünde devam eder. Yepyeni bir anlayış, yepyeni bir mekân

olarak nitelendirilen köy enstitüleri, Fakir Baykurt'un düşünce yapısında başat bir öneme sahiptir.

1.1.3. Enstitü Sonrası ve Meslek Hayatı

1948'de enstitüyü bitiren Fakir Baykurt, Burdur'a bağlı Yeşilova'nın Kavacık ve Dere köylerinde öğretmenlik hayatına ilk adımı atmıştır. Çocukluğundan itibaren yaşamı hep sorgulamış ve hep değiştirmek istemiş bir insan için belki de en önemli fırsatı yakalayan Fakir Baykurt, kendi bireyselliğinde değişen dünyaya paralel olarak diğer insanların da yaşamlarını değiştirecektir.

Bu amaç doğrultusunda öğretmenliğe başlayan Fakir Baykurt, mesleğinin ilk yıllarında çeşitli düşüşler yaşamıştır. Çünkü toplumun ve insanların değişmeye ne kadar dirençli olduklarını görerek sarsılır.

“Kavacık Köyü'nün Öğretmeni” adlı eserinde Fakir Baykurt, öğretmenlik yaşantısındaki hoşnutsuzluğunu ve korkularını şu sözlerle dile getirir:

“Bir ara baktım, kimi dersleri tıpkı ilkokulda beni okutan öğretmenim gibi yapıyorum. Düşündüm: Bu durumda öğretmenlik yerinde sayar! Onun gibi anlatıyor, onun gibi sorular sorup yanıt istiyorum. Gerçi ezberletmiyorum, uzun uzun not yazdırmıyorum; ama kendi kendimin yöntemlerini sevmiyorum. Yalnız Orhan Veli'nin şiirleştirdiği La Fontaine fablları ile Nasrettin Hoca fıkralarını ezberletiyorum. Onlar güzel düzenlenmiş sözler. Belleklerinin altında bulunsun istiyorum. Ama nedense bu yaptıklarım beni doyurmuyor. Acaba komşularla ilişki de nasılım? Hani hem kafaca, hem iş yaşamında, hem toplu yaşamda geliştirecektim onları?”(Baykurt, 1998:35)

Zihnindeki sorgulamalara rağmen Fakir Baykurt; önce içinde bulunduğu toplumun eğitmeni olacak, sonra da bu toplumun sanatçısı olma yönünde adım adım ilerleyecektir. Bu yolda her zaman toplum gibi düşünmeyenlere, toplumun acılarını hissetmeyenlere duyduğu endişeyi dile getirir. Bazı aydınların bu anlamda her bakımdan eksikliklerini görerek, eserlerinin değersizliğini, yaşamlarının önemsizliğini cesaretle bir şekilde eserlerinde anlatmaya çalışır. Çünkü Baykurt' a göre her edebi eser toplum hafızasında sarsıcı etkiler yaratmalı, kitlelerde bilinçli dönüşümlere vesile olmalıdır.

12 Kavacık ve Dere Köy'lerinde beş yıl süren bir öğretmenlik döneminden sonra 1953'te Gazi Eğitim Enstitüsü'nün edebiyat bölümüne giren yazar, Mustafa Nihat Özön, Faik Reşit Unat, Sami Öngör, Kemal Demiray gibi tanınmış öğretmenlerden ders

alarak, enstitünün “Güldikeni” adlı duvar gazetesinde şiirlerini, tanınmış gazete ve dergilerde de öykülerini yayınlar. Yazar bu süre içinde etkinliğini sadece yazın alanında göstermez, şehir içindeki tüm kültürel ve sosyal etkinliklere de katılır. Bu sayede hem ufku genişler hem de tanınmış yazarları, gazete ve dergiler ile yayınevlerini tanıma fırsatını elde eder.

1952’de Gazi Eğitim Enstitüsü’nden edebiyat öğretmeni olarak mezun olan Fakir Baykurt ilk olarak Sivas’ta ve Hafik’te Türkçe öğretmenliği görevine başlayarak halkı eğitme amacını aktif olarak devam ettirir. Daha sonra ise Konya Astsubay Hazırlama Ortaokulu’nda Türkçe öğretmenliği yaparak bu arada da 18 aylık askerliğini tamamlar, sonra Artvin’in Şavşat Ortaokulu’na atanır. Kısa bir süre sonra ise ideolojik nedenlerle Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü’nde basit bir göreve getirilmiş, ayrıca bakanlık emrine alınır.

Siyasi çatışmaların durulmasıyla görevine dönen Fakir Baykurt, Ankara’nın ilçe ve köylerinde ilköğretim müfettişliğine başlar. Daha sonra bir grup eğitimci ile birlikte Amerika’da Indiana Üniversitesi’ne ders araçları konusunda mesleki eğitim yapmaya gönderilip orada bir yıl okuyup yurda döner. Fakir Baykurt; bu süre içinde Jamaika, İngiltere, Bulgaristan ve Macaristan’a giderek bu yerler hakkında çeşitli gözlemler yapar. 1962 yılından itibaren TÖS’ün (Türkiye Öğretmenler Sendikası) başkanı olarak görev yapan Fakir Baykurt’ un müfettişlik görevine yazdıklarından ve düşüncelerinden dolayı son verilir.

1.1.4. İdeolojisi ve Sendika Yılları

1961 Anayasası’nın 46. maddesi uyarınca devlet sendika kurma hakkını memurlara da tanır. Temmuz 1965’te Fakir Baykurt başkanlığında kurulan ilk sendika Türkiye Öğretmenler Sendikası’dır.

“1965’te TÖDEMF içinde örgütlü öğretmenlerden yüz kadarımız bir araya gelerek Türkiye Öğretmenler Sendikası’nı TÖS’ü kurduk.” ((Baykurt, 1998:73)

Fakir Baykurt, TÖS’e başkan olmayı pek istemez; ancak çevresinin yoğun baskısından dolayı başkanlığı kabul eder. Başkan olmak istememesinin nedeni yazmayı tasarladığı romanlardır. Daha çok onlara vakit ayırmak isteyen Baykurt başkanlığının, zamanının büyük bölümünü alacağını bilir. Baykurt çok çetin ve zorlu bir siyasi dönemde başkan olmanın zorluğunu bilir; ama buna rağmen başkan olmayı kabul eder. TÖS’ün ilk genel kurulunda oyların büyük çoğunluğunu alarak başkan seçilir. Bu

dönemde yine bakanlığın açtığı davalarla uğraşan sanatçı, yurt genelinde sendika gezileri yapar. Sendika faaliyetlerini yürütmekte, aynı zamanda da sanatçı kimliğini ve öğretmenlik mesleğini ihmal etmemektedir.

Kayseri’de TÖS’ün genel kurulunda büyük olayların çıkması nedeniyle, siyasî konuşmaları gerekçe gösterilerek, bakanlık tarafından kendisine dava açılır. Bu olaylarda yoğun baskı ve şiddet altında olan Baykurt, artık ailesini ve kendini güvende hissetmez. 28 Ekim 1970’te Milli Eğitim Bakanlığı’ndaki görevinden ayrılarak dönemin rektörü Erdal İnönü’nün desteği ile ODTÜ’de Halkla İlişkiler ve Yayın Müdürlüğü’ne getirilir. 9 Mayıs 1971’de gençleri provoke ettiği gerekçesiyle evi basılır, kitapları toplanır ve tutuklanır. Siyasi, sosyal ve toplumsal baskılar ve olumsuz geçişler yaşayan Baykurt, döneminin başbakanın değişmesi, TÖS’ün kapatılmasıyla, faaliyetleri nedeniyle cezaevine kapatılır ve uzun süre burada kalır.

1.1.5. Yurt Dışı Tecrübesi

1.1.5.1. Amerika’ya Gidişi ve Sonrası

Genel kültürünü artırmak ve vakit geçirmeden bir yabancı dil öğrenmek için çok çaba harcayan Baykurt, kitaplarının basılmasından ve biraz daha tanınmasından sonra Bulgaristan’a ve Macaristan’a çeşitli geziler yapar. Belli bir süre sonra ise Türk işçilerinin yaşamlarını gözlemlemek için Almanya’ya gitmeyi de planlayan yazar, bu amacını ilk olarak gerçekleştiremez, ama Amerika’ya gitme fırsatı elde eder.

Amerika’dan döndükten sonra Türkiye Öğretmenler Sendikası ve Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu gibi siyasi ve sendikal kuruluşlarda genel başkanlık yapan Baykurt, meslek hayatını kendi sosyalist düşünceleri doğrultusunda şekillendirir. Bu yüzden hemen hemen her dönemde tüm çalışmalarını çeşitli sektelere uğrar ve yazar yıpratılmaya çalışılır. Birkaç kere bakanlık emrine alınır ise de, her seferinde danıştay kararı ile görevine geri döner.

Kısa bir süre, bakanlık merkez örgütünde Milli Folklor Enstitüsü uzmanlığına atanır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde halkla ilişkiler ve yayın müdürlüğü görevinde de çalışır. 1971’de gördüğü baskılar sonucu emekliye ayrılır. 1974’te hakkında açılan davalardan beraat eder. 1978’de Kültür Bakanlığı danışmanlığı yapar.

“12 Mart tutukluluğum ve sendikal bildirimlerden yediğim öteki cezalar bittikten sonra öğretmenliğe alınmadım. ODTÜ Halkla İlişkiler ve Yayın Müdürü iken

tutuklanmışım. Çıkınca işe alınmak için başvurduğum. Dilekçeme karşılık bile verilmedi.” (Baykurt, 1998: 32)

1.1.5.2. Almanya Hayatı

Bir yıl Amerika’da kalan Baykurt, 1963 yılı dönüşünde Türk insanını veya Türk göçmenini daha yakında izlemek için belli bir süre Frankfurt’ta kalır. Burada dış göç olgusu yazarın oldukça ilgisini çeker. Yazar burada göç olgusunun yazılması ve sosyolojik olarak incelenmesi gereken bir kavram olduğunu düşünür ve Türk göçmenlerini gözlemler. O, göçmen işçiler arasında politik sürgün bir yazar olarak yaşar. Uzun yıllar Almanya’da yaşayan yazar bu düşüncesini şu sözlerle anlatır:

“Almanya’da 10 yıldır göçmen işçiler arasında yaşayan, politik sürgün bir yazarım artık. Olanaklar elverse üç yıldan fazla kalmazdım buralarda. Çalışmalarımı yurt dışında, Duisburg’ta sürdürdüm ister istemez, olabildiği kadar. Bu süre içinde yazıp yayımladığım yedi kitap, bence 1979’a kadar yurtda yazıp yayımladıklarımın birer süreğidir. Acılar Duisburg’ta yazdığım her satıra, dizeye karışmış, romanlarımın, öykülerimin içeriğine sinmiştir; yakın okurlarım duyumsayabiliyor.” (Baykurt, 1998: 209)

Baykurt ikinci kez Almanya’ya gitme fırsatı elde eder. Ve ikinci kez kesin olarak Almanya ‘ya gitme kararı verdiği zaman, 1979’un nisan ayıdır. Almanya’nın Rur Bölge’sinde üç aylık bir burs bulur. Bu kendisine Almanya’da dış göç hayatını incelemek için iyi bir imkân sağlayacaktır. Fakir Baykurt, Almanya’da önce beş yıllık bir anlaşma yapar. Sonra ikinci beş yıllık anlaşmasıyla çalışmalarını sürdürür. Haftalık 26 saatlik bir programın uygulandığı yoğun bir çalışmadır bu. Dört öğretmen grubuyla 8 eski projeyi gerçekleştirecek, ayrıca 14 saat ders verecektir. Bu yoğun tempoya rağmen yazma eyleminin tutkusunu hiçbir zaman yitirmeyen Baykurt, bu konudaki gayretini her daim canlı tutar.

Fakir Baykurt, Almanya’da bu yoğun çalışma temposu içerisinde hikâye ve roman yazmaya nasıl vakit bulduğunu şöyle açıklar:

“Bir çeşit yazıhane gibidir çantam. Bir toplantıda mıyım? Düşünürüm, notlar alırım. Bir dinlenceye mi çıktım? Gene notlar tutarım. Bir dosyam var: ‘İlk Karalamalar Dosyası’ koydum adını. Bu dosyadan seçtiğim bir konuyu ele alırım, işlerim. Eskiden masaya oturdum mu kalkmayı bilmez, sürekli çalışırdım. Yoğun bir çalışma içindeyseniz, araya kesintiler girince, çalışma havanız bozuluyor. Eve kapanmanın

yararı yoksa şehir kitaplığında çalışırım. 'Bitirmeden yerimden 17 kımıldamayacağım' diye ant içtim. Yüksek Fırınlar'ı böyle tamamladım. Bütün zorluk ilk karalamayı kurtarmaktır.' (Onaran, 2001:56)

Bir yazarın hikâyelerinde ve romanlarında yaşadığı çevrenin izdüşümlerini görebilmek muhtemeldir. Özellikle söz konusu olan Fakir Baykurt ise bu izleri en yoğun biçimde görebileceğimizi söylemek mümkündür. Bu mümkünlüğün şaşmaz bir tutarlılık ve bütünlük içinde yansıdığı Almanya'da şekillenen ve "Duisburg" olarak nitelenen romanları yazarın yazın dünyasına çok önemli malzemeler bırakmıştır.

"Bir üçlemenin son romanı üzerinde çalışıyorum. Üçlünün ilk kitabı Yüksek Fırınlar'la Koca Ren. Türk Dili dergisinde Gömüt adında bir öyküm yayımlanmıştı. Üçlünün son romanında bu öyküden yola çıkıyorum. Bu öyküyü film de yapmak istemişlerdi. Şimdilik uygun görmemişim. Öykülerim de var. Yayımlanmamış üç yüzü aşkın öykü. Üç bölüme ayırdım öykülerimi. "Özüm Çocuktur" başlığı altında topladığım 55 öykü var. Bu öykülerde çocukluk yaşamımla ilgili izlenimler yer alıyor. Öykülerimin ikinci bölümünü "Köy Enstitüsü Yılları 18 Kırağılı Yıllar" adıyla hazırlıyorum. Üçüncü bölümse "Öğretmenlik Yılları." Bunlar hep öz yaşam öyküleri." (Onaran, 2001:57)

Kendisi işçi olmamasına rağmen Almanya'daki işçilere çok yakın bir mesafeden bakan ve gözlemleyen yazar, bu yakınlıkla hikâye ve romanlarında onları anlatır. Yazarın öykü ve roman dışında Almanya'da kaldığı süre çerçevesinde gerçekleştirdiği bir diğer çalışmada masal tarzındaki eserleridir. Almanya'da yaşayan çocukların durumu yazarı derinden etkiler. Çünkü onlar yazara göre, binlerce km uzakta aile büyüklerinden habersiz olarak büyümektedirler. Çocukların bu eksikliğini gidermek için yazar çeşitli masallar kaleme alır.

"Daha çok burada ninesiz, dedesiz büyüyen çocuklar için yazdığım 25 masalı enikonu önemsiyorum. Dört yıl emek vererek, Türkçenin tadını çıkararak yazdım onları. Almancalarda basıldı. Masallarımı bugün sadece dışarıdaki çocuklarımız okuyabiliyor. Bir gün yurttaki çocuklarımız da okuyacak." (Baykurt, 1998: 92)

Bu çalışmalarının yanı sıra sanatçı, Almanya'da şiir kitabının basımını da gerçekleştirir. "Bir Uzun Yol" adlı şiir kitabını çeşitli insanların katkılarıyla güzel bir kitap haline getirerek yayımlayan Baykurt, aslında şiir kitabı çıkarmaktan çok çekinir. Çünkü bunlar iyi şiirler olmayabilir. Birtakım şüphelerle yazma eylemini sürdüren sanatçı şiirlerinde Almanya'daki Türklerin uyum sorunları, sıkıntıları, yurt özlemleri,

barış, emek gibi temalara yer verir. Kendini bundan dolayı milyonlar içinde dolaşan Robinson'a benzetir. Bunun yanı sıra Fakir Baykurt, Almanya'da dergi faaliyetlerine ve sanatçı derneklerine destek verir. Çeşitli derneklerin faaliyetlerine katkıda bulunur.

“Duisburg’da ‘Dergi’, Frankfurt’ta ‘Yazın’ adında iki sanat dergisi yayımlanıyor, daha da geliştireceğine inandığım iki dergi. Essen’de kurulan ‘Sander’ adında bir sanatçılar derneği var. Yazarlar, ozanlar, müzikçiler, ressamalar, yontuculardan oluşan güçlü bir dernek. Bielefeld’te kurulan Türk yazarları Grubu da var. Başkanlığını ben yürütüyorum. Yılda iki üç toplantı yapılıyor, metinler okunuyor, ilişkiler kuruluyor. Duisburg’ta keleynak kuşu anlamına gelen ‘Kiebitz’ adında resmi bir kuruluş da var. Şehir kitaplığı ile işbirliği yaparak folklor çalışmaları sergiliyor. Bu kuruluşta Sevgi Soysal ile Bedri Rahmi Eyüboğlu’yu anma günleri düzenlendi. Türkiye’den Tomris Uyar, Vedat Türkali, Orhan Pamuk, Latife Tekin, Cahit Külebi, Metin Demirtaş geldi, edebiyat konuşmaları yaptılar.” (Onaran, 2001: 57)

Her alanda mahir olan sanatçının Almanya’daki etkinlikleri bunlarla sınırlı kalmaz. Yazar aynı zamanda yazarlar için anma toplantıları düzenler, sanatçılar üzerine söyleşiler tertip eder.

“Server Tanilli’nin başkanı, benim ikinci başkanı olduğum ‘Türkiye Aydınlarıyla Dayanışma Girişimi’ adlı bir kuruluş var. Yılda bir toplanan bu girişimin doğuş nedeni Aydınlar Dilekçesi Davası’dır. Alman Sosyal Demokrat Partisi’nin bir yan kuruluşu kültür çalışmalarını destekliyor. Nisan 1988’de Bonn’da doğumunun 130. yılında Namık Kemal anıldı. Mayıs 1987’de Abidin Dino, Haziran 1987’de Sabahattin Ali toplantıları yapıldı. Önümüzdeki yıllarda Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile Memduh Şevket Esendal üzerine toplantılar yapılması düşünülüyor. Köln’de ‘Türkiye Öğretmenler Derneği’, ‘Arkadaş Tiyatro Grubu’, ‘Arkadaş Dergisi’ var. Haldun Taner’in ‘Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım’ oyunu ile Aziz Nesin’in ‘Demokrasi Gemisi’ adındaki oyunu oynandı. Ayrıca ‘Türk- Yunan Dostluk Girişimi’ adında bir kuruluş var.” (Onaran, 2001: 57)

Baykurt, Almanya ve Hollanda’nın birçok yerinde bulunup farklı çalışmalar içine girer. Fransa, İtalya, Avusturya, İsviçre, İsveç, Danimarka’ya da birkaç kez gidip gelir. Gittiği her yerde işçilerle söyleşiye oturur, geceleri evlerinde kalır. Gezip gördüğü mekânlar arasına Sovyetler Birliği, Çin ve Avustralya’yı da ekler. Bu gezilerden hareketle bir gezi kitabı çıkarmayı düşünür. 1999 yılında ‘Dünyanın Öte Ucu’ isimli gezi kitabını yayımlar. Alman Yazarlar Birliği üyesidir. Okullarda okuma eğitimini

destekleyen Friedrich Bodecker Vakfı'nın da üyesi olduğu için toplantılarına katılır. Almanya'da gösterdiği etkinliklerinden dolayı bir ödül alır. Fakir Baykurt, yaptığı bu ödül töreni konuşmasında, yurdunda “Barış Derneği” yargılanırken kendisinin “Barış Çöreği” isimli kitabıyla ödül almasını manidar bulduğunu söyler.

Baykurt, yurdundan çok uzak mesafelerde olsa da yaşamının sonuna kadar köylüler ve işçilerle ilgili roman ve öyküler yazmaya devam edeceğini söyler. Çünkü yaşadıkları, dinledikleri ve gözlemleri kendisine yazıp bitmeyecek kadar malzeme barındırır.

“İçinden çıkıp geldiğim köylülerle, arasına karıştırdığım işçilerin yaşamı üstüne romanlar, öyküler yazmayı, tıpkı başlangıçtaki gibi istekle sürdürüyorum. İşçilerin çalışmalarından, yaşamından öğrendiklerim, özellikle göçmen işçi yaşamından esinlendiklerim beni yıllarca işsiz bırakmayacak kadar çoktur. İşçilik, işsizlik zordur. Göçmenlik, göçmen işçilik daha zordur. Fakat artık iyice anlamak zorundayız, zorların en zoru savaşlardır. Yeni savaşlar yeryüzünde insan soyunun, onunla birlikte bütün soylu, güzel yaşamlarının sonu demektir.” (Baykurt, 1998: 283)

1.1.6 Ölümü

Doktorunun karaciğer tahlilinden şüphelenmesi üzerine Essen'deki hastaneye sevk edilir. Bu hastanede 11 Ekim 1999 tarihinde sabah saat 04.00'te yaşamını yitirir. 70 yaşındadır ve ölüm raporlarında pankreas kanseri yazar. Almanya'da yapılan törenden sonra Baykurt'un cenazesi İstanbul'a gönderilir.

Fakir Baykurt pek çok alanda vermiş olduğu eserleri ile Türk toplum yaşamına kültürel ve sosyal anlamda ciddi eserler bırakarak yaşama veda eder.

1.2. Edebi Kişiliği

Toplumsal yenileşmenin yapıcısı olarak yazın dünyasında yer edinen yazar, toplumsal gerçeklere eleştirel ve cesurca dokunan kalemi ile tanınır. Edebiyat dünyasının yenilikçi yazarlarından biri olan Baykurt'un edebi eserleri yaşamın imkânları ve zorluklarına ilişkin bir deneyim tarzıdır. Yazın yaşamında kalemiyle kendi olmanın öncülerinden ve koruyucularından biri olan Baykurt; insanların yüreğine ve zihnine, kendi güçlerini ve geleceğini biçimlemek için, güçlü bir inanç empoze eder. Fakir Baykurt'un eserleri insan gerçekliğinde gizil olan inandırıcılığı anlatır; çünkü

Baykurt'un eserlerinin içeriğinde hayal gücü dizginlenmiş, eserlerin gerçeklik zemininden ayrılıp gitmesine izin verilmez.

Toplumsal gerçeklik algısı ile uyum içinde olan Baykurt'un yazdıkları ile yaşamı arasında sıkı bir ilişki vardır. Metinlerin kendi dünyasında yarattığı sarsıcı etki, olayları kurgulama yetisi üzerinde yaratıcı güç ile birleşerek oluşur. Baykurt'un eserlerinde yaşamın imkânları ve zorluklarına ilişkin deneyim tarzıdır. Yazılarında çıplak bir ideolojik tonlama göze çarpar. Anlatı yazarı olarak ustalık kazanan yazarın eserleri, yaşamın değişik alanlarına yayılmış değerler bütünü ve anlamlandırma biçimidir. Eserlerinin hepsi, gündelik düşünme biçimlerinden sosyal düşünme biçimlerine ve davranma biçimlerine kadar uzanan geniş bir alan içerir. Bu Baykurt'un sosyal olaylarla sanat eseri arasındaki ilişkiyi yadsımadan eserlerine aktardığını gösterir.

Onun eserleri yüzeysel pasajlar olmayıp sosyal yaşama dair fikir verici öğelere işaret eder. Edebi ürünleri bir eser olma sınırlarının çok ötesine geçerek sosyoloji, tarih, coğrafya, ekonomi v.b alanlarla bir ilişki içinde okuyucuya yansır. Disiplinler arası ürünler olarak yazılan eserlerde, en temel unsur içeriktir. Baykurt yaşam akışını keskin bir gözlem gücüyle değerlendirerek yığınlar arasındaki töresel çürümüşlükleri, bireysel ve toplumsal düşüşleri ve her anlamda yalnızlaşan köy ve köylü dünyasının ayrıntılarını dile getirir.

Fakir Baykurt eserlerinde yer verdiği karakterleri; ülküleştirmeden, olumlanmayan düzene karşı gösterdiği tepkiler içinde ele alır. Kitlelerin bilinçli bir şekilde değişmesi, gelişmesi gerektiğini söyleyen Baykurt, insan kişiliğindeki yeni ve ilerici yönsemeleri gözlemleyerek karakterlerini oluşturur. Sanatçının değişik özellikleri bir araya getirerek oluşturduğu karakterler, gerçekliği toplumsal ve düşünsel olarak yansıtmak için birer araç vazifesi görür. Karakterler yazarın eserlerinde; ya toplum değişimini yansıtmak için en önemli unsur, ya da yeni toplum düzenini kurmak için gerekli insan nitelikleri bulup çıkarmak adına bir prototiptir. Eserlerinde şematik roman karakterleri yoktur. Daha çok yaşamın simgeleridir; bunun için karakterler toplumsal sınıf ve konumlarına borçlu oldukları belli bir varoluş biçiminden sıyrılmaya eğilim sergilerler. İnsanların gelenek ve göreneklerini zor koşullar altındaki yaşam mücadelelerini somut gözlemlerle yansıtırken, bu toplumsal çevrede yer alan bürokratlar, aydınlar, öğrenciler, işçi ve memur sınıfını v.b karakterleri aktüel bir perspektif ile imler.

Baykurt tüm eserlerinde titiz bir dil ustasıdır. Akıcı, canlı yerel bir Türkçe ile okuyucuya hitap eder. Müdahil olduğu sınıfın dünyaya bakışı ile eserlerinde çeşitli betimlemeler yapar. Toplum bilincine uygun bir estetikten ve üsluptan yanadır.

Eserlerinde geniş halk yığınlarının özellikle de köylü sınıfının yaşam tecrübesini kendi kültür birikimi ile uzlaştırarak toplumsal gerçekçilik çizgisinde vermeye çalışır; çünkü yazara göre eserleri besleyen ve güdüleyen verimli kaynak toplumsal gerçekçiliktir. Yazar eserlerini bu perspektif ile yazma gayreti içine girer. Toplumsal gerçekçilik insan sorunsalını bütün gerçekçiliğiyle anlamaya yönelik bir anlatım tarzıdır. Bir toplumsal gerçekçi olarak Fakir Baykurt' ta sanatı sosyolojik bir metin olarak görür. Her ürünün ona göre sosyolojik ve psikolojik bir izahı olmalıdır. Bunu için bir yazar olarak eserleri ile toplumsal koşullar arasındaki bağı oluşturmaya imkân veren kategoriler sunar; yazara göre sanat, kısmen yaşanan dünyanın analizi olmalıdır.

Toplumsal bir duyarlılık ile eserler yazar Fakir Baykurt, eserlerinde gerçekçiliğin toplumsal ve düşünsel durumunu işler. Yazarın yapıtları her bireyin tüm sorgulamalarını yansıtarak, yazarı yaşadığı dönemin eleştirel bir gözlemcisi konumuna getirir.

1.2.1. İlk Edebi Çalışmaları ve Şiir

Fakir Baykurt şiir yazmaya 1943 yılında, köyünde ilkokul öğrencisiyken başlar. O sıralar henüz 14 yaşında bir çocuktur. İlk önce parmaklarıyla sayarak hece şiirleri yazar. Konularını köyünün ve köylünün gerçeğinden seçerek yazan Baykurt, 1943'te Isparta'daki Gönen Köy Enstitüsü'ne girer. İlk dönemden itibaren öğretmenleri tarafından şiir yazması hoş görülen ve teşvik edilen sanatçı, gösterdiği başarı ve şiire olan yatkınlığından dolayı okul kitaplığında görevlendirilir. Bu vesileyle bütün edebiyat dergilerini ve gazeteleri okuyarak ilk adımı atar.

Edebiyatla uğraşmaya başladığı ilk yıllar, onun için yokluğun ve yoksulluğun olduğu yıllardır. Buna rağmen yazar amacından vazgeçmez ve ilk çalışmasını yayınlar. İlk çalışması 1945 yılında "Türk'e Doğru" adlı dergide çıkan "Fesleğen Kokulum" adlı şiiridir. Edebi ürünlerinin ilklerini yavaş ve emin adımlarla oluşturan Baykurt, bir yandan da Sabahattin Ali'nin öykülerini ve Nazım Hikmet'in eserlerini bulup, okur. Daha sonra Hasanoğlu'daki Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerinin çıkardığı "Köy Enstitüleri Dergisi" kitaplığına gelerek çeşitli çalışmalara katılır. Derginin içinde kendi yazıları, şiirleri ve incelemeleri vardır. Dördüncü sınıfa gelinceye kadar hep şiirle

uğraşır. Bu dönemde bir de oyun yazar. Şiirlerini çeşitli dergilere yollayarak yayınlanmalarını sağlar. İzmir’de çıkan “Fikirler” e İstanbul’da çıkan “Yücel” ve “Varlık” a Ankara’da çıkan yazıyı ise “Kaynak” adlı dergilere gönderir ve şiirleri bu dergilerde yayınlanır.

Fakir Baykurt, şairlik gelişim ve oluşum sürecini de kısaca şöyle belirtir. *“Önceleri şiir yazardım. Sekiz on yıl kadar süren bu dönemin yararı, sözlüklerin değerini, dilin tadını yakalamam oldu. Değiş becerileri edindim. Halk dilinin besleyici büyük gücünü kavradım.* (Baykurt, 1998: 39)

Baykurt şiir türündeki ilk çalışmalarında çevresindeki sıradan insanları hiçbir ayırım gözetmeksizin konu olarak seçer ve anlatır. Köylerin sıkıntılarını anlatmak için belki de edebî türlerin birçoğu gerekliydi ama o ilk etapta romanı düşünmediğini söyler. Enstitüyü bitirdiğinde şiir sahasında belli bir seviyeye geldiğini gören Baykurt, başlangıçta Orhan Veli’nin “Yaprak” dergisini çıkardığı dönemdeki tavrını izler, ama içerik yönünden Anadolu gerçeklerine yönelen şiirler yazar. Buna rağmen Baykurt şiirlerini Orhan Veli ve arkadaşlarının “Yaprak” dergisinde edebiyat etkinliğine dönüştürdükleri hümanizm görüşünü ön plana çıkararak bir anlayış doğrultusunda kaleme alır.

Fakir Baykurt, okumayı yeteri kadar ilerletmeden yazmaya, yazdıklarını aceleyle yayımlamaya başlar, yayın organlarını seçişte tam isabet göstermez. Her ay şiir, öykü v.b yazılarını göndererek iki üç dergide adının görünmesini arzu eder. Baykurt ilk şiir kitabını altmış yaşında yayımlar; çünkü yazdığı şiirler arasından seçmeler yaparak ilk kitabını hazırlar.

“İlk şiir kitabım altmış yaşında çıkıyor. Sınırlı olacak bu kitabın baskı sayısı. Şimdilerde elimde klasör, durup dinlenmeden, şunu mu alayım, bunu mu katayım? diye seçimler yapıyorum. Dört yıl oluyor kafama bunu takalı. Dört yıldır 160 sayfaya sığacak kadar şiiri, bu yandan o yana aktarıyorum. Teslim olmama bir yalcık kaldı.” (Baykurt, 1998:169)

Şiir çalışmaları onun üslubunu geliştirip, üslubunun edebî bir dil olmasını sağlar. Şiir uğraşları diğer edebî türlere de etki eder. Baykurt’a göre şiir, çok zorlu bir uğraş gerektiren bir alandır. Disiplinli, uzun ve sağlam bir çalışma gerektirir. Gençlik yıllarında şiir kitabı çıkarmayı düşünür. Daha sonra ise vazgeçer ve beklemeye bırakır. İlk şiir kitabını 64 yaşında çıkarır.

Yazdığı ilk şiirlerinde etkilenme açıkça kendini göstermektedir. Fakat hiçbir zaman etkilenmeden korkmaz. Tek korkusu kendisini, çevresini, köyünü, köylüyü bütün realitesi ile anlatamamaktır. Ona göre, günlük konuşma diliyle şiir yazılmaz. Şairler sıradan olmayan ve anlamlı kelimelerle şiir yazan kişilerdir. Şiir dili uzun bir uğraşından sonra ortaya çıkar. Çünkü yazara göre dil, canlı bir varlık gibidir. Sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Dilin gelişiminde şüphesiz şairlerin de katkısı vardır.

1.2.2. Şiirden Öyküye Geçiş

Fakir Baykurt, şiir çalışmalarından sonra çeşitli notlar alır. Bu notları ilerde yazacağı öykü ve romanlar için birer hazırlık safhası oluşturur. Köy gerçeklerini romandan önce, öyküde vermeye başlayan Baykurt roman ve öykü yazarlığını birlikte sürdüren yazarlarımızdandır. Öykülerinde köy gerçeklerini, köyün değişik kesimlerinden portreleri, köylerde yaşayan insanların çaresizliğini, bırakılmışlığını, yalnızlığını, ötelenmişliğini anlatır. Köyle ilgili sorunları ele aldığı öykülerinde, köylünün maddi ve manevi tüm açmazını ele alır.

Köyle ilgili roman ve öykü yazarlarının genellikle değindikleri bu konularla birlikte köyden kente göçü, yurt dışına özellikle Almanya'ya çalışmaya giden bireylerin ikilemini, Anadolu'ya gönderilen öğretmenlerin terk edilmişliğini, kasabada çalışan memurlar ile işçiler arasındaki çatışmalarını v.b değişik konuları yazar, öykülerinde derin ve sarsıcı etkilerle yansıtır.

Ona göre öykü; yazıldığı dönemin tarihsel, toplumsal renklerini, özelliklerini içermeli, az da olsa “belge işlevi” yüklenmelidir. Yazar öykülerini oluştururken gece gündüz edebiyatı düşünür, bunun için okur, bunun için gözlemler, bunun için denemeler yazar. Bıkıp usanmadan notlar alır, bunları yazı biçimine getirir. Fakir Baykurt Ankara'daki “Seçilmiş Hikâyeler Dergisi”yle ilişki kurar. Salim Şengil ve İlhan Tarus öykü müsveddeleri ile ilgilenir. Köy öğretmeni olduğu zaman Söke'de bulunan Samim Kocagöz'le mektuplaşır. Bu da aslında Baykurt'un öykülerini oluşumun ilk serüvenini anlatması bakımından önemlidir.

Fakir Baykurt öykü ve öykücülük hakkında ilginç değerlendirmelerde bulunur:

“Olmuş, ya da olması mümkün olayları anlatan yazılara öykü denir. Genellikle bir olay anlatma türüdür öykü. Öykü bağımsız bir olay anlatma türüdür. Öteki türlerde olay öyküdeki gibi bağımsız değil, bağımlıdır. Öteki türlerde olay, türün içeriğini

oluşturan öbür 'gereç'lere bağlı olarak anlatılır. Öyküde ana gereç 'olay'dır.'”
(Baykurt, 1998: 177)

Kısa öyküden yana olan Fakir Baykurt, romanlarındakine benzeyen ancak roman olacak ölçüde geniş olmayan konuları, kendisinin “*bir oturuşta yazılmalı, bir oturuşta okunmalı*” dediği cinsten öykülere yer verir. Büyük bir gözlem yeteneği olan yazarın çoğu öykülerinin bir röportaj niteliği taşıdığını da belirtmek gerekir. Ayrıca yazar, uzun öykü yazmak amacı içine girer ve bunu gerçekleştirir. Öykülerinde kendi yaşadığına yer veren Baykurt’u okuyucu ile buluşturan en önemli malzemesi dil ve içeriğidir. Öykülerinde halk söyleyişine uygun, kısa cümlelerle yazmış aralara yerel söyleyişleri serpiştirir. Öykülerinde açık ve anlaşılır olmayı tercih eder. Çünkü ona göre eserde güdülen amaç okuyucuya bir şeyler vermek ve onu etkilemektir.

Fakir Baykurt’un öykü kitaplarının sayısı romanlarından çoktur. Bu alanda çeşitli ödüller de almış olmasına rağmen, öyküleri, romanlarının seviyesine erişmiş sayılamaz. Baykurt’un öyküleri sadece romanla anlatamadığı konuları anlatmasında yardımcı olan ürünler olarak bilinir. Baykurt öyküleri genellikle bir olaya dayanır, olayı ya kişisine ya da olaya tanık olana anlatır. Öykülerinde kimi yerel sözcükleri ya da deyimleri konuşmaların arasında yer vererek yerel dilden ustalıkla yararlanır.

Baykurt, en iyi köy öyküsünün “köylü” yazarların kaleminden çıkabileceği inancındadır. “*Karın Ağrısı*” adlı kitabında topladığı on iki öyküyü bu görüşlerin ışığında değerlendirmek gerekir. Öykülerinde, köydeki köylüyü anlatıyor, yaşıyor; şehre gelmiş ya da şehirli gözüyle görülmüş köylüyü değil. Onun amacı, Türk köylüsünün sıkıntısını sesinin yettiği kadar duyurmaya çalışmaktır.

Fakir Baykurt’un öykülerinde köy, maddi varlığı yanında manevî yapısıyla da giderek çürümeye bırakılan mekânlardır. Kişilerin belirgin çizgilerle tanıtılmayışı bundan ileri gelir. Yazara göre köyü konu alan öykü sanatçısının tutumu iki türlü olabilir. Ya köy, yazacağı öykü için bir vesile, bir araçtır. Bundan yararlanarak düşüncelerini, öykü ile söylemeyi tercih eder. Bu durumda sanatçı konunun önündedir; söyleyen de söylenen de kendisidir. Ya da izlenen yol ilkinin tam tersi olmalıdır. Anlatmak istediği düşünceyi yazar, en doğru bir biçimde vermeyi tercih etmelidir. Yazarın istediği de budur. Baykurt, eserlerini yazarken bu ikinci yolu seçer.

Baykurt’un öyküleri tam bir zıtlık içerdiğinden hüznün ile neşeyi bir arada yaşatan karakterlere yer verilir. Hacı karakteri bunlardan biridir. O; kendi çapında,

hareketli, dinamik, sorumlu, bilinçli yaşama azmi ve tutkusu olan bir toplum düzeni isteyen tek başına da olsa köyün havasına bir şeyler katmaya çalışan biridir. Köylüyü güldürmek için her şeyi göze alır ve bildiğinden şaşmaz.

Fakir Baykurt kişileri öykülerde baştan sona kadar sitemini, başkaldırısını, eleştirisini sürdürmez, mutlaka okuyucuyu dinlendirmek için farklı yollara başvurur. Mizah gibi. Araya komik sahnelere, gülünç olaylara yer verilerek olayın akışına canlılık kazandırılır.

1.2.3.Öyküden Romana Geçiş

Fakir Baykurt nesir alanında ilk öykü örnekleriyle yer edinen bir yazardır. Öykü alanındaki kabiliyetini bir süre denedikten ve öykü türünün iç ve dış unsurlarını benimsedikten sonra romana geçer. “Yılanların Öcü” romanını yazdıktan sonra çalışmalarını bu tür üzerinde toplar. Roman alanında birbirinden güçlü eserler vererek adını yurt dışına kadar duyuran yazar, öykü yazmaktan vazgeçmez ve öykülerini romanlarıyla birlikte yazar. Çoğunlukla “Varlık” ve “Türk Dili” dergilerinde yayımlanan öykülerini ölünceye kadar devam ettirir.

Fakir Baykurt’a göre roman; yazarın kendisini, sanatını ve dünya görüşünü gösterebileceği bir edebî türdür. Baykurt, romanın bir toplumsal görevi olduğunu düşünürken, bunu edebiyat bağlamında değerlendirmektedir. Ona göre eserlerin okuyucu tarafından ilgi görmesi önemlidir, yazar bunu hiçbir zaman unutmamalıdır. Halkın içinden çıkacak sanatçının yazacağı roman ise, yaşamdan kaynaklanan bir yazı türü olmalıdır.

Yazar romanı şöyle tanımlar: “*Akan ve akmakta olan yaşamı, bilinçaltından ve bilinçten geçirip dışa vurmak işidir roman.*” (Baykurt, 1998:87)

Yaşadıklarını, bildiklerini ve bunlar üzerine tasarladıklarını romanlarında dile getiren yazar, Türkiye’de yakından tanıdığı köy gerçekleri üzerinde durur; Almanya’da ise, Türk işçileriyle ilgili gözlemlerinden yararlanır. Baykurt’a göre romancının asıl işi eser ortaya koymaktır. Yaşamının her evresini yazacağı eser doldurmalıdır. Eserdeki nitelik, nicelikle ilgilidir. Ne kadar çok üretirseniz, niteliği yakalama şansınız o kadar artar. Baykurt, romanlarını kaleme alırken konu seçiminde hiç zorluk çekmez. Etrafında onu destekleyen herkes, bu konuda ona yardımcı olur. Çok şey yaşar, çok yer gezer, yaşadıklarını ve gördüklerini sürekli not eder. Bunlar, onun temel malzemelerini

oluşturur. Daha sonra bunların üzerinde çalışarak, yavaş yavaş eserlerine canlılık vermeye başlar.

Romanlarında, derin sosyal yaraları dile getiren Fakir Baykurt; köy sorunlarını ve köy gerçeklerini olanca acılığı, burukluğu ve çıplaklığı ile eserlerine aktaran bir yazar olarak göze çarpar. Konuya, işlediği olaylara daima hâkim oluşuda onun seçkin bir özelliğidir. Fakir Baykurt'u okumadan, gerçekçi Türk edebiyatı bilinemez. Romanlarında Anadolu'dan Almanya'ya uzanan özgün yazarlık çizgisini izlersiniz. Türkiye'yi iyi bilen bir romancının yurtdışı izlenimleri, gözlemleri onun yeni eserler yazmasını sağlar.

Fakir Baykurt, içinden çıktığı köyün tüm sıkıntılarını çok iyi tanımaktadır. Okurken, gezerken sürekli notlar alıp biriktiren bir yazar olduğu için, yazılacak konuları zamanla çoğalır. Kitap tasarıları bu notlardan çıkar. Sonra bu tasarılar üstüne yeni notlar alır. Birini yazarken öbürünü düşündüğüde olur. Kimi konular uzun zaman içinde tamamlanır.

“Yılanların Öcü” başta olmak üzere Baykurt'un eserleri, Anadolu'nun köy yaşamında yüzyıllardır egemenliğini sürdürmüş olan ve sivil dikta olarak nitelendirdiğimiz ağa ile köylü sınıfının çelişki ve kavgalarının sergilendiği eserlerdir. Eserlerinde özellikle romanlarına gerçekçilik unsurunu sindirebilmek için romanlarında bildiri şeklinde konuşmalara yer verir. Bu bildiriler, genellikle köy dışından gelen kaymakam, müfettiş, öğretmen gibi kişilerin ağzından verilmektedir. “Yılanların Öcü” ve onun devamı olan “Irazca'nın Dirliği” adlı romandaki Irazca'nın yerel ve bireysel olan mücadelesini yansıtan bildiri şeklindeki konuşmalar bunun bir örneğidir. Bildiri şeklinde konuşmalara “Onuncu Köy” isimli romanda da yer verilir. Bu romanda, konuşan ya da konuşturulan köy öğretmenidir. Romanda köy, olayların gelişmesiyle romanın başkarakteri haline gelen öğretmenin fikri tutumunun sadece bir fonksiyonu olarak anlatılır. Olaylar daima bu karakterin aracılığıyla meydana gelir. Romanın bu özelliğinden dolayı yazar, romanda bildiri şeklindeki konuşmalara yer verir. Bu bildirilerin pek çoğu didaktiktir. “Onuncu Köy” adlı romandaki kadar belirgin, sık ve tek kişide (öğretmen) yoğunlaşmış olmamakla birlikte, “Kaplumbağalar” adlı romanda da bazen monolog haline gelen bildirilere rastlarız. Bu romanda da konuşan kişi öğretmendir. “Kaplumbağalar” ve “Onuncu Köy” romanlarının benzeştiği bir diğer nokta da olumlu olarak gösterilen düşüncelerin gerçekleşmesinde öğretmen ya da eğitmenin aktif olarak kitleyi uyandırmaya çalışırken, ona yardımcı olmaya çalışan ama

hiçbir yasal gücü olmayan ve dönüşüm gerçekleştirmek isteyen halkın varlığıdır. “Onuncu Köy” adlı romanda Nohut Dere’sinin kurtarılmasını ortaya atan öğretmendir, işe sahip çıkıp yöneten ise Topal Pehlivan’dır. Topal Pehlivan’ın, öğretmenle yaptığı sohbetler sonucu, düşüncelerinde büyük değişimler olur. “Kaplumbağalar” adlı romanda Kır Abbas’ta köyün en yaşlılarından olup, kendi tarlasında bile çalışmaktan aciz olan biridir. Fakat sonradan köyün en bilinçli ve çalışkan kişisi olarak bağcılık, kuyu açma vb. gibi etkinliklerin önderi, hatta sembolü haline gelir.

“Amerikan Sargısı” ve “Tırpan” romanlarında ise bilinçlenmenin lider ve sembolü olanları, aykırı özellikler taşıyan karakterler olarak görürüz. Bu da yazarın yarattığı karakterlerin kişilik süreçlerinde değişim yaşadığını gösterir. Yetmişlik köy bekçisi Temeloş’un başkarakter olduğu “Amerikan Sargısı” nda, daha önceki romanlarda rastlanmayan Amerika’nın Türkiye’deki varlığı konusu ele alınır. Amerikalı bir bakanın köyü ziyarete geleceği günün öncesinde daha önce Amerikalılar tarafından yapılan sözde yenileşme projeleri köyün bilge kişisi Temeloş tarafından bilinçli bir başkaldırı özelliği taşıyan bir eylemle yıkılır. “Kaplumbağalar” adlı romanda da köylüler, romanın sonunda çorak toprakta yoktan var ettikleri bağların hazine toprağı sayılıp ellerinden alınması karşısında bu bağları hep birlikte yok ederler. Her iki romanda da karşı çıkış bir uyanışın direnişe dönüşüm süreci ile yansır.

Yazarın romanlarında ele alıp incelediği en yoğun temalardan biri kendi olma bilincinden uzak sınıfların yerel halk üzerindeki sömürsüdür. Bu düşünceyi yazar en çok “Onuncu Köy” romanında; eğitimden yoksun bırakılan köylünün üzerinde hiçbir bağlayıcı gücü olmadığı halde baskıcı, ezici nitelik kazanan ve ötekileşen sınıfa yer vererek işlemeye çalışır.

“Kaplumbağalar”, “Amerikan Sargısı” ve “Tırpan” romanlarında “partizanlık” konusu; yazarın ilk üç romanındaki (Yılanların Öcü, Irazcanın Dirliğı, Onuncu Köy) gibi sık sık değinilen bir konu olmaktan çıkar ve evrensel bir nitelik kazanan bir konuya dönüşür.

Yazarın romanlarında işlediği bir diğer önemli konu göç olgusudur. İlk olarak yazar bunu şehir ile etkileşim içinde olan ve köylü sınıfını mücadelesini anlattığı “Irazcanın Dirliğı” adlı romanında yer verir. Bu romanda şehre göç, köydeki kavga ve çatışmadan doğmuş tekil bir olayken, “Amerikan Sargısı” adlı romanda genelliğe sahip bir görüngü haline gelir

Baykurt'un amacı romanları yoluyla bireyleşme sürecinde çeşitli kopmalar yaşayan bireyi, olumsuzlamadan topluma kazandırmak ve bilinçlendirmektir. Baykurt'un yazdığı romanlar, köylünün yaşamından edebiyatımıza getirmek istediklerinin ürünüdür. Yazdığı romanların içerisinde yer alan karakterlerin bazıları ile kendisini özdeşleştirir. Romanı yazdıktan sonra tekrar bir okuyucu nazarıyla gözden geçirir. Akıcılığın durduğu yerde cümleleri zihninin imbiğinden geçirerek tekrarlar. Gerekiyorsa çeşitli çıkarmalarda bulunur.

Baykurt'un romanları realite ile örülü kurmaca bir metinden ibarettir. Baykurt'un romanlarının, yaşamıyla doğrudan ilişkisi vardır. Biçimden öze kadar her unsuru yetiştirdiği toplumsal ortam ile bağdaştırır. Çocukluğundan getirdiklerini, enstitü öğrenciliğinden ve ortaokul öğretmenliği, ilköğretim müfettişliğinden edindikleri, sendika yöneticiliği izlenimlerini birleştirerek romanlarını oluşturur.

1.3. Fakir Baykurt'un Eserleri

1.3.1. Roman

1. Yılanların Öcü
2. İrazca'nın Dirliği
3. Kara Ahmet Destanı
4. Yüksek Fırınlr
5. Koca Ren
6. Yarım Ekmek
7. Kaplumbağalar
8. Yayla
9. Onuncu Köy
10. Amerikan Sargısı
11. Tırpan
12. Köygöçüren
13. Keklik
14. Eşekli Kütüphaneci

1.3.2. Öykü

1. Çilli
2. Efendilik Savaşı

3. Karın Ağrısı
4. Cüce
5. Anadolu Garajı
6. On Binlerce Kağnı
7. Can Parası
8. İçerdeki Oğul
9. Sınırdaki Ölü
10. Kalekale
11. Barış Çöreği
12. Gece Vardiyası
13. Duisburg Treni
14. Bizim İnce Kızlar
15. Dikenli Tel
16. Anamla Yıllar
17. Rur Havzası'nda Türk Bahçeleri
18. Telli Yol

1.3.3. Şiir

1. Bir Uzun Yol
2. Ateş Dikenleri

1.3.4. Deneme

1. Efkâr Tepesi
2. Şamaroğlanları
3. Yeni Kölelik mi?
4. Benli Yazılar
5. Türkiye Nereye Gidiyor?

1.3.5. Masal

1. Kerem ile Aslı
2. Dünya Güzeli
3. Saka Kuşları

1.3.6. Gezi Kitabı

1. Dünyanın Öte Ucu

1.3.7. Çocuk Edebiyatı

1. Sarı Köpek
2. Sakarca
3. Yandım Ali
4. Küçük Köprü
5. Deli Dana
6. Sınır Kavgası
7. Ağaç Dede

1.3.8. İnceleme Eserleri

1. İfade
2. Öğretmenin Uyandırma Görevi
3. Yanar Bir Işık
4. Unutulmaz Köy Enstitüleri

İKİNCİ BÖLÜM

2. FAKİR BAYKURT'UN ROMANLARINDA TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK

2.1. Kültürel ve Sosyal Yozlaşma Sürecinde Birey ve Toplum

2.1.1. Yabancılaşma ve Aidiyet Sorunu

Yabancılaşma, bireyin doğasına aykırı bir biçimde bilinç düzeyinde gerçekleştirdiği kısmi bir yok olma özelliği taşır. Bilince karşı bilinçsiz bir köksüzlük algısı olan yabancılaşma, zihnin belli bir anda tüm değerleri yitirmesi ve kendini tanıma cesaretinden yoksun olan insanın “kendilik değerlerine” yönelik açık sorular soramamasıdır. Tek olarak kendini yaratma ediminin sıfırlandığı nokta, yabancılaşmanın temel sürecini başlatır. Böyle bir başlangıç sürecinde olan birey, görünmeyen veya üstü çizilen kalabalıklar içinde kendini maddi bir varlık olarak ortaya koyar; çünkü bireyin tüm eylemselliği bilincin dışındaki şeylere uzanır. Romanlarda yer edinen en temel sorunlardan biri olan yabancılaşma, kendi ile beraber aidiyet sorununu getirir. Aidiyet, “*ait olmak, bir şeyle aranda fiziksel beraberliğin ötesinde bir ilişki kurmaktır.*” (Özher, 2009:43) Bu bağdan uzak olan ve modern dünyanın maddesel evreninde yitik bir varlığa dönüşme tehlikesiyle yüzleşen bireyin trajik bir açmazı olan yabancılaşma ve aidiyet sorunu, bireysel ve toplumsal boyutlu olarak Fakir Baykurt'un romanlarında eylem ve düşünüş biçimlerinin eksik algılarını ortaya koyması bakımından ciddi bir önem teşkil eder.

“Duisburg Üçlemesi” olarak adlandırılan ve bu üçlemenin en önemli halkasını oluşturan “Koca Ren” isimli romanda Adem, kendini itiraf edemeyen ve ontik anlamda evrene doğuşunu onaylayamayan çözümlü biridir; çünkü o, yalnızlık ve iletişimsizlikten kaynaklanan bir yabancılaşma ve aidiyet sorunu yaşar. Adem, bilincine karşı bir şey söyleyemeyen veya kendisine söylenen şeyleri tekrarlayan bir algının yığılmaşan söyleyicisidir. Memleket özlemi, memleketinde bırakmak zorunda kaldığı insani ve duygusal bağlar, en çok da siyasi suçlu olarak yargılanan ve idama mahkûm edilen Adnan abisinin çaresizliği nedeniyle tepkisiz bir insan haline gelir. Boş zihni ve ruhu anlama ve bilme yetisinden uzaktır; çünkü Adem, kendine dair gözlem gücünü yitiren, asalak yaşama yatkın biri haline dönüşür. Zihinsel ve bilişsel düzeni, varoluşunu konumlandırmaya dair tüm reformları reddeder; çünkü Adem, birey olarak kalma isteminin sonlandığı anı yaşar. Yaşam karşısında sahici eylemleri olmayan Adem'in

varlık alanı ve kendiliğine dair sözü yitik bir hal alır. Böyle bir halde tam bir kaçış gerçekleştirmek ister; çünkü içinde bulunduğu toplum, ona kendini bir şeyin parçası hissedilme algısından uzak bırakır. Eksik ve kendine yeten bir dünya yanılması içinde olan Adem, varoluşunu belirli kalıplarla biçimlendiren ve sınırlandıran toplumun denetimden tam olarak çıkabilmesine vesile olan tek eylemin kendini yok etme eylemi olduğuna inanır. Bu yok ediş, bedensel değil tinsel anlamda bir yok olmaya işaret eder. Toplum tarafından bilinçleri silinen küçük insanların; sosyolojik, psikolojik ve dilsel bir göstergesi olan yabancılaşma, sadece Adem'in iç dünyasını kişileştirme konusunda yetersiz olmasından kaynaklanan bireysel bir durum değildir. Bireyi yabancılaşan toplumun bu hali yine toplumun neden olduğu bir haldir. Çünkü toplum insanını, birey perspektifinde konumlandıramamış, gerçekliğin ağır belirleyiciliğinden sakınamayan ve çıkışı olmayan bir insan yaratmıştır. Özellikle Adem'in iç dünyasında yaşadığı psikolojik travmaların yanı sıra; eğitim gördüğü Alman okulundaki sıra arkadaşı Melaine isimli genç kız ile öğretmenin olumsuzlanan bireysel tutumları, baskının koşulsuz otoritesini ve pasifize edilmiş eylem eyleyicisini –Adem-i yaratır. İçinde varoluşuna tamlık olgusu katmasına engel olduğu için Adem tutunamaz ve *“buradalık duygusunu kesinleyen bedeniyle ruhunu bütünleyemediği için kendini boşlukta hissediyor.”* (Özher, 2009:69) Aslında hiçbir toplum bireyi dışsal otoritenin mevcut buyruklarına mahkum etmemeli, her türlü zorlamadan kurtulan ortak amaçlar doğrultusunda mücadele eden, zamana ve mekana oturabilen bireyi oluşturmalıdır. Sosyal, toplumsal ve psikolojik bir sıçrama yaşayamayan ve biz olma duygusundan uzak bırakılan Adem, sözel ve düşünsel anlamda bireysel kavrayışını özgürleştiremez; çünkü o, benlik bilinci ile iletişim kuramayan biridir. *“Benlik bilinci ise, bireyin kendini yaşadığı çevre ile bütünleyerek tanınmasıdır.”* (Deveci, 2005:73) Toplumun içinde geliştirdiği kurallarla varlığını devam ettiremeyen, yaşama tek başına bırakıldığını hisseden, bireysel ve toplumsal anlamda üst bir noktaya erişemeyen Adem, derin bir yalnızlık duygusu yaşar.

“Adem babasından önce itiyor bavulunu, çantaları hem de düşünüyor: Ne olurdu şimdi bu uçakla ben gitsem? Çok değil bir ay kadar kalkıp ninemle, dedemle görüşüp geri gelsem. Ne yararı var bana bu okulun? Çatısının altında kim beni seviyor? Müdür Fau Wolf, öğretmen Flau Flatte, Türk öğretmeni Henry Toprak; gitsemde gelmesem diye sevinirler! Yokluğun hepsi canıma minnet! Bir Melaine var sınıfta: Sidikli der bana.” (K.R., s.15)

Adem'in içinde bulunduğu yabancı toplum, bireyleri kendileri çevreleyen nesnel koşullar içinde yerleştirirken onların bireyselliklerini yadsır, onları kuklalaştırır. "Bizden olmayanı nereye koymalıyız?" sorusuna sakat ve körelmiş bilinçler yaratarak cevap veren toplum, sökük yüzler ve bilinçler meydana getirir. Doyum yokluğu yaşayan ve toplumsal karmaşanın öznel bir soruşturmasına maruz bırakılan Adem, eylemlerini güdüleyen bilinçten ve anlamlı bireysel seçimler yapma özgürlüğünden uzak kalır. "*Her ne ise o olmayan insan*"(Gürsoy, 1991:31) ı özbenliğine uzak düşürerek bir parçalanma yaratmayı amaçlayan toplum, Adem'in tüm referanslarını zedeler; çünkü benlik bilinci yabancılaşma sürecinde olan bireyin korunma refleksidir. Bu refleks ile birey arasında bir mesafe açan toplum, bireyin ontolojik anlamdaki uyanışını engelleyerek onu hiçleştirir. Adem tinsel dokusunu kuracak ben'in duvarından yoksun kalınca olumsuzlanan bir çözülme yaşar; çünkü "ben", "*bireyin bilinçaltında oluşturduğu dünyanın ülkü değerler merkezli beklisidir. Bu dünya, karanlık ve gizlidir. Ben, bilinç katmanlarının sonsuz karanlığında kendini ötekine ve olumsuz değerlerine karşı kurar.*" (Şahin, 2010:29)

"Sonunda Melaine kâğıdı verdi; bana dilini çıkarıyor. "Bana sana bakıp yazdım" dedi Melaine. "Ama senden daha yüksek alacağım. Bu siyah saç ve bu lisan sende oldukça boşuna uğraşma. Saçlarını sarıya boyatırsan, lisanını değiştirirsen belki sana 3 verir. Eğer ben Adem olarak sesimi çıkarırsam ağlayacak, öğretimde dikilip beni azarlayacak. Sonra tamamen yok olacağım." (K.R., s.34)

Toplumun Adem'in şahsında sorguladığı ilk şey dili, dini ve ait olduğu milli kimliğidir. Bu sorgulamalar karşısında bir tereddüt durumu yaşayan ve yitik bir yaşama dönüşme tehdidi ile yüz yüze gelen Adem, hiçbir yere ait olmamayı temsil eder. Aidiyet bilinci "*insan ile onu kuşatan çevresi arasındaki otantik bir açılımı*" (Korkmaz, 2004:34) içermesi gerekirken Adem'deki aidiyet bilinci giderek açılanamayan ve bireyselliği silen bir hal alır. Psikolojik bir özdeşleşme anlamına gelen aidiyet bilinci yitime uğradığı an, toplumsal yapı ile birey arasında bir ayrışma başlar; yalnızlaşan ve güven yitimine uğrayan bireylerin düşünsel eylemleri ciddi bir çöküş süreci ile karşı karşıya gelir. Ve bu insanlar için "*yaşam, anlamsızlık mekanıdır.*"(Deveci, 2005:82)

"Almanya'da bir tekinin üstü başı yırtık, yamalı ya da kirli değil. Üstü başı dökülen insan Almanya'da hiç yok. Ama ben bu imkânlara rağmen mutlu değilim. Alman mı doğmak isterdim? Hayır! Ne olursa olsun, Türk doğaydım yine! Ama

doğduktan sonra mutlu olaydım. Biliyorum bugün bu durumda ben ne yapsam, ne etsem hem de Almanya'da ağzımla kuş tutsam mutlu olamam!” (K.R., s.136)

Toplumsal varlığı onaylamayan, kendilik değerleri toplum tarafından adeta alaya alınan Adem'in köksüzlüğü, içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel ilişkilerinin siyahlarla kuşatıldığını, ben ve onun bir bütün olarak biz olma duygusunu yansıtmadığını açıkça ortaya koyar. Adem, yabancılaşma akışının soğuk mekanizmasıyla karşı karşıya bırakılır ve her şeye dairliğini konumlandırıramaz. Çünkü o, milyonların içinde en derin ve en içsel yalnızlığı yaşar. “*Ansızın yanılısama ve ışıktan yoksun kalmış bir evrende insan kendini bir yabancı gibi duyar. Yitik bir vatanın anılarında ya da söz verilmiş bir toprağın umudundan yoksun olduğu için onulmaz bir sürgündür bu.*”(Sartre, 1965:91).

“Duisburg Üçlemesi” nin ikinci halkasını oluşturan “Yüksek Fırınlar” isimli roman Almanya'daki bir Türk ailesinin tam bir etnografisidir. Almanya'nın Rur Havza'sında yaşayan işçi sınıfının bilinçsizlik hallerini Koca İbrahim isimli karakterde simgeleştiren yazar, yabancılaşmanın tinsel dokuyu nasıl parçalayıp yok ettiğini gözler önüne serer. Çalışma koşullarından uyum sorununa, geleneksel aile yaşantısından namus anlayışına yayılan geniş yelpazede birtakım çelişkiler yaşayan Koca İbrahim, tehditkâr bir toplum ekonomisinin hızla kendini tüketen koşulları karşısında çaresiz kalır ve metayı en önemli sığınak olarak görür. “*İnsanın bireysel ve sosyal ortamda metalarca kuşatılmışlığı, zaman ve uzam aralığına sıkışan bireyin kendini şeyler dünyasında yitirmesine sebep olur.*”(Şahin, 2010:23) Toplumun getirisi olan her türlü yoz uyarıyı işlemeye hazır olan Koca İbrahim, toplum tarafından deneyimlenir; lakin bu deneyimler insanın yarattığı gerçeklik sınırları içinde ise anlam kazanır; aksi takdirde ona zorla giydirilmeye çalışılan bir kimlik, özüne aykırılık oluşturan ve hiçliğe işaret eden bir başkası olma özelliği taşır. “*Bizim için öbür insan, ya da öteki olacak kişinin bedeni zengin bir anlatımsallık alanıdır. Yüzü, profili, bütün gövdesi bile göze görünmeyen birinin anlatımlarıdır.*”(Gasset, 1995:120) Birey eğer kendini böyle bir algı ile oluşturuyorsa, insani potansiyelin tam ve özgür gelişiminin sonlandığı bir noktada yer ediniyor demektir. Böyle bir çizgide insan zenginliğinin büyümesi ve insanın yaratıcı eylemlerinin mutlak şekilde gelişmesi mümkün değildir. Kör bir bakış açısı ile iç içe olan ve olanın farkında olmayan Koca İbrahim'in eylemleri kapalılığa doğru bir yönelim içindedir, bilinçsiz olarak o tüm yaşanmışlıklarını toplumsal düzene uydurur. Eylemlerini düşünerek ve hissederek gerçekleştiremeyen Koca İbrahim, bilinmez

içinde kımıldayamaz, yaşamı ve bilinci mutlak bir ezber hükmü içine girer. Ezberin olduğu yerde ise anlaşılabilirlik ve unutma eylemi yoğun yaşanır. Özünü ve değerlerini koşullayan Koca İbrahim, varoluşsal anlamda kendini yeni imkânlarla açma yetisinden yoksundur. Düşünen, dinamik ve ereksel bir varoluş biçiminden uzak olan bu insanın duyumsama yetileri eksikliğe uğrayan bir hal alır. Hâlbuki her birey, kendi varlık alanlarına dair pek çok yaşanmışlığı belli kalıpların dolayımına girmeden anlatabilmeyi ve yansıtabilmeyi denemelidir. Çünkü bu tür kalıpların insan üzerinde; yasaklar ve söylemler haline dönüşen, giderek yabancılaşan ve yalnızlaşan bireyler yaratmak gibi olumsuz bir etkisi vardır.

Kendi sesini açılmayamayan, yaşama dair alternatifleri olmayan ve çoğalamayan insanların fark edilmemiş çaresizliğini Koca İbrahim’de imleyen yazar, “*insanın her an kendisi olmaktan çıkma*” (Gasset, 1995:25) tehditi ile karşı karşıya olduğunu gösterir. Almanya’da ekonomik sistemin bir parçası olarak görülen işçi sınıfının eylem eyleyicisi olan Koca İbrahim’in yabancılaşan yönü, sadece kendilik değerleri ile sınırlı kalmaz. Onun yabancılaşan yönü, günlük yaşamının önemsiz ayrıntılarında bile kendini hissettirir. İçinde yaşadığı sosyo-ekonomik sistem, insan özgürleşmesini engellediği ve insanı sürekli olarak bastırdığı için; birey, kendini olumsuz olarak devam eden ve bitmeyen bir süreç olarak algılar. Yaşamının devamını tutmak ve bütünlüğünü yakalamak isterken ekonomik yapının ve egemen ideolojinin etkisi ile biçimlendirilir. “*Yaşadığımız çağda insan kendini durmadan metaların peşinde yok oluşa çeker. Her yok oluşa çekiliş, insani özünün çekilmesine neden olurken, aynı zamanda “tümkimliksel veri alanının” tahrip edilmesine neden olur.*” (Şahin, 2007:386) Koca İbrahim böyle bir yoz sürece girdiğinden dolayı farkındalığa sahip olamadığı için yaşadığı gerçekliği yorumlayarak kalıpları aşma gücüne sahip değildir. Çünkü o “*güç halindeki varlık*” (Emge, 2001:90) olan metanın dolayımına girer ve içinde yaşadığı toplum, onun insani güçlerinin gelişim ilkesini reddeder. Bunun en önemli nedeni de modern toplumlarda yaygın olarak beliren ve sosyo-ekonomik bir sürecin getirisi olan kapitalizm olgusudur. Kapitalizmde insani olmayan ve karmaşık olan hayali iştahlar abartılır, paraya karşı takıntılı bir ihtiyaç kışkırtılır. Bütün duygular ve eylemler meta fetişizmi karşısında etkisini ve gücünü yitirir. Metalaşan insan, “*dünyayı bilinçsiz bir maddi leş olarak kabul ettiğinden, kaçınılmaz olarak da insanı bilinçsiz maddi dünya cinsinden bir nesne*”(Tuğcu, 2002:139) olarak görür. Romanda da kapitalizm, insani ilişkilerde kendi yasalarını zorla kabul ettiren, insanları nesnelere haline indirgeyen

formlar içine terk eder. Toplum ve birey bilincinde psikolojik bir zehir özelliği gösteren kapitalizm, Koca İbrahim'in yaşamında kimi zaman metayı yaşamının bütününde deneyimlemesine; kimi zaman ise iç dünyasının mekânsızlığında oyalanan ve bir türlü yükselmeyen yabancı bakışlarla yaşamda çırılçıplak kalmasına neden olur. *“Kendisine yabancılaşan insan, kendisini bir fetiş, bir maske veya ürkütücü bir varlık olarak görür.”* (Tunalı, 1976:159) Erdemli tinsellikten yozlaşmış maddeselliğe doğru adım adım ilerleyen Koca İbrahim, maddeye bağımlı bu çarpık ilişkiler dünyasında bireyselliğini yitirir ve çift boğumlu bir yabancılaşmaya maruz kalarak, yabancı bir toplumu ve onun metasını tüm değerlerin üstünde görür.

“Hauptschule’yi bitirenlerin çoğunluğu sanata ayrılıp işçilik öğrenir. Yalnızca zeki ve çalışkan olduğu kabul edilen mini bir azınlık yüksek öğrenim yapar. Alman demek, sağlamlık demektir. Alman hangi işi çürük yapar ki bu işi de çürük yapsın.”(Y.F., s.90)

“Duisburg Üçleme” sinin son halkası olarak kabul edilen “Yarım Ekmek” isimli romanda yazar, Almanya’daki Türklerin nasıl bir yaşam sürdüklerini, 80 ihtilalinin Türkiye’de yarattığı çalkantıları, belirsiz bir biçimde verilen ölüm cezalarını, o dönemde yaşanan sosyo-ekonomik sıkıntıları, yabancılaşma olgusu üzerinden işler. Romanda Kezik Acar, eşi Mustafa’nın vefatı üzerine üç çocuğu ile beraber Almanya’nın Duisburg şehrine yerleşir ve yaşlılar yurdunda bulaşıkçı olarak çalışmaya başlar. İçinde bulunduğu toplumla (Türkiye) bir yaşantı ortaklığı kuramayan Kezik Acar, kendini var eden ve diriltici bir olgu özelliği taşıyan tüm manevi değerleri silerek “öteki” olur. Bu görünümüyle öteki(leş)tirme ontolojik karakterli bir yabancılaşma sorunudur. *“Ötekileş(tiril)en kişi, bilerek veya bilmeyerek yaşa(tıl)dığı zorunlu süreçte, düşünce ve eylemlerindeki “kendine özgüllüğü” yitirmiş başkaya veya başka’da batmış, kaybolmuş ben’dir. Düşünsel anlamda “şeyleşme” diye de tanımlayabileceğimiz bu durumda kişi, özüyle varlığı arasında aşılmaz engeller yığmış ve çoğu zamanda köleleşmiştir. Ötekileşmenin en trajik boyutu, kişinin kendini var eden değerleri yıkan gücün kendisine dönüşmesidir.”*(Korkmaz, 2004:20) Kaybetme gerçeğinin imgeleminde yarattığı sarsıntı ile geçmişine ve benliğine dair tüm değerleri kesin bir red ile silen Kezik Acar, bir tür insani hastalık veya işlev bozukluğu olarak niteleyebileceğimiz yabancılaşma algısının esiri olur. Çünkü kimlik belirsizliği, her türlü sözde tatmine rağmen yaşam coşkusu eksikliği, doyum verici ilişkilerin yokluğu, şiddetli öz değer sorunlarını beraberinde getirerek parçalanmış yaşamlar ve kişilikler yaratır. Geçmişine

yönelik değerler, zihni üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığı ve karmaşık bilinç dünyasında yapıcı bir rehber görevi edinmediği için ona yabancısıdır. Bu değerler, kendi varlık alanının ritüeline sunduğu tüm imkânları şeyleştirdiği için o, bu yaşamı tümüyle reddeder. Tek arzusu kendine ve çocuklarına olumlanan bir yaşam algısı sunabilen bir toplumun imkânlılığıdır. Bu imkânlılığı bulduğu zanneden ve ciddi bir yanılsama içinde olan Kezik Acar, “*temel körleşme*” (Korkmaz, 2004:168) algısı içindedir, yüzünü yaşadığı hayata dönemez ve aidiyet sorunu yaşar. Değerler sistemine öylesine yabancılaşmıştır ki Türkiye’de defnedilen eşinin kemiklerini para karşılığında Almanya’ya götürüp orada defnetmek ister. Onun bu hali yaşamındaki dönüşüm şokuna mantıksal bir düşünüşle tepki vermediğini gösterir. Kişisel kimliğin düşünsel ögesini yitiren olan Kezik Acar; yadsıma kimliğine bürünerek, görmek istediği yüzleri ve şekli toplumda bulamadığı için kendinin “yokkişi” olarak algılanmasına neden olur.

“Yılanların Öcü” adlı romanda ise; yabancılaşma maddi eylemlilik ve maddi etkileşim ile somut yaşamın her anında kendini bütün izleriyle yansıtır. Devletin bünyesinde sindirilen ve kendi hakkında genel bir bilgisizliğe sahip olan muhtar, tartışma kabul etmeyen siyasi yetkenin çıkarıcı ve yoz seçimlerinin etkisi altındadır. Yöneten sınıfın narsis kişiliğini ve olumlanan eylemlerden beslenmeyen sakat bilincini kendinde simgeleştiren muhtar, toplumsal seçimsizliğin eğreti bir parçasıdır. Halkı, kitlesel bir yığın olarak kabul eden, özgüvenden kopuk, tasarımsız ve tesadüfi yaşam algısı ile tanımlayan muhtar,

“Başta Kara Bayram, sonra İrazca! Sonra gelini Haçça! Geldim geçiverdim Agali dürzüsü! Hem de hanesi halkı. Bunların ay hakkı elinden alınacak! Hükümetin kolunda olmayan dürzülerin ne işi var, seçimde, sandıkta. Bizim reis akıllı. Şimdiden yel gelecek delikleri tıkamak istiyor. Hem canım bunların verdiği oydan ne olacak. Cahil hepsi. Diyeceksin ki sen de cahilsin. Evet cahilim ama aklım var. Hükümeti destekliyorum. Amerikalılardan yana demokratçılık yapıyorum. Bunlar öyle mi? Aykırı pezevenkler hepsi de! Bu sebepten motor alıp köyün her yerinde pat pat dolaşıyorum avrat! Hükümetin bankasında kredim yükseliyor.” (Y.Ö., s. 83)

Yaşam ve seçim olgusunu maddeci bir bakışla değerlendirme yanılgısına düşerek varlığın özünü yaratan anlamı dışladığını gösterir. O kendi yaşamını ve bireyselliğini ele geçirdikten sonra, şeylere gömülüp batan ve duyumsama yeteneğinden uzak kalarak öteki konumuna düşen biridir. Her yönüyle metanın egemen dünyasına girebilmek için yol almaya çalıştığı mücadelede ben’ ini yitirerek kendiliğinin

derinliğini ve anlamını simgeleştiren tüm eylemlerden yoksun kalır. Yaşamını başkalarının ekleri ile doldurulmuş olan muhtarın bu hali, kimliğini dış odakların beklentilerine, isteklerine ve arzularına maruz bıraktığını gösterir. Kendinden beklenenlerin veya kendisine dayatılanların kimliksiz uygulayıcısı olan muhtar, *“yaratmak istediği kendiliğine ihanet ederek onu bir ütopyaya dönüştürür.”* (Gasset, 1995: 40) Bilinçli bir bilincin tasarımcısı olup onun için mücadele etmektense, mevcut düzenin ve mutlak otoritenin parçası olup yaşama daha kolay bir tercih ile katılmak ister. Meta merkezli yabancılaşma olgusu, bilincin ben olma duygusunu ortadan kaldırdığı için muhtar, bir birey olmanın getirisi olan tüm özellikleri dışarıda bırakır. Metaya karşı aşırı bağımlılık tüm insani edinimleri sonlandırır, akı yok eder. *“Akıl insanlara kendilerini devralınan eski, köhneleşmiş ideolojiden kurtulma olanağı veren, doğayı egemenlik altına almayı ve eski toplumsal düzeni değiştirmeyi sağlayan”* (Buhr-Schroder-Barck, 2006:83) bir güç iken kişinin kendini bundan soyutlaması kendi içine çökmesine neden olur. İnsan kendi gerçekliğini yaratma hususunda tam bir iradeye sahip iken metaya karşı duyulan sapkın duygu, tek tip insanlar yaratmaya çalışır. Metaya karşı tutkuyu romanda en çok yükselten insanlar, üst sınıftır. Üst sınıf güç ilişkilerini güdülemek, belli bir yönde gelişmek ve bireysel seçimlerin önüne geçmek için çeşitli araçlar kullanır. Bu araçlardan en önemlisi metadır. Bireyleri standartlaştırarak görmezden gelen, keşfetme ve kendisine ait olmayanı reddetme gücünden yoksun bırakan üst sınıf, bütüncül bir yabancılaşmayı simgeler.

“Kara Ahmet Destanı” isimli romanda Kara Bayram isimli karakterin siyasi yetke ve toplum tarafından nasıl yitip bir hale getirildiğine yer verilir. Bu romanda toplumsal yapı içinde bireylerin bilincini belirleyen egemen yapı ideolojidir. Romanda düşünüş ve algılayış biçimleri akla dair tüm olanakları yitirdiği için karmaşık ve baskıcı bir toplum yapısı içinde yer edinen birey, riskli bir biçimde seçim yapmak zorunda bırakılır. *“İnsanın geçmişinde yaptığı seçimler büyük ölçüde nasıl bir gelecek seçtiğini, bu gelecekteki seçimlerini yansıtan bir varoluş aynası gibidir.”* (Ulaş, 2002:1249-1250) Bu varoluş aynasını bilinçli edinimlerle tümleyemeyen Bayram, kendi içine kapanarak kendinde çoğalamaz; çünkü o, varlık alanını toplumda duyumsama yetisinden uzak kalır. Yalnızlaşan insanlar birey olarak toplumsal varlıklarını sürdüremezler ve toplum bu insanları yaşamın sınırları dışına iter. Bu şekilde sistemleşen toplumsal yapının, bizi zoraki çektiği sosyal yaşam kendi sesimizi duyma özgürlüğünden alıkoyar ve kemikleşen bu yabancılaşma insanın tüm manevi referanslarını zedeler. Ciddi bir

çıkılmaz içinde olan Kara Bayram, görevli olarak çalıştığı hastaneden atılmamak için hastanenin baş görevlisi gibi bir kimlik giymeye çalışır; yani kısa, kesik, başı ve sonu olmayan dışarıdan beslenemeyen bir bilince ve yaşama kendini mecbur eder. Hâlbuki yaşamdaki “*en önemli mesaj, insanın kendisidir.*”(Cüceloğlu, 2001:177)Sistemleşmiş ilişkiler düzeninde kitlenin benliği üzerinde kurduğu hegemonyayı, keşmekeşi ve darlığı bütünüyle üzerinde hisseden Kara Bayram; kendi arzularının arkasına eylem akdini yerleştiremeyen insanın, yaşama karşı geri dalışına işaret eder. Başkasının güvensiz ve varlığını soyutlamaya eğilimli olduğunu hissettiği an, kendi rutini içinde sıkışır ve yaşamı aralıklarda tekerrür eder. Başkasının yarattığı baskıyı ailesine de uygulayan Kara Bayram, yitirilmişlikler sonrası kendini var edemez. Kökleşmiş bir yalnızlık duygusuyla ben’ ini sarmalayan Kara Bayram, hiçbir düğümü çözememiş olmanın ve başkada batmış ben’in söyleyicisidir. “*İnsana düşen, alın yazısına katlanmaktır; tevekküldür, boyun eğmektir. Çünkü bu dünyada saltanat yok insan için!*”(Sarte, 2001:32) algısı ile kendini birleştiren Bayram herkesleşir. Kara Bayram’ın bu hali hiç kimse referanslı bireyin yabancılaşan ve tutunamayan yönünü yansıtır. O içinde bulunduğu ortamda “ben bilinci” ile oturtamamıştır. “*Ben bir yüceliktir, verilerin ve duyumların birikimi ve yoğunlaşmasıdır.*”(Jung, 1997:70) Bu yoğunlaşma ile bir içsellik oluşturamayan Kara Bayram, hiçbir yere ait olmamayı temsil eder.

“Tırpan” isimli romanda ise Gökçimen köyünün en güzel kızlarından biri ve romanın başkarakteri olan Dürü, isimli genç bir kıza yer verilir. Genç kızların yaşlı ve zengin adamlara birkaç altın akça karşılığı verildiği Gökçimen Köy’ünde Dürü, 50 yaşındaki köyün ağası olan Kabak Musdu tarafından istenilir ve Kabak Musdu elinde bulundurduğu mal varlığı sayesinde Dürü’yü alacağı yanılışına kapılır. Dürü kendisinin 50 yaşındaki bir adama istemi dışında verileceğini öğrenince ilk önce köyün kaderini paylaşan diğer kızlar gibi kendini asmayı düşünür. Çünkü onun eylemlerine dair neden ve niçinleri başta babası olmak üzere toplum tarafından anlaşılmaya, açıklamaya uygun değildir. Zoraki itilmişliğin kol gezdiği toplum tarafından sindirilmeye çalışılan Dürü, içinde bulunduğu kitlenin inşa edemediği ve şekillendiremediği biridir. Yığın kuşatmasının içine düşen Dürü’nün bu mekândaki en önemli açmazı, insansızlığı, iletişimsizliği ve ilişkisizliğidir. Karmaşık toplum değerleri ile iğreti bir biçimde yaşamaya zorlandığı mekân, onun üzerinde kesin ve susturucu bir silah gibidir. Mevcut kitleyle iletişimsiz olan her birey, düşleri bulanık, ümitleri kırık, dünü anlamsız, yarını belirsiz bir insana dönüşürken, Dürü böyle olumsuzlanan bir

değişim süreci yaşamaz. “Kendi ol” çağrısını duyabilen Dürü, varlık alanını anlamlandırabilmesi için topluma değil bilincine ve kendine inanarak kalabalıklar kümesinin pasifize edilmiş bir söyleyicisi olmaktan uzaklaşır. “*Sessizliğin arkasında gizlenen bilinç, çevresindeki etik çözümlüğün farkındadır.*”(Eliuz, 2004:82) Dürü’nün aksi bir kişilik ile görüntüsü ile gözlemleyebileceğimiz ve ruhi açmazlarını kendinde yabancılaştırarak saklayan bir doğası olan Kabak Musdu, kendi devamını gerçekleştirme hususunda yetersiz kalan, metanın güdümüne kendini hapseden biridir. Bilinçaltında insani duyarlılığı barındırmayan, ontolojik anlamda problem yitimine uğrayan Kabak Musdu yabancılaşan bu yönünü kutsar. Kabak Musdu, yaşam algısında kendini piramidin en üstüne koyup, ötekileri “*öteki, ben’in sınırlarını belirleyen olanaklarını keşfettiren ve zaman zaman ben’ini tanımlayan niteliğiyle olumlu bir değer olarak kabul edilir.*”(Korkmaz, 2008:17) en alta indirgeyerek bireysel bir düşünüş yaşar. Ben olmaya dair olumlanan eylemi ile yaşamın merkezinde yer edinmesi gerekirken, o yaşamı iskalayarak ve atlayarak geçirir. Meta merkezli bir bilinçsizlikle tüm köyü etki altına almaya çalışan Kabak Musdu, büyük bir yanılsama içindedir; çünkü hiçbir birey, kavramlarla, kurullarla, teorilerle, nesnelere algılanabilecek veya açıklanabilecek bir varlık değildir. Bireyin bu özelliğini yok sayan Kabak Musdu ben olmaya dair hiçbir iz taşımazken, hiç olmaya dair ciddi izler taşır; çünkü o parayı efendisi yapmış yitik bir ötekidir. Kimliği modern dünyanın maddi temelli yoz yaşam algısı -meta- tarafından esir altına alınır. Kabak Musdu “*ihirasların tetiklediği sonsuz bir egoizmle kendisi dışındaki tüm varoluş kaynaklarına acımasızca saldırır.*” (Korkmaz, 2004:182) Kabak Musdu, hem yaşama hem kendine ait değildir; çünkü o bilinç verilerini dışarıda bırakarak metanın eğreti bir parçası haline gelir.

Fakir Baykurt’a göre birey olmak, toplum yaşamının insandan beklediği rol ve kimliklerin edinmesini ve uygun eylemler gerçekleştirmesini gerektirmez; çünkü insanın özgür iradesinin işlev kazanması oldukça önemlidir. Baykurt özgür eylem alanı olarak nitelendirdiği toplumu ise sıradan bir etkileşim alanı olarak görmez. Toplum, Baykurt’a göre kendiliğimize dair gerçekleri nasıl algıladığımızı belirleyen, nasıl ifade ettiğimizi gösteren, ne tür ilişkiler içinde olduğumuzu ve kimliğimizin ipuçlarını veren çok yönlü bir göstergedir. Bireyi her türlü oluşum süreci içinde hem etken hem de edilgen kılan bir araçtır. Fakir Baykurt’a göre bireysel bilincin toplumsal bilinç içinde çok seslilik göstermesi gerekir. Toplum, bireyini ortak eylem ilkesinde etken bir birey

olarak konumlandırılmalıdır, aksi takdirde söylemleri diyaloglara açık olmayan içsel bir konuşmanın öznesi olan insanlar yaratır.

2.1.2. Mekân – Birey Uzlaşmazlığı

Sınırlı ya da geniş toplumsal etkileşimler içinde edindikleri ile her birey, aslında bir değerler bileşkesidir. Kimi zaman bu edinim biçimlerinden yalnızca bir kısmı bireyin gerçekleri algılama biçiminde etkili olurken, kimi zaman ise bu edinimlerin tamamı bireyin gelişimini yapılandırarak bilme ve düşünme biçimlerine yeni boyutlar katar ve değerlerini farklılaştırır. Bireyin bu denli farklılaşmasına ve edinimlerini içselleştirmesine vesile olan en önemli unsurlardan biri mekân olgusudur. İnsan içinde bulunduğu mekân ile bir bağ kurduğu zaman, ruh dünyasının gizillerini bilinç üstüne çıkarır ve kendini böyle bir ortamda deneyimler. *“İnsanların, yaşadıkları mekanları ve kimlikleri arasında sıkı sıkıya bir bağ vardır; çünkü onlar bu mekandan dünyaya bakar ve etraflarında olup biten her şeye mekandaki donanımları nispetinde anlam vermeye çalışırlar.”*(Tüzer, 2007:26) Bireye, yaşama dair tüm realiteyi algılama ve iletme imkanı tanıyan mekân ile uyum kendilik değerlerinin tatminiyle ilişkilidir. Çünkü her birey, kendisine içsel olan ve aynı zamanda onun doğasını değiştiren ve konumlandıran mekânı hissederse eylemsel bir çizgide kendini var eder. Gaston Bachelard’ın dediği gibi *“insanların evi dünyaya açılır.”*(Bachelard, 1996:91) İnsanın eviyle olan bağlantısı aslında onun evren ile olan bağlantısını simgeler ve her birey bu bağlantı neticesinde kendini tümler. Birey ile devamlı bir dönüşüm içinde olan, onun inkârı olmayıp aksine tamamlayıcısı olan mekân, Fakir Baykurt’un romanlarında birey tarafından sürekli terk edilen, olumsuzlanan ve sağlam olmaktan uzak bir zemin olarak yer edinir. Bireyi sadece ve tamamıyla kendisi olmak, yaşamak, duymak ve duyumsamak yetilerinden soyutlayan mekân, süreğen bir çatışma ve mücadele algısıdır.

Her biri kendi içinde iç bütünlüğü olan ve “Duisburg Üçlemesi” olarak adlandırılan romanların en önemli halkasını teşkil eden “Yarım Ekmek” isimli romanda yazar, Türkiye’den Almanya’ya göç eden Türk insanının mekânsal değişim sürecinin ve bu değişim süreci içinde yeniden biçimlenişinin çok boyutlu tablosunu çizer. Beklentiler ile elde edilenler arasındaki uçurum, tüm mekânlarda gerilime ve çatışmaya yol açabileceği gibi romanda da eserin başkarakteri olan Kezik Acar’ın bir düşünüş yaşamasına neden olur. Almanya’ya ailesi ile beraber göç eden Acar, çalıştığı yaşlılar yurdunda, Almanların olumsuzlanan tutumları nedeni ile yaşamın yüzeyselliklerinde

bocalar. Acar'ın mecburiyet nedenleri ile yaşamak zorunda kaldığı mekân, zifiri bir karanlığa işaret eder. İşlevsel ve fiziksel anlamda tüm olağanlığını yitiren mekân, bireysel gelişim düzenin doğrusal sürecinde Acar'ın geri adım atmasına neden olduğu için boğucudur. Özgür eylemselliğine ters düşen ve kendi ile ciddi mesafeleri olmasına neden olan mekân, manevi ve ahlaki kuvvetlerin yitimine neden olur. Engellere maruz bıraktığı bireyin ait olma ihtiyacını karşılayamaz. Alman toplumunun halkına tanıdığı tüm inisiyatiflerden yoksun edilen Kezik Acar, inivatif bir tutum takınmadığı için bilincine ait geniş bir eylemsellik panoraması çizemez. *“Mekanları tüketerek yaşayan ve evine/evrenine/kimliğine dair herhangi bir endişe taşımayan insan ise, hayatındaki tıkanıkların üstesinden kendi kimliğiyle, diğer bir ifadeyle kendiliğiyle”*(Kohut, 1996:12) gelemediği için tıpkı Kezik Acar gibi varlığı ile kendini tümleyemez. İçinde yaşadığı toplum, bireye yaraşır bir biçimde yeniden yapılanması konusunda yine bireyin üstlenmesi gereken tüm sorumluluklardan Kezik Acar'ı yadsır. Mekânın ve kendinin kör kuvveti, kendi ile iletişim kurma isteğini bütünüyle reddettiği için yeterince sınanma özelliğinden yoksundur. Zihninde *“içtenlik düşlerinin sınımsız bir imgesi”* (Korkmaz, 2004:82) olma özelliğinden uzak olan mekân ile eyitişimsel ilişkisinin verimliliğini artıracığına inanmadığı için ciddi bir uzlaşmazlık yaşar. Motivasyonunu ve moral değerlerini kaybeden Kezik Acar'ın direnç noktası, çöküş sürecine girdiği için o insan dışılaştırıcı bir hal alır. Derinlikte uyuyan nesneyi simgeleyen Kezik Acar, mekânsal sınırlanmışlığı içinde kendine bir çıkış yolu bulamaz. Çıkış ve varış noktasından yoksun bir devinim olan Kezik Acar'ın konumlandığı mekân sosyo-psikolojik bir korunma/sığınma aracı olmaktan uzaktır. Bu bir bakıma bireyin ruhunun ne içeriği ne de dışarıyı temsil edecek bir güçte olmadığını ve her ikisi ile de uyumsuzluk yaşadığını gösterir. Acar, *“bir yersizlik/yurtsuzluk itkisi olarak görülebilir. O, bir yerde olmayan sürgün bir yazgının çığlığıdır. Çığlık ise, mekânsızlığın ya da yurtsuzluğun akustik imgesidir. Dünyada kendine yer edinemeyen her kişi bir çığlığa dönüşebilir. Böyle bir çığlığın, yükselen frekanslarında topyekün bir dünyayı reddedileceğini söyleyebiliriz.”* (Korkmaz, 2005:139-148) Bireyleri böylesine bir yoksunlaşmaya itecek bir yapılanmanın varlığı tahripkar ve muhakemesiz insanlar yaratır.

“Irazca'nın Dirliği” ve bunun bir devamı niteliği taşıyan “Kara Ahmet Destanı” adlı romanlarda ise ekonomik yapının işleyici ve dönüştürücü bileşenleri olma amacından uzak kalan köylünün, içinde yaşadığı mekândan ve tüm değerlerden hızla kopma dönemi bilinçli ve tutarlı bir duyarlılıkla işlenilir. Köyler, Fakir Baykurt'un

romanlarında birer çatışma ve mücadele mekânlarıdır. Köylü ise, bu mekânın tüm dönüşüm biçimlerinde yer edinen sosyo-ekonomik bir göstergedir. Her iki romanda da işleyecek toprağı bulunmayan veya yetersiz toprağına sahip olan köylü, gerçekliğin ve yoksunluğun ağır belirleyiciliğinden soyutlanamadığı için mekân ile bir özdeşlik kuramaz. Kara Bayram; Karataş Köyü'nün yoksul sınıfına mensup olup “*kişisel güvensizliklerin arttığı ve suskun bir güvensizler ordusunun yaratıldığı*”(Korkmaz, 2004: 68) bir mekânda bastırılmış bir özne olarak karşımıza çıkar. Karataş Köyü'nün somut durumu Kara Bayram'ı kendi sosyal şartları içinde yeniden yaratamazken, aynı zamanda geleceğe yönelik insani bir çağrı da yapamaz. Kıt kanaat bir yaşama mahkûm edilen Kara Bayram, kendini cansız bir nesneye benzetir, yaşamın bedensel ve ruhsal anlamda kayıp gittiğini hisseder. İçinde bulunduğu mekân, öylesine çözülmez bir karakter yaratmıştır ki; onun mekânsızlığında ve varoluşunu nesneye indirgemiş olmasında bilinç verilerinin yardımından mahrum kaldığını görürüz.

Taşranın değerlerini sosyo-kültürel içtenliği ile değil; baskıcı, tutucu ve kör bir kuvvet ile bireye yansıtan Karataş Köyü mensubu olduğu bireyi, yaşam karşısında yalıtık bir nesne haline indirger. Mekân – birey uzlaşmazlığın olduğu her ortam, bireye aldatici bir varlık misyonunu yükler; çünkü o istemsiz bir biçimde mekânın kendisine verdiklerini ödünç alır ve ona göre formlandırılır. Karataş Köyü'nde kendi gerçekliği üzerinde düşünme yeteneğini kaybeden ve sorgulayamayan kitlelerin varlığı karşısında toplum içinde var olmak mücadelesini yitiren Bayram'ın toplumsal bağlamda muhalefet olması engellenir.

“Eğer tazmin edersen hakkını alır, yoksa süründürürüm diyor kanun...”

“Ne zaman diyor kanun?”

“Her zaman diyor, sen nereden bileceksin Kara Bayram? Kanun bir kitaptır, yazar! Hükümet açar, okur...”

“Pekâla! Bu hükümetin kanuna sor bakalım. Bizim içinde bir maddesi yok mu? Bizim içinde bir sor cevap veriyor mu? Bizim evin önüne ev yapmalarına, üçüncü boydan olduğu halde kaymakamın rakı salmasını birinci boydan salmalarından...”
Dalgündüz evimize saldırıp karımızın beline bir büyük taşa habersizden vurup, tekme tokat dövmelelerine bir şey demiyor mu kanun? Bizim uğradığımız hakaretlere hiçbir cevap vermiyor mu o canına yandıığım kanunu?”(I.D., s.57)

Kendi güçsüzlüğü ile yüz yüze gelemeyip, bakışları giderek karanlıklar içinde yitip giden muhtar, Kara Bayram'ı birtakım kural ve direktiflere mecbur ederek

mekanikleştirir. Yitik bir varoluş biçimine karşı bir başkaldırının, bir kafa tutuşun güçsüz kıvılcımını bile içinde barındırmasına izin verilmeden sindirilen Bayram köyünü; fiziksel boyutları olan reel bir nesneden öte, geçmişte yaşananların birikimini içeren tasarımsal nitelikli bir bellek nesnesi olarak göremez. Çünkü yaşadığı yer, yaşamın derinliklerine kök salabilmesine vesile olan özelliğini yitirir, sadece geçimini sağlayabileceği bir toprak haline dönüştürür. “*Mekânın yalnızca tüketim göndermeli bir ekonomik bir meta olarak algılanışı ve ilişkilerin merkezden yönlendirilmesi, mekândaki düşselliğin yara olmasına neden olur.*” (Korkmaz, 2004:44)

Şehre göç eden ve içinde bulunduğu ortam ile yeniden içsel bir karşıtlık yaşayan Kara Bayram, buna rağmen yaşama dair her tür eylemselliğinde açık bir alternatif hayal eder. Hâlbuki Kara Bayram ciddi bir yanılsama içindedir. O, kimliklerini dışarıda oluşturup içleriyle bir çatışma içinde olan insanların olduğu bir mekânda kendini bulur. Sadece şeyleri “*tatmin için yaşayan insanlar en ufak bir zorluk karşısında hayata tutunamamakta; dünyaya kök salmadan yok olup gitmektedir.*”(Tüzer, 2009:229–232) Bayram, kendini “cansız bir emek aracı” olarak görür. Kendi ile mekân arasında ayrışma derecesinin giderek fazlaştığını gören Kara Bayram, yaşam standartlarını koruması ve yükselmesi adına bir hamle yapamaz. Basit bir metanın bireysel satıcısı konumuna düştüğü için tüm çabaları boşlukta asılı kalır; çünkü mekân onun yaşamsallığında yutucu bir işlev ile yer edinir ve ontolojik çöküşüne zemin hazırlar. Hâlbuki “*ontolojik anlamda mekan insan varlığının evrendeki tutunma yeri bir oluşlar/kılışlar diyarı ve nihayet insan başarılarının hem ürünü hem de etkileyen nitelikli uygulama alanıdır.*”(Korkmaz, 2007:399)Emek gücüyle birleştirilen üretim araçlarından yoksun olduğu ve emek gücü ona bir kullanım değeri sağlamadığı için emeğinin toplumsal eş değerini bir meta olarak satışa çıkarır. Bireysel emeğinin yaşamsal onuru üzerindeki hak sahipliği gerçekliğini çürüten mekân, insansal zenginlik ilkesini reddeder. Bu bir bakıma algı bazında içinde bulunduğu ortamla barışık olmayan mekânın, insansızlığının göstergesidir. Bu nedenle Kara Bayram, “*aslından; kendinden, kendiliğinden de uzaklaşmakta ve yaşamaktan ziyade evrenine yabancılaşarak yaşayıp gitmektedir.*”(İnam, 1999:74) Kara Bayram’ın bu hali hep bir dışarıda olma, yabancı kalma, tutunamama durumuna işaret eder. Bireyi yutan özelliği ile mekân, ruhsal açıdan tıkar. İçinde bulunduğu ortamın gizli şizofreni olan Bayram; bu ortamdaki kaçmak ister, kaçış eylemini gerçekleştiremediği için kendinde bir yıkım yaratır; çünkü içinde bulunduğu mekân onu kendi düzenine uydurmaya çalışır. O, ilişkilerin çok karışık ve

yapay olarak yaşandığı ve “tatmin edilmeyen arzularla yaşayan yabancı varlık”(Shayegan, 2002:43) lar yarattığı bir mekanda ötekileşir.

Mekânın “insanın yaşadığı yerin, ona ait anıların ve geçmişin ambarı olduğunu ve ayrıca bu mekânların kültürel simgeler deposu olarak da işlev gördüğü”(Urry, 1999: 41) bilinirken Fakir Baykurt’un romanlarında mekân, bu işlevsellikten uzak olup, bireyleri herkesleştiren, hiçleştiren, öteleyen ve içsel bir genişleme yaşamasına engel olan özelliği ile karşımıza çıkar.

2.1.3. Kültürel Çürüme ve Kimlik Bunalımı

Bireyin ve toplumun kendisi olma insiyatifini önceleyen kültür, bireye “kendi’ni daha iyi hissetmesini sağlayacak bir farklılık algılaması ve benin etik bir değer oluşturmasına katkıda bulunan” (Korkmaz, 2004: 19) bir değerler bileşkesidir. Kültür, bireyin bilinçaltında tahrip edilen değerleri tanzim ederek bireyin zihninde gelecek düşünüyü ortaya çıkaran eylemselliğidir. İnsan gerçeğinin başlıca ulamı olan kültür, bireyin sözünü ferdi, düşünsel değerlerini ise evrensel kılması için bireye yaşamsal özü veren bir farkındalık algısıdır. Toplumsal ve bireysel değerlerin nihai belirleyicisi olan kültür, kendilik değerlerine yönelik bilme istencidir.

Bir toplumun kalkış noktası olarak beliren kültür Fakir Baykurt’un romanlarında; kendisi olma usu silinmiş bilinçlerin belleğinde saklı kalmış birtakım yüce dürtüleri keşfedememesi ve farkındalık refleksi kaybetmeye başlamasıyla yitlik bir hal alır. Baykurt’un romanlarında, “eksik olandan eksiksiz olana doğru” (Bumin, 2005: 158) gidemeyen insanlar, içinde buldukları bu körleşme algısını onarlar; bu bir bakıma insanın kendi’si ile özdeşlik kuramadığının işaretidir. Baykurt’un romanlarında kültürsüzlenme sorunu yaşayan karakterler; kültürel belleği yıkıma uğradığı zaman, kendini nicel bir varlık olarak gösterirler. Zihnimizdeki yaşamı ve düşünüşü belirleyen ve anlamlandıran bir yürüyüş olarak algılabileyeceğimiz kültür, çürümeye ve yok olmaya başladığı zaman, birey kendi’yi yeniden yaşamsal dirimsellik içinde hissedemez; çünkü o yabancılaşma süreci ile gelişen ve ben olma algısını tahrip eden kültür kaybı tehdidi ile yüz yüzedir.

“Koca Ren” isimli romanda yazar; içine girilen, yüzünü bilmediği, tanımadığı bir medeniyet çizgisinin bireyde yarattığı etkiye dikkat çeker. Bireyselliğine daima öteki misyonu yükleyen, bir toplumun değerleri ile yaşantı ortaklığı kuramayan ve kendini var edici bir insiyatif ile algılayamayan Adem, benliğini kültürel değerlerin bir uzantısı

olarak açılmayamaz. Kendine ait hiçbir özgürlüğü olmayan yabancılaşmış insanlar, yalıtık bir kültür ortamında yaşarlar.

“Onlar ile mutlu ve ben değilim”(K.R., s.11)

söylemi Adem'in adını içselleştirmesine destek olan teselli kaynağını -kültür-kaybettiğini gösterir. Bireyin teselli kaynakları yitime uğrarsa birey kendilik değerlerini ortak bir duyarlılık ilkesi ile açılmayamaz. Böyle bir yitimin sembolü olan Adem'in “Ben değilim” söylemi; kişisel kimliğe ve toplumsal tinine ait tüm değerlere karşı, karşıt bir eylemsellik içinde olduğunu ve kültürel nosyonun hiçlik algısı ile birleştiğini gösterir. Birey ile toplumsal tını arasında yerleşmiş gizil gücünü kaybeden Adem, sınırlanmışlıklar içinde yaşamak zorunda kalan ve sözde özgürlük ortamları tarafından kuşatılan biridir. Kökensele güçlere yönelik bir atılımın varlığından yoksun olan o, kültür ile birlikte söyleyemez ve evrene istemsiz bir biçimde sesini bırakır; bu nedenle o yutulmaya mahkûm biridir. Yer ile göğün birleşimi olan insanın kendilik değerlerini kesin, sabit, tutucu ve verili değerlerle kuşatmak, ona belli misyonlar yüklemek algıda onu ikinci sınıf kategorisine düşürür. Yabancılaşmış bir tenhaliğe itilen ya da kültürsüzlenme sorunsalı yaşayan Adem, yaşamadığı bir eylemselliğin içine atılır ve kimlik nosyonunu kaybeder. *“Olmadığı tüm kimlikleri kesip atma”*(Osho, 1999:129) gücünden yoksun olan Adem, kendini anlamlandıramaz ve bu durum onda ontolojik boşluklar meydana getirir.

“Anladım bizim doğuşumuzu soruyorsunuz öğretmenim! Ama insanın elinde mi İtalyan, Alman, Avustralya'lı doğmak ya da Türk doğmak! Elimde olsa, ben mutlu olabileceğim bir ülkede doğmak isterdim. Şimdi nereye varsam, küçümseniyorum. En kötüsü kendi yurduma vardığım zaman da küçümseniyorum.” (K.R., s.196)

“ Kültürden koparılarak otantik varlığını yaşamayı önlenmiş öteki, iptal edilen tinselliğiyle bir bakıma yaşayan ölüye çevrilir.”(Korkmaz, 2004:37) Kendini içselleştirici bir kimlik nosyonundan soyutlayan Adem, hiçliğin sakinliğine düşer ve evrende kendi sesini açılmayacak ilk istemsel eylemi çözüle açmazlarla donatılır. Kültürel değerler içselleştirebilir; ama kökleri bireyin mensup olduğu kültürde; gelenek ve mekânda etkinliğini sürdürür; daha sonra düşünsel bir evrim geçirir. Böyle bir gelişim düzeninde yer edinemeyen ve tüm direnme haklarını kaybeden Adem, kendini engellere maruz bırakılmış hisseder ve kültürün kendisine sunması gereken ait olma ihtiyacını karşılayamaz; çünkü Adem *“yaşamış olduğu topraklardaki insanların değerlerine”*(Akı, 2001:45) bağlanmak istemez; ama buna mecbur bırakılır. Bu bir

bakıma bireyin kendine ait olan kimliğini çıkarıp attığını ve baskın kültürel kitle grubunun kimliğini ezbere yaşamak zorunda kaldığını gösterir. “*Ezberlenmiş cümleler ile düşünen, eyleyen insanlar kendilerine özgü yaratıcı bir kişilik geliştiremediklerinden varlık dünyaları ile ezbere ilişkiler kurarlar ve kültürün yaratıcı özüne asla nüfuz edemezler.*” (Korkmaz, 2004:38) Adem’in kültürel, zihinsel ve ruhsal bir çatıma yaşaması onun her şeye yabancı olduğunu gösterir. Yabancılaşma, hızlı bir kültürel eskimeyi beraberinde getirir.

“Yüksek Fırınlar” isimli romanda, Rur Havzasında işçi olarak çalışan ve Türkiye’nin köy kesiminden gelen İbrahim Mutlu isimli karakterin kendisine ait olmayan değerler silsilesinde nasıl çözüldüğüne yer verilir. Mutluluk özlemine soyadında birleştiremeyen ve çelişkiler yumağına dönüşen İbrahim Mutlu, düşünsel bir tedirginlik ile kültürel doku uyumsuzluğuna düşer ve maddesel olanaklarını artırmak adına bu uyumsuzluğu onar. Yozlaşmış ilişkilerin içinde kendine ait olmayı giyinmek zorunda kalan İbrahim Mutlu, “*kendi kendine kalabileceği bir içeriği arayan insanların sergileyeceği tavrı sergileyemez ve kendini nesnelere köleliğinden sıyırma yetisini*” (Gasset, 1999:35) kaybeder. İbrahim Mutlu’nun kendi ile değerler arasındaki uyumsuzluğu ister istemez bir kimlik problemi doğurmaktadır. “*Kimliklerini dışarıda oluşturup içleriyle sürekli bir çatışma içinde olan*” (Tüzer, 2007: 229) bir insanı yansıtan Mutlu, kültürünü ve kimliğini ödünçler. Varoluşun varlaşmasını simgeleyen tüm öğeleri evrende hiçleştiren İbrahim Mutlu, toplumsal ve bireysel anlamdaki tüm insani kazanımlarımızın barınağı olan kültürden kendini koparır. Ait olmadığı mekânda yaşamı süregen hale getirmek isteyen İbrahim Mutlu, sanal saadet zincirinin bir halkası olur ve tüm içtenlik değerlerini makyajlar. İçinde bulunduğu toplumda kendilik değerlerini konumlandıramayarak ne olduğunun bilincine varamadan onarlaştıran İbrahim Mutlu, artık ciddi bir çürüme içindedir.

Kültürel olmamışlığın yok edici bir insiyatif ile oluşturduğu yabancılaşma sürecinde kitle söylemine tutuklu kalan ve bir tereddüt durumu yaşamayan İbrahim Mutlu kaygısallığını yitirir. Kaygı; insanı biçimlendiren bir değerdir, kaygısız insanlar problem yitimine uğrayan insanlardır. Bu tür insanlar, cüzamlı hastalara veya her şeye dairliğini konumlandıramayan ve çıkarıcı ben duygusunu tabulaştıran, medüzalaştıran tiplere benzerler. Bu tarz insanlar; kültürel anlamda döngüsüz bir felakete neden olan kültür ve kimlik bunalımının amiralleridir. Böyle bir felaketin prototipi olan İbrahim Mutlu, sözlerini ve tüm değerlerini yaşam karşısında tüketir. “*Kendi ötekiliklerinin*

oluşumunda etkin bir rol üstlenen insanlar nasıl bir yitim içine girdiklerinin farkında olamadıkları için hiçbir iç çatışma yaşayamaz ve vicdan azabı duymazlar.” (Korkmaz, 2004: 62)

“Yılanların Öcü, Irazca’nın Dirliği, Kara Ahmet Destanı” isimli romanlarda, kültürel hakların erklerini ele geçiremeyen, kendileri üzerinde ciddi bir darbe oluşturan, toplumsal bellekteki yeri ve önemi yitime uğrayan insanlara yer verilir. Kültür, bireyin özgürlüğü destekleyen bir bilinç biçimidir. Korumasız ve güvensiz hissetme yoksunluğunun bir neticesi olarak ortaya çıkan baskıcı hegemonya bu özgürlüğü reddeder. Baskıcı değerler, inançlar, pratikler dışsal etkenlerden kaynaklanmayıp kültürün içkin bir parçası olduğundan kültür yitime uğradığı sürece, bu baskıcı unsurlar da onunla beraber çoğalıp var olmaya devam edecektir. Böyle bir çıkmaz içinde değerlerini algılamayan inanç ve pratiklere kendisinin içkin bir parçası olarak bakamayan Kara Bayram, her üç romanda da yabancılaşma sürecinin ortaya çıkardığı kültürsüzlenme sorununu yaşar. Varoluşsal değerlerinin — varoluşsal değerler, kültürün içselleşmesi için ciddi bir nedensellik — örselendiği duygusuz, soğuk, toplumsal anlamda parçalanmış bir toplumun öne sürümü olan Karataş Köy’ünde insanlar; çok derin bir şaşkınlık, güvensizlik, hüsrana ve kargaşaya yaşarlar. Kültürel ritüeller; bireysel ve toplumsal bilinci ve duyarlılığı artırarak bireyin toplumu yaşantılaşmasına neden olurken, böyle bir ritüelden uzak kalan ve cisimleşmiş bir kültürün cesaret kırıcı yaşantılarını simgeleyen Kara Bayram, evrensel değerler içinde kültürel zenginliğini üstlenecek kadar biz olma duygusuna sahip değildir. Bu bir bakıma *“çeşitli sosyal ve psikolojik dayatmalar, buhranlar sonucunda kişisel bir ezilmişlikle yaşama karşı zayıf içine kapanık, küçük insan tipinin yaşamda yer edinmesine neden olur.* (Arslan, 2009:119) Kara Bayram Karataş Köy’ünde kendini var olan değerlere ait hissedemez, kendi şartlanmışlığı ile kültürel bir yalıtım içine girer. Köyün yönetici sınıfına mensup olduğu bilinen ve kişisel benlik gecikmesi olarak görülen muhtar, Bayram’ın yaşama inancını simgeleyen ve kültürel bir zenginlik olarak görülen toprak metaforunu onun zihninden siler. *“Kişisel çıkar ve yükselme tutkusuyla ben olma duygusunun yarattığı her türlü eylemsellikten uzak bir imgelemin tüm kapıları hiçliğe açılır.”* (Korkmaz, 2004:48) Böyle bir hiçlik içinde olan ve değerlerine yönelik zihinsel bir ihanet düşüncesini içselleştiren muhtar, değerlerinin koruyucu kılıfından yoksun bırakılan bir ötekidir. Bir başkası olma zihniyetine kendini mahkûm eden muhtarın, Bayramın yaşantısında örtbas etmeye çalıştığı şey özüdür. Özbenine uzak düşürülerek gerçeğimsi

nosyonunu kaybeden Kara Bayram'ın zihinsel ve kültürel kollayıcısı ve romanın önemli karakterlerinden biri olan kişi Irazca'dır. Irazca, romanda kültürel bir aydınlanma sağlar. Ruhsal hastalığa sıkışmış olan Kara Bayram'ın aksine Irazca değerleri ile muhteşem bir örüntü oluşturur. Eylemselliği ile mutlak bir bilinci olduğunu gösteren Irazca, geçmiş ve gelecek değerlerine yönelik hakiki bir kombinasyondur. Yaşadığı en küçük olumsuzluklarda bile düşüğe uğrayan ve körelmiş söylemlere tutuklu kalan Bayram, kültürel bir zenginlik olarak görebileceğimiz Irazca'nın tüm çabalarına rağmen kültür yozlaşmasına tepkisel bir çözüm olan, öz benliğine geri dönüş eylemini gerçekleştiremez. Yaşamı avami değerlerle değerlendiren; küçük kırılmalar karşısında çöküş süreci yaşayan ve kendi'yi tanımayan insanlar, yaşama oturmadan/kök salamadan yok olup giderler.

Kültür yitiminin bir uzantısı olan kimlik bunalımı, daha önceki romanlarda kendini gösterirken "Kara Ahmet Destanı" isimli romanda Ahmet isimli karakterin yaşantıları ile ciddi bir boyut kazanır. Ahmet ailesinin şehre göç etme kararı ile şehirdeki eğitim sistemi ve olanaklarını görünce günbegün aydınlığa çıkma eylemselliğini konumlandırmak isteyen 13 yaşında bir çocuktur. Kendi'yi yaratma adına umuda yürüyenlerin mücadelesini zihninde sembolleştiren Ahmet'in birey olma erki, babası ve çevresi tarafından engellenir. Ahmet kendi ile ilintili olmayan, sahte kimliklerin uygulayıcısı olmaya mecbur edilen biri haline getirilmeye çalışılır.

"Gösteriyorum ama içlerinden gelmiyor! Şerfe azıcık iyi de Osman haylaz! Yazını düzelt abim! Diyorum iyi benim yazım! Diyor. Biz boşa konuşuyoruz. Yazı insanın aynasıdır diyor öğretmen..."

Bayram düşünüyor: "Hep solcu öğretmenler değil mi sebep? Hep onlar mı bulandırıyor çocukların kafasını? Diyorlar mı hiç namaz şu, İslamlık bu! Dedikleri "Suna topu tut: Ali topu at!"

En önemlisi, bu oğlanın okulu! Bitiriyor beşi! Ben desem bir hoca yanına verelim, direm direm direnir anası! Desem okutmalıyım; okuyanların ne boka yaradığı belli!"(K.A.D., s.11)

Nerede olursa olsun insanlar belli sınırlanmışlıklar içine hapsedilirlerse, "birbirlerinin korkularına konuşurlar."(Cüceloğlu, 2001:110) Ahmet'i böyle bir algı ile birleştirmek isteyen Bayram; Ahmet'in, kimliği kendinin bir yansıması olduğunu algılayan bilinçli bir birey olduğunu unuttur. Birey olma erkinin farkındalığı ile o, kimlik nosyonunu açıklamaya çalışır. Kimlik bireyin kendisi veya başkaları adına yalnızca

adını söylediği bir olgu değildir, bireye bağlı olan onunla içselleşen/bütünleşen tüm değerlerin önemli bir bölümünü oluşturan bir unsurdur. Yaşamın bütün insani duraklarından geçmek isterken kimlik algısının eğitim yönünü kullanan Ahmet, daha iyi bir dünya ile ilişki kurmak ister; çünkü böyle bir temas kendilik sürecinin temelini oluşturur. Eğitiminin getirisi olan toplumsal rollerin ve sorumlulukların belirlenmesi bir bakıma insanın kendisini birey olarak tanımlayacağı koşulları hazırlamasıdır. Böyle bir hazırlığı aracı olarak kullanan Ahmet, karanlıktan aydınlığa çıkmasını güdüleyen bir eylemselliğe kulak verir. Bireylerin kimliklerini oluştururken bu çabalarını sekteye uğratan ve bu çabalarının çökmesine neden olan insanların yarı bilinçli insanlar olduğunu bilen Ahmet “*çevrede tükenişi kendi ruhunun bir parçası gibi algılayan bir düş fenomologunun duyarlılığını taşır.*” (Korkmaz, 2004: 43) Böyle bir duyarlılık ile o; gerici, baskıcı, tutucu kör algıdan sıyrılarak şimdiki durumuyla kendini algılama misyonunu üstlenir. Böyle bir eylemsellik bireye kendi olma ve değerlerini daha iyi görme olanağı sağlar. Babası ve çevresindekilerin karışık ve yüzeysel olarak yaşadıkları ortamlarda bilinçsiz bir algı ile yaşama tutunduklarını gören Ahmet “*kendi benliğine dalma*”(Gasset, 1995:49) eylemini gerçekleştirir; çünkü o, herkesleşmekten kaçır.

Kimliklerini kaybeden insanları aynı mekânda toplayan yazar, her olumlanan içinde bir olumsuzluk; her olumsuzlanan içinde bir olumluluk olmalıdır düşüncesiyle tüm zorlamalara rağmen bireyin asli değerleri olan kültür ve kimlik yetilerinin nasıl yitime uğratılmayacağını Ahmet ile simgeler. Ahmet; mekânlarını, kendilerini, değerlerini, zamanlarını tüketen insanların içinde kendine tutunarak tam olarak yeniden doğar. Michel Foucault’ın dediği gibi “*bu tür dönüşümü başarabilen insanlar, başlangıçtaki insan değildir.*”(Foucault, 2003:12)

2.1.4 Aile ve Aile İçi Nesil Çatışması

Sürekli değişen ve gelişen bir dünyada her şey, karşı konulamaz bir şekilde değişmektedir. Bu değişkenlik kişilerin kavramları ve davranışları nasıl algılaması gerektiği düşüncesini de farklılaştırmaktadır Üç bin yıl önce başlayan insanlık tarihinden günümüze kadar olan süreç içinde aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer duyguları, düşünceleri paylaşan, benzer sorumluluklarla yükümlü olan insanlar topluluğuna nesil denilir. Geçmişten günümüze kadar her yeni nesil, daha ilerlemekte ve gelişmektedir. Bu dönüşüm eski nesil ve yeni nesil arasında çatışmalara neden olur. Her nesil kendinden bir önceki nesli; bastırılan ve tıkanan erişim alanlarına sahip olduğunu

düşünürken; bir sonraki nesli ise değer yitimine uğrayan kitleler olarak değerlendirir. Günümüze kadar uzanan bu nesil çatışması yirminci yüzyılın toplumsal değişmeleriyle kuşaklar arasındaki bu ayrılığı daha belirgin hale getirerek, eski değer yargılarının ve yaşam anlayışının değişmesini zorunlu kılar. Eski nesil yeniliklere uyum sağlamakta zorluk çekerken, yeni nesil gelişmelere hızlı bir şekilde uyum sağlar. Bunun sonucu olarak erişkin nesil ile genç nesil arasındaki ayrılık daha da büyüyerek farklı bir boyut alır.

Fakir Baykurt'un romanlarına nesiller arasındaki çatışma "*aile bireyleri arasında oluşan ve değişen zamanla beraber daha belirgin bir şekilde ortaya çıkan bir çatışma*"(Tofur, 2004:8) olarak yansır. Oysaki insanın, yaşamına bir anlam sağlaması ve evrende kendisine bir yer bulması için, bir önceki nesle ve o neslin inançlarına, ananelerine ihtiyacı vardır; ama bu ihtiyaç karşılanırken mutlaka bir takım fikir nüanslarında içinde barındırmalıdır. Çünkü zihinlerin tekleşmesi hiçbir zaman söz konusu değildir.

"Kara Ahmet Destanı" isimli romanda nesil çatışması; başkası veya önceki referanslı olma algısını silmeye çalışan Ahmet ile babası Kara Bayram'ın ilişkilerinde imlenir. Biçimsel ve düşünsel olarak kendini babasıyla eşitlemek istemeyen Ahmet, yaşama yalnız başına girme eylemselliğinde bulunur. Onun zihni, düşünceleri, duyguları, fikirleri, inançları v.s onun için değerli içsel bir yoldaş özelliği gösterir; çünkü gerçek insan kendinin gerçek hâkimi olmasını sağlayacak bir denge kurmalıdır. Kara Bayram, Ahmet'in yaratmaya çalıştığı bu dengeyi, onun kişisel varoluşuna ihanet ederek sonlandırmak ister. Bireyin gerçeklerine saygı duyma ve onların konuşulmasına olanak sağlama anlayışından uzak olan Bayram, çocuğu ile kendi arasında içsel bir çatışmaya neden olur. Zihni ve düş gücüyle bilinç verilerini açıklamaya çalışan Ahmet, babasının kendilik değerleri içermeyen yoz yaşam algısı tarafından ötekileştirilmeye çalışır. "*Her bireysel arzu, ona alternatif arzuları dışlamak ve bastırmak ister.*"(Robinson, 2000:74) Kendi arzularının kısıcında oğlunun bireyselliğini silmeye çalışan Bayram, nesli yaratan şeyin nicel anlamda birliktelik içinde olan topluluk olmadığını onu ayakta tutan değerler sistemimizin kendiliğimiz ve birlikteliğimiz açısından anlam olgusunu içermesi gerektiğini bilmekten uzaktır. Oğluna karşı sergilediği vurucu kayıtsızlıkla bu anlamdan kendini soyutlayan Kara Bayram, geleceğe yönelik düşlerimizi zihnimize dölleyen baba misyonundan uzaklaşır. Bireysel hasletlere karşı bilinçli bir sağrlık içinde olan Kara Bayram, Ahmet'in değerler ve kişi

bazlı karşı gücüdür; o Ahmet'in yaşam realitesi karşısındaki tavrını anlamlandıramaz. “*Gereksinme duyduğu denge ve uyumun gerçek yanıtlarını*” (Fromm, 1994:57) babasında içselleştiremeyen Ahmet, babası ile sancılı bir uyum süreci geçirir. Çocuğunun eylemleri nedeniyle yanlış çıkarım içinde olduğunu hisseden Bayram, farklılıkları birer düşmanlık sebebi olarak görür, kendi ile taban tabana zıt bir düşünce dünyası içinde olan Ahmet'i düzenin gerektirdiği bir insan haline getirmeye çalışır. Kendi olmanın tehlikeli ve yasak olduğu, çevrene bak ne olmanı istiyorlarsa onu ol algısının egemen olduğu bir ortamda Ahmet yoz ve anlayışsız bir kalabalıkta bireyselliğine kapalı yabancı bir insanla- Bayram- karşı karşıya gelir. Zihinsel dokuda kaba olma işlevini kaybeden, oğlu için potansiyel bir tehlike olan, toplumsal ve sosyal tabakalaşmanın ekseninde çürüyen Bayram, oğlu için değerlerinin deformasyonu olarak algılanır. Ahmet kendi özerkliğini yaratmak özerkliği için babası ile sürdürdüğü savaşına

“— Ben kimim

— Nasıl bir insan olmalıyım?”

sorularına yanıt aramakla süreklilik kazandırır; çünkü “*yaşadıklarının ve düşünsel değişiminin sınırlarını fark eden birey, öncelikle bir sorgulamam aşaması yaşar.*”(Deveci, 2005:73) Bir birey olarak bir insanın diğer insanlarından farklı olmasının doğal olduğu bilincinde olan Ahmet, kendisine ve çevresine eleştirel bir gözle bakar. Baskılanan ve zorla kabul ettirilen değer yargılarının insanlara dağıtılmış bir seçimsizlik olduğunu düşünen Ahmet, tek tip insan yapısından kendini kurtarır, usu aracılığıyla özdeğinin bilgisine ulaşmak ister. Varoluşunun anlamını yakalama noktasındaki gücünü teyit eden Ahmet, olumlanan değerleri ile kendi içine çekilerek başkalarında boğulmaz; ilerici ve yönlendirici atılımlar içinde bulunur. Buna rağmen çocuğuyla negatif bir örüntü ile ilişki kurmak isteyen Bayram, Ahmet'i eylemselliği nedeniyle suçlar ve onu herkesleştirmeye çalışır.

“*Ama babacığım okumazsak nasıl çıkar köylü milleti yoksulluğun batağından, hem de karanlıklardan aydınlığa? Ulan milletin sana ne yararı oldu bugüne kadar? Millet mi verdi giysilerini, kitapların parasını? Millet mi aldı papuçlarını öteberini? Sana ne milletten. Bırak millet kendi kendini adam etsin! Sen kendi garip başını düşün.*” (K.A.D, s. 242)

İnsan olmanın derin anlamsallığından kopan yitikleri kendinde sembolleştiren Bayram, tüm acımasızlığıyla oğlunu kendi itilmişliğinin içinde bırakır. Silici bir algı ile

kendine dokunamayan, kendine yakın olamayan Bayram'ın dünyayı algılayış ve yorumlayış şekli Ahmet'in zihninde alkışlarla karşılanmaz; çünkü o babasını sıg biri olarak değerlendirir. Bu tip insanların sergiledikleri çatışma aslında kendi iç boşluklarından kaynaklanır; fakat bu durumu kabul etmek zorunda kalmamak için bu tarz insanlar bu olumsuzlanan algıyı en yakınında yıkım yaratarak ortadan kaldırmaya çalışır. Bu bir bakıma insanın düştüğü trajik duruma işaret eder. Aynı zamanda bu tarz insanlar çevrelerindeki de kendi düzenlerine uymaya zorlarlar. Niteliksiz kişilik algısını Ahmet'te de beliren bir hal almasını isteyen Bayram, yaşama dair algı ve beklentilerimizin farklılaşmasının gayet doğal olduğu bilincinden kopar. Ahmet'in işlevsel yapısını sakatlanmış toplumsal bilince teslim etmeye çalışan Bayram, oğlunun düşüncelerini duyamaz ve bundan korkar. Oğlunun okulda yazdığı bir şiir neticesi ödül aldığı haberini, çalıştığı hastanenin başhekimisi aracılığıyla öğrenen Kara Bayram, haberi duymadan önce ciddi bir şok yaşar ve işine son verileceğini düşünür.

“— *Yahu Bayram, senin oğlan şairmiş*

— *Ummadığın taş baş yararmış*

— *Seni oğlan şairmiş öyle mi Bayram*

— *Oğlunun çalışkan olduğunu biliyor, yazar deseler onu da anlar; ama şairin anlamını bir süre kavrayamadı. Kolayını bulsa imamdan soracak. Günlerdir bana senin oğlan şairmiş denilip duruluyor. Yoksa kötü bir iş mi ibne, puşt, filan mı şairin anlamı? Solak şiirlere kullanmasın ona söyle!” (K.A.D,s. 37)*

Bu alıntı ile yazar, Bayram'ın bir tedirginlik haline işaret eder. Onun bu hali bireyleşme sürecinde olan Ahmet için, başkası karar vermeli algısını teyit eder. Hastaneden atılmamak adına her söylenileni yapan Bayram, sözü en çok itibar görenin yanında olmayı tercih eder ve toplumsal yetke tarafından silinmiş bir algı ile Ahmet'in bilinçliğini şaşırtıcı ve şok edici engellerle bölmeye çalışır. Kara Bayram kişisel çıkar açısından yararlı şeyler yaptığı yanılsamasına kapılan ve “*yaşama sanatının anlamını yitirerek gerçek beni dışında her şeye hizmet eden*” (Fromm, 1994:29) biri haline dönüşür. Ahmet'in bilincinde yarım kalmış bir anlatıcı misyonunu üstlenen Kara Bayram, oğlundaki yaşamsal dirimselliği göremez; çünkü o olanın farkında değildir.

Ahmet babası ile bu denli içsel bir çatışma olmasına rağmen kendinden iki nesil önce yetişmiş İrazca ninesi ile muhteşem bir örüntü oluşturur. Oldu mu? Onayı bir bireyin koşar adımlarla daha ileriye görebilmesi için ön koşuldur. Bu onayı Ahmet'in bilincine hiç tereddüt etmeden yansıtan İrazca, usul bir tecrübenin simgeleyicisidir.

Ahmet kendisinden yaşça çok büyük olmasına rağmen, Irazca ile nesil çatışmasını yaşamaz; çünkü Irazca Ahmet'i geçmişin kolektif gözlemlere maruz bırakan tutuk biri değildir. Kolektif gözlemler çoğu zaman en yanlış olanıdır ve çoğu zaman yayılma yoluyla başkalarına telkinde bulunan bir bireyin sadece vehim ve hayalinden başka bir şey değildir. Irazca yaşamın sonu ile yüzleşmesine az kalmış olmasına rağmen her şeye dairliğini konumlandırarak, “toplumdaki ruhsal yaşamın taşıyıcısı ve uyarıcısı olarak işlev gören” (Jung, 2007:59) biridir. İnsanı kendi içindeki bireyselliği ile değerlendirmek ve algılamak gerektiğini savunan Irazca, yaşlılık vehimleri içinde düşmeden Ahmet'i anlar. Ahmet'in başarılarının ruhunda yarattığı var olma güdüsünü duyan Irazca onun eylemselliğini ve kendi olan mücadelesini her şeyin üstünde tutar. Ninesiyle beraber tam olarak yeniden doğan, gereklilik arz eden sorumlulukları üstlenen ve diğer bir ifadeyle nesnesinin büyüklüğünü taşıyacak bir ruh genişliğine ulaşan Ahmet, zihninde kendine ait tutarlı ve anlamsal bir sistem oluşturur. Çünkü o dürtüleri dizginlemeye çalışan biri değildir; aksine o, Ahmet'in dürtülerini ortaya çıkaran tüm istekleri ile birliktelik içine girmesini sağlayan biridir.

Fakir Baykurt'un romanlarında toplumsal gerçeklik algısı içinde değerlendireceğimiz konulardan bir diğeri de çizilen aile profilidir. Sosyal yaşamın şekillenmesinde ailenin ciddi bir rolü vardır. Baykurt'un romanlarında sığınma/korunma amacı güdülen köydeki aile sistemi ile oluşturulan yapı, şehirlere veya yurt dışına göç edilmesi ile tüm içtenlik değerlerini yitirir. Bilinçsizliğin/bocalamanın kısılcacında çürümeye başlayan insan, kendini bu çürümeye maruz bırakarak aile olmaya dair tüm algıları bilincinden siler. Aile kavramının temeli genellikle görücü usulü ile atılmış olan romanlarda; ataerkil aile tipinden yana olan yazar, toplumsal zenginlik olarak gördüğü ailevi değerlerin çöküşü ile hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağı izlenimi verir. Baykurt'un romanlarında bu çözümlenin temel nedeni içinde buldukları mekânla ciddi bir uyumsuzluk içinde olan bireylerin zamanla her tür değerden kopuk olmaya eğilimli algısıdır.

“Yılanlar Öcü” adlı romanda Kara Bayram, annesi Irazca'yı terk ederek, annesini köyde bırakıp şehre taşınır. Irazca oğlu Bayram ile köyde yalnız başına çok kötü günler geçirir. Irazca ruhsal benliği doğuran ve onun evrene açan evinden ayrılmamak adına Karataş Köy'ünde kalır; fakat burada muhtarın evini ateşe veren kişinin Irazca olduğunun söylenilmesi ile ellerinden bağlanılıp dövüle dövüle Karataş

Köy'ünün topraklarında sürüklenir. Annesinin bu halini bilen, ama onu duyamayan ve tüm insani yetilerden kopan Bayram, annesine özgü tüm iyi niyetini kaybeder.

“Keklik” romanında dede ve torunların bir arada yaşadığı bir ataerkil yapının nasıl çözümlüğe uğradığına yer verilir. Romanın önemli karakterlerinden biri olan Elvan Çavuş, öz oğlu Seyit'e aynı yaşamsal çizgide buluşmadığı için onu sevmez ve romanın başında torunu Yaşar tarafından bu kopuşu okuyucuya aktarır.

“Dedemin sevmediği kim bilir misiniz? Babam! Babamı biraz kabadayı bulur. Ekiz akıllı der. Ekiz akıllı: Bir iki kişi bölünmüş! Biraz da kendimci, çıkar sever bulur, onun için sevmez. Sevmemesini açıklamasa da anlarım!” (K., s.8)

Elvan Çavuş'un oğlu, Yaşar'ın babası olan Seyit değerlerinin çöküşünün temel nedenidir. Yaşar'ın çok sevdiği keklüğünü Amerikalı bir Harpır'a veren Seyit çocuğunun zihninde pozitif bir baba figürü olmaktan çıkar. Gerçek bir dış dünya yanılgısına düşen ve yoz yaşam algısı ile babasının ve çocuğunun tüm değerlerini bloke eden Seyit, aile sıcaklığının yabancılaşması ile dünyayı bütün kirleri ile kucaklar. Babasına karşı şaşkın bir sessizlik içinde olan Yaşar ise, babasıyla tüm temasını engeller; çünkü babası onun bilincinde ciddi bir kaos yaşamasına neden olan biridir.

“Tıkandım kaldım “Yayla Palas'ın” önünde, aramıza kan girmiş gibi uzak duruyoruz babamla, ellerimiz birbirini tuttuğu halde bakışıyoruz, ama buluşamıyoruz. Ben varırken onun gözleri kaçıyor, o gelirken benim gözlerim sıvışmış.” (K., s.321)

“Amerikan Sargısı” isimli romanda ise metanın güdümüne giren bireylerin aile bilincinden nasıl koştuklarına ve ne denli ciddi bir çözümlüme içine girdiklerini yazar, bilinçli ve tutarlı bir algı ile işler. Metalaşmış yaşam, insanı kendi öz değerlerinden uzaklaştıran, yaşamın kutsallığını silen ve insanı değer yitimine uğratan, yalıtık ilişkiler oluşturur. Yalıtıklaşan ilişkiler en tehlikelilerinin başında, insanın metaya dönüşmüş yüzü gelir. *“Metaya dönüşen yüzler, kendi elleriyle yarattığı maddelerin bir uzvu haline gelerek, insan olmaktan çıkar ve para gibi ruhu ve sıcaklığı olmayan şeylere dönüşür.”*(Şahin, 2007:387) Bu şeyler, bilincimizde biz olma algısını sildiği için insan değerlerini ötelemesi gereken bir şey olarak görülür.

“Yayla” romanında Çakır Hasan'ın oğlu, Gülcan'ın babası Şükrü, eşini ve kızını bırakarak Hollanda'ya göç eder. Uzun yıllar geçmesine rağmen dönmez. Kızını ve eşini birliktelik duygusundan uzak bırakan Şükrü, bireyi derinden sarsan bir özgüven eksikliğini kızına yaşattığı için kızının algısında “yokkişi” olarak tanımlanır. Çünkü o, kızının yaşamına tamlık olgusu katan tüm değerlerden onu uzaklaştırır. Dağınık bir

ortam, dağınık bir benlik, dağınık bir aile algısını kızına bırakan Şükrü, kızının bilincinde olumlanan algılarla yer edinemez.

“Tırpan” romanı yanlış bir algı ile biçimlenen aile kavramının eleştirisini yapan yazar bu ailenin birbirlerinden uzak insanlarına yer vererek parçalanmış bir aile profili çizer. On üç yaşında küçük bir kız olan Dürü; para karşılığı Kabak Musdu ile evlendirilmeye çalışıldığı için babayla, annesi kızını bu adamla evlenmeye mecbur ettiği için eşiyle ciddi bir çatışma yaşar. Ailenin düzeni o andan itibaren bozulur. Her gün dayak yiyen Havana, hem kızından hem de eşinden kopar.

“Koca Ren” romanında ise Almanya’ya göç eden Salim Sarıkaya ve ailesine yer verilir. Kendi bilinçsizliğinde yitip giden insanlar, aile gibi bilinçli bir birleşim içinde oluşlarını yadsıyarak kör bir algı içine düşerler. Bu romanda da diğer romanlarda olduğu gibi parçalanmış bir aile yapısına yer verilir. Bir çocuğunu Türkiye’de diğer çocuğunu ise Almanya’da bırakan Sarıkaya ailesi Türkiye’de olan çocuğunun idama mahkûm edilmesi ile bir çöküş yaşar. Sarıkaya’nın eşi oğlunun ölüm kararını bir türlü kabul edemez, eşinden ve çocuklarından uzaklaşarak kendini bir boşluğa bırakır.

2.1.5 Batıl İnanışlar ve Tabular

Tüm inanışlar hiç kuşkusuz toplumsal bilme biçimlerimizi, gerçeklik yorumlarımızı ve yaşama güdülerimizi etkiler. İnsan, yaşam boyunca değişik bilme biçimlerinin etkisi altındadır; bu bilme biçimlerinden biri de batıl inanışlar ve tabulardır. Muhafazakâr ve yoz gelenekselciliğin temel önermesi diyebileceğimiz batıl inanışlar ve tabular çaresiz, eğitimsiz, bilinçsiz bireylerin bilinçlerine gizlenir ve zaman zaman onların sığındıkları güçler haline dönüşür. Her konuşulamayan ve bastırılan şey aslında yok sayılır, batıl inanışlar ve tabularda kendini bu yok sayılan şeyler sayesinde yaratır. Toplumsal sınırlanmışlıkların içinde kendine çıkış yolu bulamayan insanın odaklandığı ciddi bir yanılsama algısı olan batıl inanışlar ve tabular, kültürel dokunun çürüyen yanını simgeler. Kendilik değerlerine yönelemeyen, bilinçaltı ile ilişki kuramayan ve “*insansal gizil güçlerinin bilinci*” (Fromm, 1994:137) ile ilişkisini koparan her insanın, içine düştüğü çürüyen ve yok olan yanıdır.

Fakir Baykurt’un romanlarında aklın eğilim ve özelliklerini gerektiği gibi tanımlayamayan insanların yanlış ve eksik çıkarımı olan batıl inanışlar ve tabular, bireylerin kendilik değerlerine yönelik en belirgin yanlışlar içinde olmasına zemin hazırlar. Romanlarında söyleyecek sözü, değiştirecek gücü olmayan ve yaşamsal

sorunun çözümünü ele geçiremeyen insanlar, kişiliklerini ve kendilik değerlerini böyle bir çıkmaz algı ile açıklamaya çalışırlar. Baykurt romanlarında batıl inanışlar ve tabulara tutuklu kalan bireylere yer vererek batıl inanışların ve tabuların toplumsal yaşamın biçimlenmesinde insanların edimlerine ne denli etki ettiğini göstermeye çalışır. Batıl inanışlar ve tabuların oluşumunda etkili rolü toplumdaki bunalımı ve öğrenilmiş çaresizliği kendilerine rant sağlamak için kullanan din adamları ile onların çeşitli kılıflara soktuğu ve çökmeye yüz tutan din algıları üstlenir. Fakir Baykurt'un romanlarında dinsel motifler romanın mesajı, tematik yapısı, kurgusu açısından da son derece önemlidir. Din, Baykurt'un romanlarında ciddi bir ölçüde istismar edilen ve yüksek bir yaşam düzeyine kavuşma amacını sonlandıran bireyin kendi içine çökmesine neden olan bir inanışlar sistemidir. Bireyleri ve kitleleri uyutan çok etkili bir silah olarak kullanılan dinin, insanların bilinç düzeylerinin gelişiminde ciddi bir engel olduğunu düşünen yazar, bu düşünceler çerçevesinde çizilen din adamı portresini bütün romanlarda olumsuzlar. Baykurt'a göre değişen toplum yapımızın gerçekleri karşısında din düşüncesinin en ufak bir eleştiri olmaksızın kabul edilmiş olması toplum ve birey hafızasında ciddi kayıplara yol açacaktır. Değişime ve gelişime açık olmayan, bireyleri "Nasıl bir yaşam sürmeliyim?" sorusu ile konumlandıramayan ve gerçek olmayan din algısı toplumda ötekiler yaratır. Romanlarında yer edinen din adamları özellikle köylerde yaşayan insanların sosyal yaşamına doğrudan yön verebilir. Yazarın bir romanı hariç, pozitif bir algı ile oluşturulan bir din adamı görebilmek mümkün değildir.

"Köygöçüren" romanında Kantarma Köy'üne köylünün arzusu ile şehirden gönderilen din adamı, bilinçsizliğin ve bocalamanın kısılcacında kıvranan biridir. Bu imam toplumun prometesini olarak görülen köyün öğretmeni Cemil isimli kişiyle sürekli bir çatışma içine girer, yaşama dair algı ve beklentilerimizin değişmesinin gayet doğal olduğu bilincine varan Cemil'in çizdiği resimlerin halkı günaha soktuğunu savunan imam, farklılık algısının tehlikeli olduğunu düşünen olumsuz biridir.

"Çok ünlü hocaydı Nuri Efendi, namazı gümbür gümbür kıldırırdı. Bir ara vaaz etti yukarıdan volkan gibi çıkıyor sesi. Attı, tuttu din düşmanı Halkçılara, hatta gök gözülü gavur düşmanı adını söylemek icap etmez, ezanı Türkçe okutacağım diye tutturdu bilirsiniz. Ona kutsadı bugünlerin doğru yoluna milleti sokanları, çoluk çocuğumuzu düşünceleri...Attı tuttu şehirde açık gezen kadınlara komünistlere din makeddesat düşmanlarına; kutsadı çocuklarını yeni açılan imam Hatip okula verenleri, Kuran

Kursuna yazdıranları kutsadı kocasının sözünden çıkmayan kadınları ve beş vaktini düzenli kılan Müslümanları...” (K., s.129)

Romanda yer edinen bir batıl inanış, nazar değmemesi için gömleğe çörek otu dikilmesidir. Köy halkının şapkasının içine diktiği göz boncuklarının da onları nazardan koruyacağına inanılır.

“Gülüp bakıyor, elleri geri veriyor. Doğan’ın kepini: Ben de şükri oğlana diktim aynından. Ellerin gözleri çavur çivisi çakıyorlar. Çocukların yüzüne gözüne. Destur demeden külden geçme. Bismillah demeden bir yudum içme Sama aban.” (K., s.28).

Yapılan alıntı, kendi zaman ve mekânlarına kısıtlanan her insanın kendini eksik ama gereklilik duyduğu bir düşünce ile nasıl açıklamak istediğini gösterir; çünkü her insanın yaşama tutunma amacı ve kendini konumlandıracağı bir değeri olmalıdır. Sağlam olmayan bir algı ile yaşamın devamını tutmak isteyen köylüler, seçimleri ile işlevsel bir bilince sahip olmadıklarını gösterirler. Yaşamlarına yönelik tüm eylemlerinin zincirini tutabilmek ve ilişik kurabilmek için nesnel bir gerçek, bir dayanak arayan köylü; tesadüfî ve tasarısız bir düşüncenin içine sığınarak kendine tutunmaya çalışır. Köylülerin bu tutumu kendi ile örtük bir ilişki kuramadıklarını gösterir. Romanda yoz bir düşünce ile insanları kendi kalıplarına sıkıştıran hocanın absürt düşünceleri de bir diğer batıl inanış örneğidir.

“Yerin altında cinlerin köyü var. Cinler yukarıda gezinen insanlara kızıp... Tabii herkesin tabiatı bir değil ki. Kimi destur demeden sabah ezanı kül atıyor güllareliğe, kimi su döküyor küllerin üstüne geceleyin. Gene iyi sabrediyor cinler! Onca çoluk çocuğu eğitiyor insanların ayakları altında.”(K., s.40)

Bütün toplumlarda su bulma ile ilgili projeler gerçekleştirilirken, romanda kuraktan çatlamış topraklara ilaç olması için yerin altından çıkarılacak suya batıl inanışlar ve tabuların yerleşmesinde en etkili kişiler olan din adamları, karşı çıkar; çünkü onların inancına göre yerin altında cinler yaşamaktadır. Yerin üstündeki suları da güya onlar ekmektedir. Topraklar susuzluktan kururken ve bunun çarelerini aranırken din adamları böyle bir eylemselliğin günah olduğunu söyleyerek, insanların kendi kişisel çabalarını yapılandırmalarına engel olur. Böyle bir inanış bir çaresizlik algısına işaret eder. Eylemlerinden sorumlu olmaya çalışan bir kitlenin bilincini yok eden din adamları, köylüyü farkında olmak ve farkında olarak düşünmek yetisinden uzak bırakır. Bilinçleri ile fikir teatisi yapamayan köylü, var olana inanmak yanılığına düşer.

Davranışlarından, tutumlarından, değerlerinden, düşüncelerinden bilinçlilik algısını siler, anlamsızlığın içine düşerek “yokkişiler” olarak çözükle ortamda yaşamaya çalışırlar. Romadaki bir diğler batıl inanışa göre, yerin altında büyük bir mağara vardır ve bu mağarada büyük bir ervan bulunmaktadır. Kırk metre boyu olan iki ucunda birer başı bulunan ve başlarında da ateş saçan yedi gözlü bir ervandır. Ayrıca romanda bir de cin kurdundan bahsedilir. Köyün sokaklarında gezen cin kurdu, mezardan ölüyü çıkararak yer. Başka ölüleri yemesin diye öldürmeye çalışılsada tüfek, cin kurduna işlemez ve kendisine silah doğrultanların ağzına ve gözüne çarpar. İnanışa göre cin kurdu genellikle eşine, kayınvalidesine karşı gelenlerle savaşıır. Batıl inanışlar, köylünün ciddi anlamda yaşadığı algısızlık için hiçbir zaman gerçek çözüm üretemez, aksine yaşanan sorunları daha da karmaşık ve çözülemez bir hale dönüştürür. Gelişmişlik düzeyi ile ilgili önemli ipuçları veren batıl inanışlar ve tabular içine mahkûm ettiği insanı, bilincin bütünselliğinden koparır, farkındasızlık algısının kısılcacında kalan ve bocalayan ötekiler yaratır. Farkında olmak, bireyin tüm insani edinimlerine ve yaşamına yönelik sorumluluk alması demektir. Bireyler yaşamlarının kontrolünü ne kadar eline geçirir ve ne kadar yönetmeye eğilimli olurlar ise bu çizgide bilinçli algularla yaşama katılırlar. Bu edinimden uzak olan köylü, içsel güdüsünü harekete geçiremeyerek kendi içine çöker ve olumsuzlanan bir ortamda kendini yoklaştırır.

“Yılanların Öcü” isimli romanda ise batıl inanışlar ve tabular günlük yaşamın en küçük ayrıntısında bile kendini gösterir. Romanda sacda yapılan ekmeğin birincisini yiyenlerin karısının öleceği düşünülür.

“Saçtan ilk ekmeğini indirdi. Bunu yağlayıp Ahmet’e vermeyi düşündü sonra da vazgeçti ikinciye yesin dedi. Birincisi uğurlu sayılmaz Birincisini yiyenin karısı ölür.” (Y.Ö., s.87)

Bilinçli refleksini ortadan kaldıran Haçça, kendini sınırlamalara maruz bırakır. Aslında doğru olmadığını bildiği ama herkesleşmek adına yapmak zorunda kaldığı bu tutum ile kendi içine çekilip yaşama anlamlı kazanımlarla katılamaz ve bilincini “mış gibi” olan toplum söylemine asılı bırakır. Çünkü o, içsel gelişimin sürecini değiştirecek ve farklılaştıracak yaşam planları yapamaz, olanı olduğu gibi kabul eden bu yoz algının içine düşer. Bireyin yaşama yeniden dogması, özünü değiştirmesi ve geliştirmesi adına tüm referanslarını zedeleyen batıl inanışlar ve tabular, kendi rutini içine sıkışan bireyler

yaratır. Bireyler böyle düşünceler içine kendilerini boğdukça, yaşama yönelik mantıksal bir düşünüşle tepki vermezler.

“Kaplumbağalar” romanında ise doğum yapacak kadının doğum yapacağı mekânda bazı işlemlerin gerçekleşmesi gerektiğine ve böylelikle cinlerin perilerin çocuğun yanına çekmeyeceğine dair bir inanış vardır. Bu inanışa ilaveten bebek dünyaya geldikten sonra söğüt dalları yakılıp, bebeğin üzerine su ile dökülmesi gerekir. Ayrıca bebeği ve anneyi görmeye gelen herkesin giysisinden bir parça koparıp tütsülenmesi gerekliliğini şart koşarlar. Bunların nedeni bebeğe herhangi bir nazarın değmesini engellemektir. Baykurt diğer tüm romanlarında olduğu gibi bu romanda da batıl inanışı soyut değerler üzerinden yansıtmaya çalışır. Cinleri ve perileri engellemek için söğüt dalını kullanan köylünün bu tavrı onların zihinsel alandaki tüm düşüncelerini reddettiğini gösterir. Kendi gerçeğimize ve analizimize güvenerek gerçek yaşam içinde olma şansımız varken romanda yer edinen köylü, geçmişten biriken yoz tecrübelerle yaşam içinde bocalar. Düşünülenin ötesinde çok daha büyük bir gerçeğin olduğunun farkında değildir; çünkü bilinci kendi eylemlerine yönelik bir kapalılık içindedir. Bilincini sabitleyen, düşünmeyi durduran köylü, kendi ile bir olma algısını donuklaştırır, geçmişin tanımlamaları ile yetinir, kendini bu algı ile daha yüksek olana açamaz.

“Yarım Ekmek” isimli romandaki Mahir Hoca karakteri, yazarın diğer bilinen din adamlarına nazaran daha olumlu bir bakış açısıyla okuyucuya yansıttığı biridir; çünkü yazar toplumun açar gücü olması gerektiğine inanan din adamlarının olumlanan tüm özelliklerini Mahir Hoca’da simgeleştirir. Mahir Hoca diğer din adamları gibi her türlü yaratıcı yönelimi düşmanca bir çıkış olarak gören ve bireyi derhal susturmak istenen bir inanış sisteminden uzaktır. Tereddütler ortasında bir soru işareti gibi kalan, toplumsal ve sosyal anlamda düşüşler yaşayan insanları mantıksal bir algı çizgisinde birleştirmeye çalışan Mahir Hoca, olması gerekenle olan arasındaki farkı ortaya koyması açısından önemlidir. Bu nedenle Mahir Hoca karakteri ile diğer klasik hoca karakterleri hep bir çatışma içindedir. Diğer hocaların Mahir Hoca ile toplumsal sosyal bir açmaz yaşadığını belirten yazar, aslında Mahir Hoca karakterini din adamlarının zaferi olarak imler. Fakir Baykurt, bir tek bu romanda görebileceğimiz Mahir Hoca tipi ile istediği ideal din adamı portresini çizer; çünkü o yeniliğe açık, eleştirel, gerçekçi, bilinçli bir yaşam algısına sahip biridir. Diğer bütün romanlarında da ortaya konulan din adamı görüntüsü bu algıdan son derece uzaktır.

“Kolay mı onun karşısında aksini kanıtlamak? Kolay mı Mahir Hoca'nın yanlısını bulup çıkarmak? Çevre köylerin Bilhan hocaları bile yalnızca üç sözcük konuşabiliyor. Ondan sonra dut yemiş bülbül gibi susuyorlar.” (Y.F., s.85)

“Yılanlar Öcü” adlı romanında Beytullah Hoca karakteri, pasifize edilen ve çözümlenemeyen olan yoz yaşam algısını insanlara aşılama çabasına çalışan biridir. Beytullah Hoca karakteri ile yazar; insanların yaşamları içine gizledikleri çaresizliği su yüzüne çıkarır. Bütün köyün insanları; sağduyularını ne ve kim olduğunu bilmedikleri bir adamın söylemine tutuklu bırakıp, bilinçlerinin yaşamın içinden kayıp gitmesine ve önlerinde yıkıntıdan başka bir şey kalmamasına izin verdikleri için varoluşsal bir değişim yaşayamazlar. Bu nedenle bu insanlar insanın kendi yaratılarıyla değer ve anlam kazanabileceği düşüncesini yaşamda konumlandıramazlar. Bu bir bakıma bireyin kendini bireyden insan konumuna düşürmesi, yaşamın tekrar başında olması ve kendini değersizleştirmesidir. Bu değersizleştirme öyle bir noktaya gelmiştir ki insan kendini bir alt yaratım olarak algılar ve bir üst yaratım gibi gördüğü çarpık din adamına kendini teslim eder.

“Beytullah Hoca evinden çıktı, camiye yöneldi. Haçça hocanın yolunu kesmemek için durup geçmesini bekledi. Beytullah Hoca, değneğine dayana dayana yürüyordu. Sapır sapır da şükür ediyordu durmadan. Ettiği laf anlaşılmaz, çok zaman adım atmaya derman bulmaz; ay geçer yıl geçer eli boca bir para görmez, oğlu sözünü tutmaz, karısı yüzüne gülmez; gene de niye şükür çeker anlaşılmazdı.” (Y.Ö., s.30)

Yaşam sürecinde çok sayıda ve anlamsız bir biçimde “şükür” söylemini kullanan insanlar her şeye dairliğini sorgulayamazlar; çünkü bu tarz insanların ontolojik problemleri yoktur. Zihinsel gelişim süreçleri sakatlanan ve dini bir bezirgân haline dönüşen hiç kimseler olduğu için bilincin arkasında yer edinen ve açılmanmaya hazır hale gelen algılara karşı sağırlaşırlar.

“Kara Ahmet Destanı” isimli romanda ise, Kara Bayram ailesi ile beraber şehre göç ettikten sonra toplumda kendine yer edinmek ve çalıştığı iş yerinden atılmamak adına oğlunu yoz kitlenin söylemine tutuklu bırakarak Mestan Hoca adında bin din adamının yanına götürür ve ondan mutlaka eğitim alması gerektiği söyler. Oysaki Mestan Hoca her yönüyle kirlenmiş bir şahıstır. Bireyin özgürleşmesi için kendi kararını yine kendisinin vermesini ve yaşam yolunu özgürce oluşturmasının gerekliliğinden uzak biri olan Mestan Hoca bir ötekidir. *“Gerçek dindar, evrenin sorumlu bir vatandaşıdır; o bilinç içinde duyar, algılar, düşünür ve eyleme geçer.”* (Cüceloğlu, 2001:87) böyle bir

özelliğten uzak olan, karanlık öfkesiyle çevrede bağlayıcı bir rol oynayan bu kişi, toplumsal yaşamın insana yaraşır biçiminde yeniden yapılanması konusunda insanın edinmesi gereken tüm sorumluluklardan kaçınması gerektiğini halka empoze eder.

“Yüksek Fırınlar” isimli romanda olumlanan bir adamı olarak algıladığımız Mahir Hoca'nın karşısında, ciddi bir eylemsizlikle örülü olan ve sürü toplumun en belirgin yansıması olan Abdullah Hoca yer alır. Bir kurumda hizmetli olarak çalışan daha sonra Müçteba adlı bir Türk tarafından imam yapılan Abdullah Efendi de diğer imamlar gibi anlam realitesini yitirerek bir postula dönuşen, zihinsel dinamiklerden uzak, örümcekleşmiş bir düşünce içine sıkışıp kalan, kaybolan biridir. Böyle bir insan toplum hafızasında ciddi tehditkâr bir tahrip algısı yaratırken, çıkarıcı ve yoz insanlar için ise bir basamak olarak kullanılır. Abdullah Hoca cemaatin ve Müçteba'nın isteğiyle açılmaya ve irdelenmeye hazır her düşünceye savaş açar. Kendi olmamışlığını insanlarda çoğaltmak isteyen Abdullah Hoca, bir açmaz olarak toplum bilincinde yer edinir.

“Elif dudaklarını ısırıldı: ‘Ellerin hocalarına bak, bizimkine bak’ dedi içinden. Seslendirdi düşüncesini: Bizim Abdullah Hafız, hafız değil fız! Bambaşka işlerde gezer! Çok mu hovarda? Yok Haşa Huzurdan yobaz! Benim adam onlardan çok yılar. Neden yılar? Edepsizliklerinden! Eve gelir kösülür, komünistlik diye anlatır sendikayı grevi öyle öyle sindirir hemşerilerimiz.” (Y.F., s.36)

“Onuncu Köy” isimli romanda ise insanın kendine özgü bir anlam düzeni içinde olduğunu ve her insanı kendi algısı içinde tanıyıp bu algılar ile bir birliktelik kurulması gerektiği düşüncesini reddeden imam profiline yer verilir; çünkü romanda yer edinen imam, gözlemleyen bir bilinç değildir. Bireyleri yasaklarla, tutuklu söylemlerle, bastırılmışlıklarla tanımlamaya çalışır. Bu bir bakıma bireyi her yönüyle kuytu bir açmaza hapsetmektir. Köylüyü uyusuk bir hale getirerek kendine bağımlı kılan Osman, köylünün bireyselliğini ortadan kaldırarak, onlar üzerinde bir korku kültürü yaratır. Yine aynı romanda yaşamı kendi özgür iradesiyle yapılandırmaktan uzak olan insanları çevresine toplayan Fevzi adlı din adamının, köye gelen kuşların insanların gözlerini oymasının Allahın bir laneti olduğunu söylemesi, insanların bilincini dış uyarılara karşı kapalı hale getirmeye çalıştığını gösterir. Bu köyde yaşayan insanlar, kendini gerçekleştirme adına bir eylemsellik içine girmedikleri için, anlamını yitiren bir yaşam ile özdeşlik kurarlar. Böyle bir algıdan onları kurtarmaya yönelik mesajlar veremeyen din adamlarının yaşamdan kopuk, sökük bilinçleri vardır.

“Kimsenin kimseye kötü söylemediği, göze taş atmadığı, kediye köpeğe, iş kesmediği, abdestsiz namaz kılmadığı, kimsenin Tanrıya, devlete rüzgâra kafa tutmadığı halde imam Fevzi Efendi'nin her Cuma yoldan çıktınız kuşlar yetmiyor, gökten yılan yağacak, çarpılacaksınız! Diye başını yumruklayıp bitip tükenmek bilmiyor.”(OK, s.307)

“Tırpan” romanında Dürü isimli genç bir kız çocuğunun Kabak Musdu isminde bir ağayla evlendirilmeye çalışılmasına karşı çıkmayan aksine destekleyen İmam Şakir Efendi'nin sahte bir kişilik ile örüntülü olduğunu ortaya koyan yazar, olumsuzlanan bir din adamı profiline yer verir.

“Esneye esneye çenelerim ayrıldı kardaşım! Bir aksi cin vardı. Ol gör çıkartamadım onu. Çok uğraştım çıkmadı kör olası. Olanca ilmimi döktüm arkadaş sonra da pes ettim. Suçu bana yüklemeyin. Cin var cincik var,” (T., s.221)

Varoluşun akılcı bir nedenselliği ile olayları gözlemleyemeyen imam, Dürü'nün ve halkın zihninde bilinçlilik halini şaşırtıcı bir şekilde böler. Daraltılmış bir bilince sahip olan İmam Şakir Efendi, hayli örselenen toplumun değerlerini yoz amaçlar için kullanarak, köylünün bilincinde yanlış ve eksik çıkarımlara neden olur. Tüm değerlerle körleşen bir düşünce ile yaklaşan bu imam bilinciyle ilişkisini yitiren biridir; bu yüzden de kendini dolaylı yollardan göstermeye başlar. Yaşamın ve kendinin ortaya çıkmamış yönünü aydınlatmak, yaşam hakkında olumlu veya olumsuz kararlar alabilmek her bireye sunulan bir haktır. Bu hakkı başkasına devreden insan, kendini zihinsel benliğin gözleriyle göremez ve kişi o zaman var olmayana eşit olur; çünkü bir bireyi var eden en önemli özellik, hem yaşamıyla hem de özbenliği ile ortak bir paydada buluşmasıdır.

2.1.6. Geleneksel Değerlerin Etkisi

Gelenek sistemi bir inanç manzumesidir. Kültürel algının bir bileşkesi olan ve içinde bulunduğu insanlarla beraber değişim ve dönüşüm geçiren gelenek kavramı geçmişe ait olanların yaşanan çağa duyumsatılarak aktarılması ve devam ettirilmesi şekli ile de süreklilik kazanır. *“İnsan, yaşamın ve varoluşun sebeplerini kendi başına bulacak ve evrenin sırlarını tek başına çözebilecek güçte değildir. İşte bu sırları bu bilgileri soydan soya intikal ettiren güce”* (Candan, 1998:38) gelenek denir. Baykurt'un romanlarında geleneksel değerlerin yapay modern bir yapının içine hapsolmesi bireyin kendilik değerlerinden hızlı bir şekilde kopma süreci yaşamasına neden olur. Bu durum her birey ve her toplum için ciddi bir kültürel çürümenin başlangıcı sayılır; çünkü

gelenek, bireyin yaşama olan inancını sağlam bir zeminde açılar. Geleneksel değerler yitmez anılarımızın, yalın ve kişisel deneyimlerimizin bir bütünüdür. Bundan kendini soyutlayan her insan, zihninde tüm yaşanmışlıkları alabora eder. Yılanların Öcü adlı romanda Kara Bayram, Koca Ren isimli romanda Adem, Yüksek Fırınlara isimli romanda İbrahim Mutlu, Tırpan isimli romanda Kabak Musdu, Yarım Ekmek isimli romanda Kezik Acar bu grupta yer edinen kişiler arasındadır, onlar gelenek değerlerinin zırhı ile kuşanamadıkları için farkında olmadıkları bir hezeyan içine düşerler, bu da bir bakıma onların kendilerini kültürel değerlerin gerçeğinden izole eder.

“Yılanlar Öcü” adlı romanda “*Ruhumuzun kendi geçmişiyle sözel bir ilişkisi olarak değerlendirilebileceğimiz*”(Jung, 2007:67) geleneksel değerlerin anlam kazandığı ve açıldığı kişi Irazca’dır. Irazca sahip olmak, sahip olduğunun bilincinde olmak, çoğalmak ve çoğaltmak amacı ile geleneksel değerler ile özdeşlik kurar. İnsan olmanın gelişmenin ve olgunlaşmanın ereksel gücünü bu değer ile hisseden Irazca “mış gibi” tüm eylemlere karşı ciddi bir güç algısına -gelenek- sahiptir. Nesnel ben’ini sınırlandırmışlıklardan kurtararak daha büyük bir realitenin, algının, bilincin bir parçası olduğumuzu anlamamızı sağlayan geleneksellik, ontolojik varlığımızın açılmasında önemli bir değerdir. Irazca bu değer ile muhteşem bir örüntü oluşturarak bireyselliğini tanımlar ve kendi gerçeğini saptırmadan kişisel bir bütünlük içinde yaşamını devamını tutar. Irazca, zihninde değerlerine ait tüm düşünceleri kuluçkaya yatırır; çünkü ona göre bu değerler bireyin kendini ontik anlamda açmasına vesile olan, onun zihin rahmini dölleyen ve onu geleceğe açan bir unsurdur. Bilincin geri plana çekilmemesi için bilincindeki en önemli referansın geleneksel değerleri olduğunu bilen Irazca, modernitenin çözümlerine düşmeyip, kendi dünyasına sığınmayan bir değişimi reddeder. “*Kendi özüne dön, kendi değerlerin içinde yaşamını inşa et.*” (Cüceloğlu, 2001:57)sözlerini kendinde simgeleştiren Irazca, varoluşunun temel boyutlarını bilincinde yoğurarak yüzünü hissettiği yaşama dönme şansını kendine tanır.

“Tırpan” isimli romanda ise yüce bir birey olarak kabul edebileceğimiz Uluguş karakteri, bütün kirlenmiş yoz algılara maddeci ve tahripkâr düzene karşı geleneksellik algısını hiç yitirmeyen biridir. Eşini ve erkek çocuklarını savaşta kaybeden Uluguş, tüm insanı yitimlere karşı toplumun yaşama olanağı sağladığı aydınlık bir bilinçtir. Uluguş geleneksel değerlerle bir birliktelik içinde olan usul bir tecrübedir. Geleneksel değerlerini, ussal kazanımlarının ile birleştiren Uluguş, gelenekle ciddi bir içsel birleşme hali yaşar. İçsel birleşme bireyin çok ciddi bir uyanıklık ve farkındalık halidir;

birey bu hali ile yaşamın içinde var olduğunu hisseder. Uluguş'un varlaşmasını sağlayan, onu evrene açan, konumlandıran, kendi sesini duymasına ve birey olarak yaşamı idame ettirebilmesine vesile olan güç geleneksel değerleridir. Uluguş, ebedi varoluşunu duyumsamasını engelleyen ve gelenek değerlerini kör bir algı ile sonlandırmaya çalışan herkes ile savaşıyor. Bu insanlardan ilki, Kabak Musdu' dur. Çünkü Uluguş'a göre bu tarz insanların yok oluşu insanlığın yeniden geçmiş ve gelecek adına anlamsal bir varoluş eylemliliği içine girmesine olanak tanır.

2.1.7. Kadın – Erkek Eşitsizliği

Kadın olmak, kadının kendisinin bilinçli bir algı ile edinmediği ama yaşam sürecinde üstlenmekle yükümlü olduğu cinsel bir kimliktir. Toplumun etkin normlarına uymak ve sosyal kabullerini aynen içselleştirmek konusunda erkek kimliğine göre daha baskı altına alınan kadın, ataerkil toplum yapısının getirisi olan silik ve ikincil olma misyonunu üstlenmek zorunda bırakılır.

Fakir Baykurt'un romanlarında; ister kırsal ister kentsel alanda yaşamı idame ettirmiş olsun her kadın, çalışma ve yaşam koşulları, eğitim düzeyi ve sosyal statüsü açısından bir araya gelerek bireysel haklarını arayabilecek olanaklardan yoksun bırakılır. Bunun nedeni erkek egemen toplum yapısının yazarın romanlarında yer edinmesi değildir; asıl neden erkeğin tasarımcısı olduğunu düşünebileceğimiz baskı ve korku kültürünün bilinçsiz bir hal ile kadında konumlandırılmaya çalışılmasıdır. Oysaki bir bireyi yasağcı bir zihniyetin arkasına mahkûm etme haksız olan ve insancıl olmayan sonuçlar doğurur. Toprağı, mesleği, eğitimi, sosyal statüsü veya bir birey olma bilinci yoksa kendini toplumda konumlandırmak için kadını kullanan erkek, böylece aslında olmayan ama varmış gibi göstermeye çalıştığı güç dengesini ortaya koyar. Kadın, erkek kimliğinin tamamlayıcısı olması gerekirken romanlarda yer edinen kadın, erkek hegemonyası altında ezilen, sıradan bir meta olduğu hissettirilen ve erkeğin kötü bir gölgesiymiş gibi algılanan bir misyon üstlenir. Romanlarındaki köylü kadınlar; genellikle günlük yaşamın aktiviteleri ile ciddi bir eylemsellik içine giren kocasının, çocuğunun, hatta eşinin annesinin tüm sorumluluklarını üstlenen güçlü bir bilince sahip olmasına rağmen erkekler tarafından çözümlene yetisinden yoksun şuursuz bir algı olarak tanımlanırlar. Yaşam hakları elinden alınmış, dirisi gibi ölüsü de sürgün edilmiş kadın, tüm insani haklardan yoksun bırakılır. Romanlarda köy kadınlarının erkekler tarafından şiddete maruz kalması ve cinsel açıdan bir meta olarak görülmesi de kadın

karakterlerin en önemli özelliklerindedir. Zaten romanlardaki çoğu kadın başlık parası karşılığı istedikleri insanlarla evlenmek zorunda kalır. Karşı cins üzerinde ruhsal bir terapi özelliği göstermesi gereken her kadının, böyle bir tabloda yer edinmesi zihnimizde bilincini terk eden varlıklara, doyum sağlama amaçlı kullanıldığına işaret eder. Genellikle başkarakter olan erkeklerin yanında onların yaşamlarını oluşturmalarına yardım eden kadın karakterler, kendileri değiştirme ya da geliştirme yolunda bir adım atmayıp erkeklerin oluşturduğu sahte kimliklere bürünerek yaşamlarını idame ettirmeye çalışırlar.

“Yılanların Öcü” adlı romanda Bayram’ın eşi Haçça, kendi yaşamı hariç diğer yaşamlarının sorumluluğunu üstlenen biri olarak imlenir. O hiçbir zaman bu durumdan şikâyetçi olmaz; çünkü bu durum köylü kadının alışlagelen yaşam düzenidir.

“Karı Koca, çapaları ellerine alıp emenlere doğru yürüdüler. Emenleri dün hazırlamışlardır. Kıyılarına göre dökmüşlerdir. Bugün karıştırıp karıştırıp ekeceklerdi.

Sonra arkada oturan karısına dönerek:

Ulan Haçça, ineği de temelli sana havale ederim gayri. Buza besle, süt biriktir, yağ yap karışmam...” (Y.Ö., s.11)

Ciddi bir yaşamsal enerjiye sahip olan Haçça’nın yanı sıra Haceli’nin karısı Fatma’da eşinin her istediği işe yardım eden ama o da yaşam boyu artarak süren eşitsizliğe maruz bırakılan bir kadındır. Kırsal kesimde kadının otorite yetkisi ve kararlara katılımı sınırlı olduğu için kadın, sadece bedensel bir güç denemesi olarak kabul edilir. Saldırgan bir eğilimle kadının eylemlerini bloke eden erkek yaşam hakkının sadece kendisine verili bir hak olduğu yanılgısına düşer. Bireysel anlamda özlük haklarından uzak bırakılan kadın; baskının, törenin ve bırakılmışlığın kısıcında bocalar, kendi başarısından ürküp gerilemeye koyulur. Her türlü yoksunluğa maruz bırakılan kadının bu hali Haçça’nın sözleri ile okuyucuya yansır.

“Geliyor gelmeye ama, elim ermiyor! Koş oraya, koş buraya, bir gün evde kalamıyorum ki... Görüyorsun ya ona motor gibi koşuyoruz. Hiç dinlenmek yok. Haçça’nın ter koltuğundan fışkırıyor iyice zayıflamış, değnek gibi kalmış. Başının döndüğü, gözünü karardığı, ayakta zor durduğu oluyor. Hiç kesiksiz bel ağırları içinde kıvranyor. Her gün şafak sökerken uyanmak akşam ortalık kararasıya debelenmek, yavan bulgura, duru ayrana kaşık çalmak Haçça’yı öldürüp bitiriyor,” (Y.Ö., s.15).

“Köygöçüren” romanında dul kadın Teslime, yaşamın getirisi olan maddi ve manevi tüm sorumlulukları üstlenmek zorunda kalır, aynı zamanda köyündeki Hıdır

isimli biriyle girmiş olduğu ilişki, toplum algısında onun aşağı bir kadın olmasına neden olur. Teslime'nin girmiş olduğu bu yasak ilişki namus kavramının sadece kadın ile açıldığını gösterir; hâlbuki namus cinsiyetle açıklanabilecek bir kavram değildir, insan ile ilgilidir. En az erkeğin onun kadar suçlu olmasına rağmen, namus kavramını sadece kadında kavramlaştırılması onun ahlak kıskacına sıkıştırıldığını gösterir. Romanda her türlü eylemselliğin içinde olmasına rağmen Teslime, kendi içeriğinin etkin bir ifadesini erkekte konumlandırmaya çalışır. Dünyada bulunma zorunluluğunu ve varoluşunu güvence altına alan kişinin erkek olduğu yanılığına düşer. Kendisi dışında bir cinsin tahakkümü altında olan, özyaşamın yaratıcı gücünü konumlandıramayan kadın, kendine yönelik bir farkındalık içinde değildir. Hâlbuki ister erkek, ister kadın olsun her bireyin, kendilik değerlerine yönelik bir yaşama erişme ve seçme şansı olmalıdır; çünkü insanı birleştiren, onu yaşama kavuşturan en önemli değeri budur. *“Seçimlerimizle kendimizi yaratmadığımız takdirde başkasının eğreti bir parçası olmaktan öteye geçemeyiz.”* (Aydın, 2010:14) ve sorgusuzca itaat edebiliriz.

“Onuncu Köy” romanının zengin ve kibirli şahsı Durana, kadınların çok çalıştığını ve onların erkekler tarafından bir gecelik kullanıldıklarını söyleyerek, köy kadınların durumlarını özetleyen şahıs olur.

“Kız kısmının bir gecelik işi var! İkinci gün kervan geçer yol olur... Üç gün gelinlik sürer sonra haydi ahıra! Haydi yazıya! Ahırda yarı beline kadar mayısa batar... Yazında ellerine tiken batar...” (OK, s.141)

Kadını bir meta olarak görmek onu bireysel haklardan ve ahlaksal değerlerden uzaklaştırır. Onu böyle bir algı ile tanımlamak insan oluşun anlamını tamamıyla bilincimizden siler. Oysa yaşamda kendini konumlandırma hakkı, erkek gibi kadına sunulan bir haktır; çünkü insan yaşamı ister kadın, ister erkek olsun sürekli bir seçme ve seçtiğinin sorumluluğunu üstlenme eylemselliği üzerine kuruludur. Kendi özgüveninden kopuk, tasarımızsız ve tesadüfi yaşam algısını kadında oturtmaya çalışan erkek ise bunun bilincinden uzaklaşarak, kendi kimliğinin vermiş olduğu üstünlük yanılmasına düşerek kadını biçimlendirmeye çalışır.

“Amerikan Sargısı” isimli romanda bekçi Temeloş’un eşi Asiye, eşinin tavırları nedeniyle olumsuzlanan ve tutunamayan biridir. Bastırılan, zedelenen, horlanan Asiye kendilik değerlerine yönelik içsel bir eylemsellik içinde bulunamaz. Kadının hiçliğe işaret eden olanaksızlarla örülü yazgısı, yoz erkek algısının toplumdaki egemenliğinden kaynaklanır. Değişmemekte direnen ve kadını rahatsızlık olarak gören erkek zihniyeti

kendi yazgısıyla büründüğü zifiri karanlıkta kadın üzerinde pervasız bir istismarcıdır. “Bir başkasını kendine bağımlı kılmak ve onun üzerinde mutlak ve sınırsız bir erk uygulamak”(Fromm, 1994:48) bireyin ontolojik doğuşunu sonlandırdığı için kadın, ötelenen bir değer durumuna düşer, kendini yok sayar ve bir başkasının algısı ile tanımlanmaya çalışır. Erkek bilincine yönelik sağaltıcı bir güç algısı ile açılmayan kadın, artık bir ötekidir; çünkü bir başkası referanslı biri haline gelir.

“Yüksek Fırınlar” isimli romanda, gerçek özgürlüğün bize sunulan yaşamı üstlenebilme bilincinden yoksun bırakılan Elif isimli bir kadının açmazına yer verilir. Elif, romanda tüm eylemleri olmamışlığa doğru giden İbrahim Mutlu’nun üçüncü eşidir. İnsani değerleri düşünülmeden İbrahim Mutlu’ya satılan Elif, Mutlu için bir anlam ifade etmez; çünkü kadın bu erkeğin algısında donuk ve cansız bir meta gibidir.

“Sonra dedem kalkıp Sultan yengemin yanından geldi. Başlarını birbirine yaklaştırıp fısfsıs ettiler. Adamlar yemeğe başladı. Sultan yenge: gözün aydın Elif satıldın! Çabuk üstünü değiştir! diyor.” (Y.F., s.56)

İnsan kimliğini silip alan bu yoz algı, kadının kendi varlık alanını oluştururken tüm değerlerine sonlandırmasına neden olur. “Ben kimim?” sorusunun yanıtı bulamayan; kendini erkek ile konumlandırmaya mecbur bırakan kadın, erkeğin salt çıkar uğruna kurban edilen bir nesne muamelesi görür. Yazar bu muameleyi “Satıldın!” kelimesi ile imler. “Satıldın!” kadının alınıp verilebilecek bir değer olduğunu, yaşamda özben’ini takas ettiğini, varoluşunun derin anlamsallığını yitirdiğini açıkça ortaya koyar. Kendi edinimleri için kadını yoksul ve sefil yaşamın sadece bedensel anlamdaki konumlandırıcısı haline getirir; bu durum suni kimliklere büründürülen ve cinsel anlamda beğenirliği kendisine rol olarak seçilmiş kadının, erkeğin algısında kirli bir meta olduğunu gösterir. İnsan ait edinimlerden uzak kalan kadın, kendisine toplum tarafından biçilen rolleri esas alarak bilincini ve düş gücünü arka planda bırakır; bu bir bakıma onun işlevsel döngüselliklerinin anlam ve değerini yitirmesine neden olur. Romanda Elif’in satıldığı kişinin de onu satan kişinin de erkek olması zihinsel süreçleri sakatlanan erkeğin sözde uyum dünyasında kadını dışarıda bıraktığına işaret eder. Erkeğin müsveddesiymiş gibi gösterilen kadının bu hali, kendilik değerlerinden ve ben olma algısından koparıldığını gösterir. Böyle bir açmaz toplum ve insan ruhunda geri dönüşümleri olmayan ciddi yaralar açar.

“Onuncu Köy” adlı romanda ise Ortaköylü Mehmet, köyden köye sürülen öğretmene mutlaka imam nikâhlı bir eş almasını tavsiye eder.

“Görüyor musun? Burnundan kıl aldırıyor mu? Hökümet nikâhına kayıtlı kadınlar böyle! Azıcık üstlerine varınca maraza çıkarıyorlar. Sana birini bulsak, imam nikâhıyla al, itaat etsin, anlıyor musun? Bu sözümü aklından çıkarma!” (O.K., s.234)

Bilinçlilik ve duyarlılık algısında uzak kalan Mehmet, nikâhın kadın üzerinde bağlayıcı ve üstünlük sağlayıcı bir işlevinin olduğunu düşünür. Kadını kendi yansıması gibi görmesi gerekirken; imzasını bile bir güçsüzlük gibi algılayan erkek, zorlama, baskı, korkutma gibi söylemlere tutkulu bıraktığı kadını sindirmeye çalışır. Kendi doğrularına dayanan ben’leri ile kendi güdümüne girmesini istediği kadını bir tehlike olarak görür. Ona göre kadının nesnel bir geçerliliği olmamalıdır. İnsani değerlerin erkekte kadına uzanan yıkımı, kadını baskılama ve bastırma düşüncesinde konumlandırır, bu durum onun erkek ile olan uyumunu yitirmesine iletişimsizlik, yalnızlık ve bırakılmışlık duygusu yaşamasına neden olur. Varoluşunu anlamlandırmak noktasında eylemselliğini yitirmesi söylenen kadının bu hali aslında erkeğin duyarsız algısına işaret eder; kadın onun için ciddi bir iletişim yaratıcısı, kendini anlamlandırma ve anlama gerçeği olması gerekirken potansiyel bir tehlikedir. Çünkü erkek, kadın karşısında çok güçsüzdür; zihninin bir köşesinde buna yer verir; ama bunu yüksek sesle bile kendine söylemekten korkar.

“Yılanların Öcü” isimli romanda yazar, kocasını hiç sevmeyen ama onunla başlık parası nedeniyle evlenmek zorunda kalan Fatma isimli karakter ile bir insanı özellikle de kadını dünyaya açan en önemli içsel değer olan sevginin nasıl silindiğini yok edildiğini gösterir. *“Aracılığıyla insanın kendisini dünyaya bağlayıp dünyayı gerçekten kendisinin kıldığı bir öz güç”*(Fromm, 1994:24) olarak tanımlanan sevgi insan referanslı büyümlü bir edimdir ve kadın ile içselleştirilirse Tanrısal bir boyut kazanır. Böyle bir edimden yoksun bırakılarak zihnin ve yüreğin hiç onamayacağı biriyle para gibi güçsüz bir nesne karşılığı satılan Fatma, kendisini ve dünyayı anlamlar yumağına dönüştüremez. Kadının fiziksel bir güzellik olarak tercih edilmesi ve bu tercihte metanın kullanılması kadını aşığılayan bir durumdur.

“Bir koku var bu Haceli’de, bir koku. Ağzıma burnuma çaput tıkmışlar gibi bunalıyorum. Boğulacak gibi oluyorum. O kendi işinde çalınıp çırpınırken, ben ‘Kurtar Allah’ım beni!’ diye haykırmak istiyorum. Mapuslar gibiyim. Daracık demir sandıkta kapalıyım. Havamı kesmişler boğuluyorum.” (Y.Ö., s.97)

Kendi ruhunu trajik bir açmaz içinde algılayan, eşini tiksindirici bir algıda konumlandıran Fatma’nın “Kurtar Allah’ım beni!” söylemi katlanmak zorunda kaldığı

bir bedeninin yanı sıra kendine yönelik ciddi bir ontolojik düşüş yaşadığını da gösterir. Çünkü onun bedeni, ruhu, duyguları, duyumları, arzuları onunlayken “boğuluyorum” dediği madde adamına yenik düşer. Ruh ve duygudan tamamen uzak olan bu ilişki Fatma’nın nazarında kendini cinselliği açımlayan bir nesne olarak görmesine neden olur. Böyle bir ilişkide kendini var edemeyen Fatma, bir ilişkide olması gereken bağlılık, özveri, sadakat, içtenlik ve samimiyet gibi değerlerini yitirerek bireysel bir olumsuzluk olarak nitelendirilebileceğimiz aldatma eylemselliğine girer ve Karataş Köy’ünde Irazca’nın oğlu Kara Bayram ile birliktelik yaşayarak eşini aldatır. Aslında bu paradoksal bir durumdur, erkek tarafından kasvetle örülü bir yaşama maruz bırakılan kadın, yine var olması için kendini farklı bir erkeğe teslim eder. Bu bir bakıma tecavüz olarak nitelendireceğimiz bir ilişkiye mahkûm edilen kadının toplumdan ve diğer erkeklerden intikam almasına işaret eder. Kocasının ve istem dışı verilmişliğin ruhunda yarattığı yıkımı başka bir erkekle tekrar var etmeye yönelik bir eylemsellik içine giren Fatma’nın, aslında duygusal tüm yetileri tahribe uğrar.

“Tırpan” isimli romanda ise 13 yaşındaki Dürü isimli genç bir kızın, 50 yaşındaki Kabak Musdu adında köyün ağasıyla evlendirilmeye çalışılması ve bu durumun Dürü’nün bilincinde ne denli onulmayan tahripler yarattığını görebiliriz. Dürü, Evcü Köyü’nün ağası Kabak Musdu’ya para karşılığı babası tarafından verilir. Para ile genç kızların alınıp satıldığı Gökçimen Köy’ünde köye gelen erkekler “müşteri” zorla evlendirilen kızlar ise “satılık mal” olarak algılanır.

“Kızına müşteri oluyoruz; ne suratını asıyorsun?” (T., s.6)

şeklindeki Kabak Musdu’nun sözleri onun yaşamın karanlık gücü olduğuna işaret eder. Kabak Musdu tek düze bir yaşama yazgılı, sahip olduğu para gücü sayesinde her şeyi kendine mal edebileceğini düşünen aciz biridir. Kabak Musdu’nun okuyucunun zihninde kötü bir algı olarak nitelendirilmesinin nedeni; ne evli olduğu halde başka biriyle evlenmek isteği ne de Dürü ile arasındaki yaş farkıdır. Okuyucunun zihninde onun yoz bir karakter olarak algılanmasının asıl nedeni; Dürü’nün yüreğinin sesini dinlemeden, onu satılık bir ruh gibi algılayarak onun hayatında zorla yer edinmeye çalışmasıdır. Dürü onunla hiçbir zaman evlenmek istemez, ama kimse bunun farkında bile değildir; çünkü kimse ona ne istediğine yönelik bir soru sormamıştır. İstemsiz bir şekilde kadınların evlenmeye maruz bırakılması, Gökçimen Köy’ünde intihar eylemlerinin giderek artan bir şekilde çoğalmasına neden olur.

“Sen birinci değilsin bu hallere düşenlerin! İyi bil bunu! Kendini aşmaya kalkanların da ilki olmayacaksın! Çok akılsız kendine kıydı bu çevrede haberin olsun iyi bil!” (T., s.134)

“Tırpan” romanında parayla satılan kızların yanı sıra kadınların bir diğer açmazı imam nikâhlı olmalarıdır. İmam nikâhlı olan kadınlar, erkeklerden gördükleri her türlü fiziksel şiddetin yanı sıra sözlü aşağılamalara maruz bırakılarak tehdit edilir. Kabak Musdu’nun 13 yaşındaki Dürü ile evlenmesini imam nikâhlı eşine söylemesi ve eşinin karşı çıkması üzerine

“Böyle kararıp kararıp kafamı bozma Kamile Bayan! Edebinle otur kalk! Ne diyorsam onu yap! Zaten hoca nikâhıyla duruyorsun üzerimde. Daha olmadı bir çizik çekerim kalırsın yetim cin gibi. Yenisini de hükümet nikâhı yaparım üzerime tamam! Takır tukur çalım satıp durma bana karşı!...” (T.,s.35)

şeklindeki söylemi boşlukta asılı kalan ve bilincini deforme eden erkeğin hiç kimse olduğunu onayladığını gösterir. Tinsel algısı çürümeye yüz tutan, anlamsız bir nesneye dönüşen erkek, ona yaşamın anlamını hatırlatan kadını yok sayarak aslında kendi yokluğuna işaret eder.

“Yılanların Öcü” adlı romanda ayıp kelimesinin anlam bulduğu, sorumluluk yüklediği cins, yine kadındır. Ayıp insana ait bir ahlak yitimi değil, kadına ait ve sadece onun yapabileceği bir değersizlikmiş gibi gösterilir. Cinsel anlamda ortamlardan hiç ayırmadıkları kadın, çalışırken, otururken, konuşurken, yürürken hep kendinden birkaç adım uzakta olmak zorundadır. Köyün ortasında karısı Fatma’nın kağnyaya eşi Haceli ile birlikte binmesini hor gören erkek algısı, kendini güçlü görebilmek için kadını itaatkâr ve suskun birine dönüştürür.

“Haceli köpürdü:

Binme ulan şu kağnyaya geçmişi boklu! Köpek eniği gibi venikleyip durma benim karşımda! Yoğsam itaat etmiyon mu? Etmiyonsa haber ver. Haber ver de takikenin içinde görüvereyim hesabını...” (Y.Ö., s.96)

Romanda kadının baskı altına alınmaya çalışıldığı ve ne düşündüğünün bir öneminin olmadığı bir diğer konu da çocuk sahibi olma durumudur. Kadını dünyaya açan, çoğaltan, verimli kılan ve yücelten bir değer olarak Allahın kendisine bahşettiği doğurganlık özelliği de erkeğin istek kısıyacına alınır. Romanda çocuk istememesine ve sağlığı tehdit altında olmasına rağmen Haçça eşi tarafında baskı altına alınır.

“İstemiyorum diye bağırdı Haçça! Bu dördüncü olacak! Dört çocuk bizim gibi fukaraya ne lazım bugünkü günde? Bayram: Köylü milletine çocuk lazım, dedi. Senin aklın ermez. Arka kale olurlar yarın birbirlerine” (Y.Ö., s.28)

“Yüksek Fırınlr” isimli romanda ise doğacak çocuğun erkek olması gerektiğini söyleyen ve onu bu konuda ciddi bir zorlamaya maruz bırakan İbrahim Mutlu, çocuğun kız olması durumunda onu boşayacağını söyler.

“Ellerin karıları oğlan doğurur, senin gibi kız doğurmaz arka arkaya! Biliyorum bu kez de kız doğuracaksın sen! O zaman sıçacağım ağzına! Götürüp dedenin köyüne atacağım! Sonra mahkeme! Çok sürmez iki yıla koymaz temizlerim!” (Y.F.,s. 65)

Kadını var eden tüm değerleri yok edici bir nitelikle fütursuzca çiğneyen Mutlu, kadından intikam alarak onu aşağılamaya çalışan ve değersizleştiren biridir. Bu değersizlik öyle bir noktaya gelir ki; Mutlu kadını bir alt yaratım olarak düşünür; onu çaresizleştirmeye çalışır. İnsan aklı ve seçim yeteneğiyle kız veya erkek çocuğa sahip olamayacağını algılayamayan İbrahim Mutlu, kendine Tanrı tarafından bahşedilmeyeni kadından istemek gibi bilinçsiz bir algının içine düşer ve insan olmanın derin anlamsallığından kopar. Kendi dengesizliğini eşinde de yaratmaya çalışan İbrahim Mutlu, birlikteliklerinin ana sebebinin nikâh olduğunu ve o olmazsa kadının hiçlik algısına düşeceğini düşünerek zavallı bir insan profilini çizer. İster ruhsal ister bedensel anlamda iki kişiyi bir araya getiren algı birbirlerine, çevreye ve kendilerine yükledikleri anlam ve saygıda yatar. Eşi ile beraber aynı anlamsal dünyada yürüyüşlerini sürdürürken, bireysel olarak onun da yürümesine, nefes almasına ve var olmasına izin veren bir birliktelik, ilişki olarak tanımlanabilir. Bunun dışında var olan her ilişki *“her iki insanı da ontolojik anlamda yok eder, onları birer tecavüz nesnesine dönüştürür.”* (Korkmaz, 2005:142)

Fakir Baykurt’un romanlarında eşleri tarafından duyulmaktan uzak bırakılan kadınların diğer açmazı şiddettir. Hemen her romanda mutlaka dayak yemiş bir kadından bahsedilir. Yılanların Öcü’nde Haçça, Fatma; Yüksek Fırınlr’da Elif, Tırpan’da Havana bu duruma verilebilecek en iyi örneklerdir. Ayrıca romanlarda Türk kadının erkek tarafından dayak yemesinin doğallığı da anlatılır; çünkü Türk erkeği kendini böylesine yoksun, çaresiz, bilinçsiz, eksik ve yanlış bir algıda konumlandırır.

“Yılanların Öcü” kadın tiplemesini doğru oluşturabilmek adına yazar nadir de olsa başka bir kadın tipine de yer verir. Dayak yiyen, aşağılanan, horlanan, itilen, yalnız bırakılan ama bir meta gibi alınıp satılan ve çok çalıştırılan kadınların yanı sıra ontolojik

anlamda varlaşmak için yüreğinin ve kendinin sesine kulak veren, giydirilme kimliklerin, verilen rollerin kabul edicisi olmayan kadın tipine de yer verilir. Bu kadın tipini yazar adlı romanda Irazca adlı karakterde işler. Irazca aile ve çevresinde gördüğü saygı nedeniyle olaylara yön veren, başat rol oynayan, düşünen ve düşündüren, anlama ve bilme yetilerine sahip olan, koruyan ve kollayan bir kadın pozisyonundadır. Oğlu Kara Bayram bile erkekler ile yaşadığı sorunlarda annesi Irazca'nın yönlendirmesiyle hareket eder, Bayram ev yüzünden Haceli ile çıkan kavgada annesi Irazca'nın bu işlere bakacağını, ondan habersiz kararlar veremeyeceğini söyler.

“Bayram’a hemen hemen her işte söz geçiren anası, sağdı.” “Eğer muhtar, Haceli’nin ev yerinden söz açarsa kendinden cevap verme. Bwnim dediklerimi söyle. O işe anam karışıyor şimdilik de. Eğer, Sen nicesin neye sen konuşmuyorsun? Deye sorarsa, o benim anamdır, bugüne bugün başımda bir büyüktür, o varken ben karışmam.” (YÖ, s.28)

2.2. Değişim Sürecinde Birey ve Toplum

2.2.1. Özgürlük Sorunsalı ve Sosyal Adaletsizlik

Bilinçaltına canlılık kazandırmak ve iç dünyamızı kişileştirmek için her bireyin kendini bu kısıtlı yaşamda çağrışım değerleriyle var etmesi gerekir. *“Dünyaya atılmış konumunda olan insan, yaşadıklarıyla kendini belirlemek ve özünü kendisi yaratmak eylemselliği içine girmelidir.”* (Sarte, 1965:57) Kendi varlık alanındaki ritüellerin temelsiz kalmaması için her birey, varoluşun akılcı nedenselliği olarak değerlendirebileceğimiz farkındalık algısı ile özgürleşmeye çalışır. Özgürlük, kendi olma sorunsalı ile ben-öteki ikilemi arasında kalmayan ve bireysel düzlemde kimlik parçalanmaları yaşamayan her insanın rahatlıkla duyumsayabildiği bir güçtür. Özgürlük ontolojik anlamda yitik olan bireyin karanlık yönünü aydınlatır, onu çoğaltarak yeniden var eder. Çünkü özgürlük maddesel dünyanın katı zemini üzerine dayanan insanı; ön yargılarından verili değerlerden, kesin ve tutuklu söylemlerden, hiçleştirici kölelikten kurtararak ben olma algısı ile zihin rahmini yeniden döller. Bireysel kavrayışını özgürleştirir, bireysel farklılığının sürekliliğini tanır. Bireyin devrimsel atılımlar içine girmesini sağlayan özgürlük, aslında her bireyin kendilik değerlerine yönelik eylem algısıdır; çünkü eylemler düşünce dünyasını daha geniş alanlara açar. Böyle bir eylemsellik, yaşadığı her sürecin getirilerini üstlenebilecek bireyin gerçek anlamda özgür olduğunu gösterir.

Fakir Baykurt'un romanlarında bireyin kendinde saklı kalmış birtakım yüce dürtüleri keşfetmesi için gerekli olan özgürlük; bastırılır ona sahip olması gereken bireyin ise tüm bireyselliği kısıkaca alınarak pasifize edilmeye çalışılır. Özgürlüğün bireysel gelişimini destekleyen bir misyonu vardır, böyle bir misyondan uzak bırakılan her birey, bilinçsiz bir algının soğuk mekanizmasıyla karşı karşıya kalır ve kendini konumlandıramaz. Romanlarında Baykurt, özgürlüğü *“otantik bir yaşama erişme şansı için mücadele etmek yerine deve kuşu misali kafasını kuma gömerek başta kendi gerçekliği olmak üzere yaşamın tüm gerçekliğinden kaçan ve öz yaşamın yaratıcı gücü olmayan”*(Aydın, 2010:54) insanlar ile kendini yaşamda bilme ve tanıma edimi üstlenen bireylerin çatışması ile imler.

“Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Kara Ahmet Destanı” isimli roman üçlemesinde insan olmanın onurunu yaşatan, büyüten, çoğaltan Ahmet'in edinimselliği Ahmet'e kendine has bir orijinalite ile nefes alma ve yaşama imkânı tanır. O; irdeleyen, eleştiren biridir, bu nedenle kendilik değerlerine yönelik açılabilen atılımlar içinde olmak ister ve özlenen kendilik değerlerine ulaşmak için ciddi bir arayış içine girer. “Ben kimim, ne olmalıyım, nerede konumlamalıyım?” sorularına farkındalık algısı ile cevap veren Ahmet, yaşama dair soru-cevap hakkını sadece kendine tanır. Özgür birey, yaşamını biçimlendirme, yaşam ile ilgili seçimler yapma kapasitesine sahip bireydir. Seçimlerimizle ben olma algısını yarattığımız zaman, öteki olma misyonunu üstlenebiliriz. *“Öteki, ben'in sınırlarını belirleyen, olanaklarını keşfettiren ve zaman zaman ben'i tanımlayan, tamamlayan niteliğiyle olumlu bir değer olarak kabul edilir.”*(Korkmaz, 2008:17) Ahmet'in özgürlük istemi, bireyleşme sürecinde kilit bir rol oynar, o kendi tecrübeleri neticesinde kaymakam olma isteğini babası Kara Bayram ile paylaştığı zaman babasının kesin bir tavır ile karşı çıkması üzerine, düşünmeye ve muhakeme etmeye pek az kabiliyeti olan babasının yasaklarından sıyrılarak kendini yaratır. Çocuğunu kendi özgünlüğünden ve ayrıcalıklı düşünme hakkından vazgeçirerek kitleye uydurmak zorunda bırakan Bayram'ın bu tavrı onun bilinç kanallarından birinin tıkalı olduğunu gösterir. Kaygısını kapatıp, bilincini arka plana alan Kara Bayram, oğlunu herkesleştirmek için büyük bir mücadele verir. Kaymakam olmak isteyen oğlunun bu isteğini reddederek imam olması gerektiğini söyleyen Kara Bayram; Ahmet'in hem bu dünyada kısa yoldan para kazanmasını hem de ahireti kurtarması gerektiğini de vurgular. Daşduraklı Hilmi adında bir hastane memurunun etkisiyle oğlunu Mestan adında bir imamın yanına götürür. Ahmet ise

imam olmak istemediğini hem babasına hem de zorla götürüldüğü imama açık açık söyler. Bayram, oğlunu özgün bir değer olarak algılayıp farklılıklarıyla kabul etmediği, onun iradesiyle yaşama yön verme hakkına sahip olma düşüncesini tehlikeli ve yasak bulduğu için oğlunu pasifize etmeye çalışır. Bayram, kendi düzeni içinde akıp giden yaşama karşı kesin bir duruşa sahip olmayan biridir; çünkü o kitlenin söylemlerine tutuklu kalan, zorakiliğin ve itilmişliğin kol gezdiği toplum tarafından hiçleştirilen biridir. Kalabalıklar kümesinde birey olmanın getirisi olan tüm özellikleri kendi ile aynileştirmeye cesaret edemeyen Bayram, kendi ruhuyla tanış olmayan hiç kimse olduğu için varlık alanının anlam taşıyıcısı olamaz ve eylemlerine kendilik damgasını vuramaz. Aynı yoz algının Ahmet'te de yansıma bulmasını ister, yaşam gibi kendisine atfedilmiş olumlanan bir süreci rasyonel bir edimsellik ile kuşatamaz ve kendilik zemini yaratamaz. Yarım kalan biri olarak romanda imlenen Bayram, toplumun kendisine biçmiş olduğu rolleri sorgusuz sualsiz bir biçimde kabul edip, eylemlerinin nasıllığının ve niçinliğin istikametini oluşturamayan biridir. Ahmet ise *“kökendeki doğamızı yeniden gün ışığına çıkaran”* (Jung, 2007:32) gücü bilincinde onayan ve kimlikleştiren biridir. O; bilincini, ontolojik alanını ve yaşamını alışagelmış kaideler silsilesinde değil, kendini yaşama çağırarak özgür çağrışım değerleriyle açıklamaya çalışır. Özgürlük istemi, bireyin kendi gerçekliğini anlamlandıran sahici eylemlerle aynı çizgide buluşur ve bireye kendini tanıma imkânı verir. Kendimize her yönümüzle tanımamız, ya varoluş alanımızda algılamamızı konumlandırarak kadar biz olduğumuzda ya da bu mozaiikte başkalarına dair hiçbir kalıntıya rastlamayacak kadar kendimiz olduğumuzda gerçekleşme olanağına sahiptir. Kendini bir erdeme dönüştürmek için başta babası olmak üzere çevresindeki tüm baskıcı yetkelere sağırlaşan Ahmet, birtakım arayışlar gerçekleştirir; çünkü birey olma yolculuğunun ve özgürlük algısının çıkış noktası bu arayışta yatar: *“Ben olabilmek.”* Anlamli ve coşkulu bir yaşam için bireysel farklılığın sürekliliğini kendine tanıyan Ahmet, kitlenin sıkıştırılmış algısına düşmez; çünkü o özgür olmayan bireylerin bulunduğu ortamlarda baskının koşulsuz otoritesi sonucunda oluşan pasifize edilen eylem eyleyicilerinin var olduğunu bilir. Sürü kitlenin yaşam tarzının ahenksizliğine düşmeden, kendini çevreleyen şeyler dünyasında yitip gitmeden yaratıcı bir eylemsellik içine girer. Oğlunun yaptığı her aktiviteyi kendi için potansiyel bir tehlike olarak gören Bayram için bu değişimler ölü bir yeniliktir; çünkü o, bilinçsizlik durumun getirisi olan yoksunlaşmaya kendini teslim ederek kendi içine çöker.

“Direşiyorsun benimlen: Ne olur okumasa? Okuyanlar, gayet itaatsiz, hem de asi oluyor ona babasına! diyor Daşduraklı Hilmi. Bir süre hoca yanına katalım, esnaf olsun! O da mis gibi kazanç, oturduğu yerden; beleş bir yaşam...” (K.A.D., s.13)

Ahmet’in davranışları kısıpaca alan, sınırlandıran Kara Bayram seçimi yapmaktan ve bilinci adına sorumlu olmaktan sürekli kaçır. Oğlunu çalıştığı hastanedeki imamın telkinleri ile bir cami hocasının yanına vererek onu eğitim gibi bireyi dünyaya açan ve bakış açısını genişleten özgürlüğünden alıkoyar.

“En istediğim nedir biliyor musun? Böyle bir hocanın babası olmak. Anana bakma sen. Anan kaymakamlık diyor. Onu bir zamanlar ben de istiyordum. Köy akıllarıyla onlar. Cahillik kötü ne olsa. Hem de kaymakam olmayı kolay sanıyordum. Nerdeee? Bir tane var mı yoksullardan bu okullara tırmanmış! Bu okullar gideri çok okullar! Süreleri uzun. Bizimki kısıpaca olmalı.. Ege bileceği dala heveslenmeli insan. Fazla yükseğe bakma. Bugün şehirde oturduğumuza bakma. Ne olsa, yoksuluz...”

Ahmet’e göre asıl cahillik bu yoksulda olsa, yaparım dedemi yapar insan. Tanrı, daha yola çıkmadan pes eden yılđın insanların değil, gideceği yere tutkuyla yürüyen, kararlı insanların yardımcıdır.” (K.A.D., s.15)

Zenginlerin okumaya hakkı olduğunu, kendi gibilerin ise kısa yoldan imamın yanında yer alıp para kazanması gerektiğini söyleyen Bayram, özgüvenden kopuk, çözüp ortamın yarattığı biridir. Kendini kitle algısına asılı bırakan Bayram, seçim bilincini maddeci bir bakışla değerlendirme yanılığına düşerek varlığının özünü yaratan anlamı yok eder. Seçme özgürlüğünün cesaretili bir şekilde üstlenmesi gerekliliğinden uzak olan Bayram, kökensel atılımlarını tamamıyla dondurduğu için kitlenin kolay telkini altına alınır. Oysa çok iyi bilinen psikolojik bir gerçep vardır ki insan, kendisini bir nesne ya da kimseyle konumlandıramayacak kadar biriciktir, bendir, kendidir. *“Varlığı kendisine sunulmuş olmadığı için varoluşunu kendisine yaratmak zorunda olma”*(Gasset, 1995:58) bilincinde olan Ahmet hiç kimseleşmemek adına özgürce bir atılım yaparak yaşamsal sorumluluğunu yiğitçe üstlenir. Tüm zorluklara rağmen amaca gerçepleştirme yolunda adım adım ilerleyen Ahmet, Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi’ni kazanarak amaç/ereğini gerçepleştirir ve olanın bilinçsiz bir parçası olma algısından kendini soyutlar. Ahmet’in bu bilinci bilme yetisine dönüştüren

yetisine rağmen, Kara Bayram; herhangi bir konuda içsel bir duyusu olmayan ve yalıtık bir yüz olan çıkarıcı menfaatleri uğruna aslından sapan biridir.

“Basılmak değil Haçça! Esas bozukluk yukardan! Herif Nurcu. Personel Şefi olacak Salim Sarı da nurcu. Onun gölgesinde dediğini yaptırıyor. Sende orda çalışıyorsun bende. Bakarsın yarın kulağa bir şey fısıldar gideriz güme! Bizi alan Başhekim de gitti. Ahmet’in adını çıkardılar soku, etkisizleş tüm. Başhekim yardımcısı Namık Bey onlardan. İstedikleri ayarı veriyorlar koca devlet hastanesine. Onun için gelmeden onlar gibi olmak önemli. Bazen hastabakıcı odasında oturuyoruz Hilmi soruyor; köydeyken kılar mıydın? Eh işte, cumaları kılardım arada. ‘Cumaları o da arada! Ya vakit namazlarını? Onları kılmazdın.’ Hiç mi kılmazdın? ‘Hayır’... ‘Camimi yoktu, hoca mı yoktu?’ vardı cami, hoca! ‘Su mu yoktu aptes mi alamıyordun? Su da vardı! ‘Neden kılmazdın.’ ‘Yahu keyfimin kahyası mısın’ diyemiyorsun çünkü herif zıtlaşacak. Susmak lazım, susuyorum.” (K.A.D, s.15)

“Tırpan” isimli romanda ise 13 yaşındaki Dürü isimli genç bir kızın, kendisine ait bir varoluş alanı yaratmak adına gerçekleştirdiği girişimlere yer verilir. Dürü varoluşunu kendisi seçemeyen ve körleşen toplumsal bir bilinç tarafından yitip bir hale getirilmeye çalışılır. Babası tarafından istemsiz bir şekilde sadece maddeci bir anlayışla 50 yaşındaki Kabak Musdu ile evlenmek zorunda bırakılan Dürü, küçük yaşına rağmen, yaşamın kendisine tanınan bir hak, özgürlüğünün ise açılmak zorunda olduğu bir algı olduğunu bilir. O kaybolan veya çaresizleşen biri değildir; yaşamını kendisinden çalmak isteyen başta babası olmak üzere tüm insanlarla ciddi bir çatışma içine girer. Özgür olma, onun bilincinde kuvvetli bir güçtür. Dürü evlendirilme kararı alındığı günden itibaren kendisine biçilen düzende haps olmaz; ona göre bu çözüklüğü kişinin kendisi sonlandırmalıdır. Kalabalık bir algı içinde yitip gitmeyen Dürü’nün bilinci, çevresindekilere karşı karanlığı delen bir ses gibidir.

“Olmayacak işlere gönül koşturma Kabak Emmi! Ben senin dengin değilim. Benim günahıma girme! Ben kendimi sana mundar ettirmem. Onun için yoluna çıktım; kendi ağzımla kendi kulağına söylüyorum. Sen bu işten vazgeç. Vazgeçmezsen benden günah gitti. Düşman olduğum zaman eline fırsat geçmeyecek! Çok fena olacaksın!

Bütün bu çerçevede Kızılca'da Ankara'dan şan olacaksın. Dürü dediği bile diyemeyeceksin!..." (T., s.14)

Kendisini kitlenin tahrip ve eksik algısı ile değil, özbenin gereklerince biçimlendirmeye çalışan Dürü'nün bu eylemselliğini yazar, tırpan aleti ile sembolleştirir. Tırpan, aslında özgürlüğün kalkış noktası olan bir direniş sembolüdür. Varlık alanına saygı göstermeden hapseden, iten, baskılayan ve onu 50 yaşındaki Kabak Musdu ile eşdeğer tutan toplumun yozlaşan, ötekileşen değerlerine ciddi karşı çıkıştır. Kabak Musdu'nun Dürü tarafından bu alet ile öldürülmesi de bireye varlaşma imkânı tanımayan ve eylemselliğini ortadan kaldıran toplumun çürümeye yüz tutan algısına ciddi bir başkaldırıdır. Bu başkaldırı ile o, eşsiz benliğini yaratmak adına ciddi bir sorumluluk üstlenir. Dürü'nün bilinçli bir birey olmasında kendilik ilkesinin bilincinde yer edinmesine yardım eden kişi Uluguş'tur. Dürü'nün yaşamın başında olmasının verdiği bir çığlıkla "Ne yapmalıyım?" sorusuna "Ben olmalıyım" cevabını verebilen Uluguş yüce bir karakterdir. Bu tarz karakterler başkarakterin zihnindeki düşüncüyü dölleyen, bireysel ve toplumsal sağduyuyu temsil eden kişilerdir. Kendini içselleştiren insanların yüce ruhu olan Uluguş, dünya yolculuğundaki akıbetini kendiliğine saklanmış bir çaresizliğe dönüştüren insanlar için karşı çıkma amacını güden ve yazar tarafından bilinçli olarak oluşturulan biridir. Bireyleşme sürecinde kendini mutlak bir karanlığa hapseden, eylemlerine ve yaşamına ben mührünü vuramayan, içinde bulunduğu bu yabancılaşmış yönü kutsayarak varoluşsal anlamda problem yitimine uğrayan insanlara bir göndermedir. Varoluşsal bir durumu birey- eylem ilişkini sorgulayarak okuyucuya yansıtan yazar Uluguş'u, Dürü'nün Kabak Musdu ile evliliğine karşı çıkmasında ve eylemselliğe geçmesinde etkili olan kişi olarak gösterir. "Kaderinize teslim olmayın" şeklindeki söylemini başta Dürü olmak üzere Gökçimen Köy'ündeki genç kızların bilincine aşılamaaya çalışan Uluguş, kitlenin belirsizliğinden, yozlaşan ve yabancılaşan algısından sıyrılarak kızları dirençli bir algıya bürümek ister. Olduğu yerde adımlayan, çoğalamayan ve çoğaltamayan görüntüsü ile bu yoz kitle, bireylerin kendilik değerleri üzerine düşünme algısını söndürdüğü için eksik olanı temsil eder. Uluguş'a göre yaşamları üzerinde denetimlerini kaybeden her insan, farkındalığını duyumsamayarak, kendiliğine yönelik eylemleri içselleştiremez. Kendiliğinden ve değerlerinden arınan insan nesneleşen insandır; o şeyleşmenin somut görüntüsüdür. Şeyleşme; başkalarının söylemlerine ve tahakkümlerine teslim olan insanın varoluşsal

alanının yitik bir hale dönüşmesine neden olur. Bireylerin özgürlük alanları zamanla yitime uğrarsa yabancılaşma ve yalnızlık varoluşsal referanslarımızı hapseder ve kişi kendiliğini yansıtacak zaman dilimlerine bir çizgi çeker. Gökçimen Köy’ündeki kızların böyle bir hal içinde olmaması için onlara

“Yoksullar nasıl birleşir Uluguş Nine? O dediğin karıncalar acaba nasıl birleşmiş?”

“Onun orasını ben nasıl bileyim? Birkaç kez birleşmişliğim hem de birleştirilmişliğin var yoksullarla yoksulları. Ama bunu siz kendinizi arayın bulun, çok merak ediyorsanız.”

“Biz nasıl bulalım Nine?”

Araya, araya, sınaya sınaya!...

“Neylen neyi sinamalı, bilmeyiz ki!”

“İşte şimdi alın Dürü Kızın işini”... dedi Uluguş. İsteddiği bir herife mi veriyorlar? Hayır! Haklı bir işmi? Hayır elinde Kudreti olan bu zillete katlanır mı? Katlanmaz! Neden katlanmaz? Çünkü haksız bir iş, insan haksız bir iş görürde susar mı? Susmaz! Eğer susarsa o insan mıdır? Değildir! Madem öyle, siz de susmayın, verin el ele! Çıkarın sesinizi! Çıkarın bir deneyin bakalım ne kadar başaracaksınız?

Kızların gözü yuvasından uğradı.

“Babalarımız keser bizi Uluguş Nine!”

“Yer yesin babalarınızı! Keser tabi! Ama sizde kesilmeyin! İşletin kafanızı! Kafa kafaya verin! Onlar ne yaparsa karşılığını yapın! Yarın sizi de böyle istemediğiniz herife verecekler! Varmayın verdikleri zaman! Bunu kavgasını yapın” (T., s.157)

şeklinde seslenen Uluguş, süreklilik ve bilinçlilik kazanamayan ilişkilerimizin varlık alanımızı dondurulan kalıplara dönüştürmeye çalıştığını ve bireyin bu duruma mutlak suretle karşı çıkması gerektiğini vurgular.

“Özgürlük bireyin kendine bakabilmesini bilmesidir.” Bu bilme yetisinden uzak ve “Koca Ren” isimli romanın başkarakteri olan Adem, bu yetisini toplumun kalabalık ve kümülatif etkisine bırakır. Adem’in hiçbir şeyi tek başına yapamaması kendine ilişkin iletişimsizliğinden, benliğine ilişkin tanımsızlığından kaynaklanır. Özgürlük ve seçim yapma algısı her birey için yaşam sürecinde iyileşme umudu ve kaotik çıkmazdan

kurtuluş hamlesidir. “*Dünyaya bırakılmış olan insanın tek yazgısı özgür olmasıdır. Özgürlüğünü duyumsayan insan, bilinçli bir varlık olarak, özünü yaratmak için geleceğe dönük projeler/tasarılar geliştirir. Özgürlük ile seçim, insan nasıl olmak istiyorsa öyle olur, prensibinden hareketle, tasarıların eyleme dönüşümü noktasında birleşir.*” (Deveci, 2005:82) Sistemleşmiş ilişkiler düzeninde ben’sizliğin kendi varlık alanında kurduğu hegemonyayı bütünüyle hisseden Adem, kitlenin kör bir bakış ile ördüğü kozadan dışarıya bakamaz. Edilgen bir algı ile kendini belirleyen Adem’in etken bir hale dönüşmesi, sesini açımlayabilmesi, fark edebilmesi için olumlanan bir temastan geçmesi gerekir; çünkü onun özgürlüğün çıkış noktası olarak değerlendireceğimiz düşleri bile öylesine bölünmüştür ki, kendi edinimleri ile hiçbir zaman tümlük algısına erişemez. “*İnsanoğlu, doğayı iradesiyle dönüştürerek ondan bir dünya kurar. Bu etkinlik, ontoloji olarak insanın dünyada kendine bir yer edinme ve böylece varlığını kanıtlama dürtüsünden beslenir.*” (Korkmaz, 2005:139) Bilincini bu algı ile ilişkilendiremeyen Adem, tükenişlikler silsilesi olarak değerlendirebileceğimiz toplum tarafından kuklalaştırılır. Toplum ile aynileşmek her bireyin bağımsız istemlerini sönümlediği için, Adem artık kulaklarında kendi sesini duyamaz ve yankılanan sesin kalabalıklaşan, yığınlaşan ve bir başkasına ait olan ses olduğunu algılar. Peki ya “Benim sesim nerede?” Bu sorunun cevabını bulamayan Adem, yaşadığı zaman ve mekan kuşatmasından sıyrılamaz ve fikri kırılmaların toplandığı zihin haritasından kendilik değerlerine yönelik bir yol çizemez. Söylemleri diyaloglara açık olmayan içsel bir konuşmanın öznesi olan Adem, kendi varlık alanından kovulur; çünkü o özgürlüğün simgesi olan sesini yaşama bırakır ve toplum onu bu haliyle terörize eder. Yaşamını eksik bir algı ile idame ettirmek zorunda kalan Adem’in artık her anına yer edinen kaos duygusu nedeniyle bilinci bir kafese dönüşür, bu kafesin kapıları açılrsa bile bilincin kanatları artık işlevini yitirir. Bu bir bakıma özgür (süzlüğün) karmaşasına ve sarsıntılarına yenik düşen insanın başkalarının hırıltılarından boğulmasına ve hiçliği arzulamasına neden olur; çünkü o artık yaşama anlam edinimi katma adına yetersiz biridir. Kişinin kendi hiçliğini arzulaması demek, kendini insanlığın zayıf noktasında görmesi, kendisini ölümlü olarak arzu etmesi demektir. Özgürlüğün bilinçli yitimi yaşam alanındaki kendiliği gösteren tüm değerleri (varoluşu, bilinci, ben’i, bedeni) hiçleştirerek kadar güçlüdür ve insan bu güçlü gerçek karşısında çaresizdir. Böyle bir çaresizliğe kendini mahkum eden Adem, kendini konumlandırmak yerine bir başkasının

algısız eyleyicisi olur; çünkü o özgür bilincin deneyimleyicisi olmaktansa, herkesten bir parça çalmak ve yapay bir tümlüğe ulaşmayı tercih eder.

“Onuncu Köy” isimli romanda da bilinçlerinin yetkeleri silinip tabulara, batıl inanışlara, yoz din algısına ve yoz din adamlarına bireyselliklerini bırakan ve nihai bir anlamsızlık içinde olan köylü grubunun trajikomik açmazına yer verilir. Özgürlüğün kişilikten gelen bir güç olduğu bilincinden yoksun olan bu köylüler dinin afyon etkisine kendilerini teslim edip ciddi bir yanılsama içine düşerler. Varoluşlarını yaratan güç, kendi ritüellerinden beslenmediği için soğuk, silik ve yutucudur; bu bir bakıma bireyin zaman ve mekân içindeki sonlu konumuna işaret eder. Romanda yer edinen kuşların insanların gözlerini yemesi ve imamın bunun tanrının laneti olduğunu söylemesi, köylülerin bunu onaması, düşünce eylemleri kapatıp, ontolojik anlamda bir kör algının içine düştüklerini gösterir. Kendi eylem ve yaşantılarının öznesi olmayan insan yitime uğrar, kendini boşluk ve eksiklik içinde hisseder. Çünkü bu insanların kendine özgü eylemsellikleri, bireyin varlaşmasını sağlayan değerlerle aynı çizgide gelişmeyip, kendilerine ait olanı yadırgamalarına ve başkası olma perspektifi üzerinde konumlanmalarına neden olur. Romanda yer edilen köylüler, böyle bir algı içinde özbenliklerini silmekle beraber, birbirlerinden habersizlerdir ve yaşama dair nüansları yoktur. Kendilerini salt olana indirgeme eğilimi içine girerler. Bu eğilim, psikolojik tabanda bir eksiklik kendini şey konumunda görmedir.

“Yüksek Fırınlar” isimli romanda ise “ben kimim?” sorusuna cevap veremeyen, çalıştığı iş yerinin emek satıcısı olan, kendini yorumlayamayan, İbrahim Mutlu, varlığı nesne durumuna indirger, özgürlük algısına yabancılaşır. Birey olma boyutunda yaşamı kendilerinden kaynaklanmadığından salt ötekileşmeye doğru bir yönelim içine girer. Yaşamsal, duyuusal ve duyumsal tüm yetkileri olmamışlığa doğru yönelim içindedir. Varoluşsal yokluğa doğru böyle bir yönelim içinde olan insan, özgürlük yetisini kaybeder. Bireyin kendine özgü bir bilinç tümlüğü olduğunu kavrayamayan İbrahim Mutlu, özben’i kendine ait olan ile tümleyemez. İçinde bulunduğu ortam onu dönüştüremediği, haklarını sınırladığı ve onu maddeci yaşam algısında bedensel bir güç olarak algıladığı için o yaşama dair seçimlerini keşfedemez, yaşamın ağır belirleyiciliğinde yitip gider.

“Köygöçüren” romanında yaşam standartlarını artırma ve kendini daha iyi olana açma için ciddi bir mücadele içinde olan Hıdır, hep birbirlerine benzeyen ve algılarında herkesleşerek yığılaşan insan toplulukları karşısında kendini ve toplumu dönüştürmek

adına bir eylemsellik içine girer. Bu durum, kendini ve diğerlerini dönüştürme adına üstlendiği sorumluluk algısının bilincinde olduğunu gösterir. Bireyin kendine ve yaşama tutunmasını sağlayan özgürlük bilinci, bireye seçimlerini gerçekleştirme özgürlüğünü tanıır. Hakiki kendilik eylemi içinde olan Hıdır, “*kendi yaşamıyla kaçamaksız bir ilişkiye girebilme*”(Gasset, 1995:81) adına başkalıktan sıyrılır. Hıdır’ın bu eylemselliği karşısında tüm köy halkı onu sindirmeye, söndürmeye çalışır. “*Ben ne düşünüyorsam oyum’dan, benim neyim varsa oyum*”(Fromm, 1994:32) şeklindeki bir algıya dönüşen kitle, nitelikli bir yaşamdan düşerek nicel bir yaşama dönüşme bilinçsizliği içinde kendini oturtmaya çalışır. Kendini böyle bir ortamda duyumsayan Hıdır, varoluşsal anlamda benliğini inşa etmesine, kendi ile eylemselliği arasında ortak bir yaşantı alanı oluşturmasına engel olan uyuşuk bilinçlere itiraz eder. Seçimlerinin ve özgürlük eyleminin kendisine sunduğu referanslarla şekillenen Hıdır, kendi üzerinde denetimlerini kaybeden her insanın düştüğü o yoz algıya düşmez.

Özgürlük sorunsalının toplum ve birey hafızasında ne denli sonuçlar doğurduğunu ortaya koyan yazar, bu sorunsalın sosyal adaletsizlik problemini de beraberinde getirdiğini romanlarında yaşattığı olaylar ve karakterler aracılığıyla okuyucuya yansıtır. Sosyal adaletsizlik bir sosyal sistem içerisinde yer alan ilişkilerin ve etkileşimlerin düşüşler yaşaması durumunu ifade eder. Kapitalizm etkisiyle biçimlenen sosyal adaletsizlik algısının toplumda yer edinmesi ve yansıma bulmasının en önemli etkilerini sınıf farklılıkları adı altında inceleyebiliriz. Her birey kendisini sadece dolaysız bir nesne olarak deneyimlemeyip yaşama katılmaktansa özgür bir varlık biçiminde kendini yeniden üreterek katılmalıdır. Bu bir bakıma tüketim süreci içindeki edinimleri sonlandırmayan bireylerin girdikleri ilişkiler içinde tüm yetilerini yeniden üretmelerine imkân tanıır. Bireylerin kendilerinden farklı sosyo-kültürel gruplarla etkileşim içinde olmasına engel olan ve “kurumsallaşmış bir haydutluk” olarak nitelendirilen kapitalizm, bireyleri çatışma içinde olan iki farklı sınıf yaratır: Alt sınıf ve üst sınıf. Marx, toplumu altyapı ve üst yapı ilişkisi içinde inceler. Buradan devlet toplum ilişkisine gelir. Ona göre toplum alt yapı iken, devlet ise üst yapıdır. Marx toplumu ekonomik faaliyetler alanı olarak görmektedir. Dolayısıyla bu ekonomik faaliyetler alt yapıyı oluşturmakta, bu faaliyetlerde üst yapıyı yani devleti belirlemektedir. Alt sınıf Baykurt’un romanlarında köylüler, çiftçiler, memurlar, işçiler ve ücretli emekçilerden oluşur. Bu alt sınıf içinde Baykurt’un romanlarında en çok yer edinenler toplumun alt tabakasında yaşamlarını süren proletaryalardır. Bunun başat

nedeni; yazarın yaşadığı, içinde bulunduğu, gözlemlediği tanıdığı olduğu kişilerin toplumda var olma mücadelesini yansıtmaya istemini en çok proletaryalar aracılığıyla anlatmasından kaynaklanır.

“Duisburg Üçlemesi” adı altında değerlendirebileceğimiz “Koca Ren”, “Yüksek Fırınlarda”, “Yarım Ekmek” isimli romanlarda Almanya’da çalışan, salt ücretli emekçilerden farklı biri olmayan, nesneleşen ve metalaşan insanların hikâyelerine yer verilir. Romanlarında anlatılan işçiler fabrikaların ağır şartları altında ezilirler, çalıştıkları işyerlerinin iş anlamındaki en önemli özelliği sıkı kurallarının olması ve işverenlerin çalışma kuralları açısından taviz vermemeleridir. Çalıştırılan işçilerin en büyük handikapı ise, hiçbir güvencelerinin olmamasıdır.

Üçlemenin ilk kitabı olarak değerlendirebileceğimiz “Yüksek Fırınlarda” isimli romanda anlatılan kişi İbrahim Mutludur. İbrahim Mutlu daha iyi bir yaşam edinimi edinmek adına Almanya’ya göç eder; fakat o kendine ait etkili üretim araçları olmayan, yaşayabilmek için emek gücünü satmak zorunda kalan, denetleyemediği bir yaşama maruz bırakılan yoz bir ortamın içine düşer. İbrahim Mutlu, değişen yaşam koşulları karşısında şaşkıncıdır, belli bir süre ne yapacağını bilemeden yaşar, sonra ise kendisine sağlayacağı ekonomik refah için kendisi tarafından edinilmemiş sadece ona giydirilen ve üst sınıfın onadığı bir kimliğe bürünerek insani yetilerden tamamıyla kopar.

“Akılsızlar, bizim Karadeniz dağlarına gidin!

Ne işiniz var orda, hiçbir yere göçmeyin. Akıllı Avrupalılar dumanlı fabrikalarını burdan kaldırıp arabalara taşıyastıya kalır. Sakın geri gelmeyin! Sözümüzü dinleyin, hiç gelmeyin! Temelli kuşsuz kalıp anlasınlar! Gerçi anlasalar da akıllanmazlar! Kar tutkusu düşüncelerini tıkamış, para tutkusu gözlerini perdelemiş. Yoksullar yaşamak için, varıllar daha çok varıl olup ayakta kalmak için para para, para diyor durmadan”(Y.F.,s.120)

Aslında seçtiği ama ona göre seçmek zorunda kaldığı üst sınıfın emirlerine itaatkâr bir şekilde uyan İbrahim Mutlu, bu ötekileşmiş yönün karşılığını bulamaz ve Türkiye’ye dönmek zorunda kalır. Alt ve üst sınıf arasındaki çatışma, mutlak zenginliği ve mutlak yoksulluğu beraberinde getirir. Mutlak yoksulluğun eyleyicisi olma isteminde uzak olan İbrahim Mutlu, sözde daha iyi bir yaşam adına üst sınıfa tüm insani edinimlerden kopar, ruhsuzluğu ve tükenmişliği ile dikkati çeker.

“Koca Ren” isimli romandan ise proletarya sınıfı içinde değerlendirebileceğimiz bir diğerk kişi ise Salim Sarıkaya’dır. Salim Sarıkaya kapitalist sürecin getirisi olan yoksullaşmanın ağır belirleyiciliği altında ezilen ve bireysel üretim kazançlarını elde etme konusunda pasifize edilen biridir.

“Kenan, nedenini bilmeden otomobilin hızını düşürdü. Bakıyor öndeki tabloya. Ansızın içini çekti. İşte böyle hallerimiz! Seslerimiz hala kırsal! ‘bakalım daha ne kadar sürer?’ dedi.

“Biz bu Rur Havzasında hemde bütün Almanya’da çok acı yenildik. Yeryüzünde bizimki gibi bir yenilgiyi yaşayan azdır. Şimdi biliyoruz, yeryüzünün en az yarısında suskunluğumuzdan ötürü ağzımıza s... Korkunç sindirildiğimizi, dipten indiğimizi söylüyor herkes. Yerlere batırılıyor. Ama kimse hayfımızı bilmiyo. Diyorlar ki “Nerde Mark’sın Engels’in halkı? “Diyorlar ki ortalıkta bunca rezillik başını almış gidiyor.” (K.R.,s.98)

Kendini dekdare etmek adına, hiçbir eylemselliği olmayan İbrahim Mutlu birey olmanın gerçeğimsi nosyonunu kaybeder çünkü o, varlığını raslantısal olmayan ve kapitalist sürecin getirisi olan ekonomik sürecin kısıkacında kalır. Bireyler arası ilişkileri yıkan kapitalist toplumun örtük eleştirisinin yapıldığı bu romanda Salim Sarıkaya, üst sınıfın bencilce tükettiği yaşamın istikrarsız ve parçalanan insanı haline dönüşür.

“Millet ayda üç bin mark kazanmak için bin metre yerin altında otuz gün kömür söküyor! Sarıkaya Obera’da daki balık evinde günde on saat çalıştı. Ayaklarına kara sular inirdi. Gene de koca bir ayda bin mark alamazdı.” (K.R.,s.147)

Üst sınıfın belirlenmişliklerine yazılı ve kendine ait olmayan bir yaşamı sürdüren Sarıkaya, yaşamın hiç kimsesidir. Bu çeşit düzende maddesel değerleri üreten insanlar, onlara sahip olamazlar, toplumun çoğunluğunu temsil eden bu sınıflar tümüyle bir avuç sömürünün egemenliği altına girerler. Kapitalist toplumun başlıca saygın gücü olan üst sınıf tarafından sindirilen ve üretim güçlerinden yoksun edilen Salim Sarıkaya, bilincinde yaşamın bütün insani duraklarını yitirir. Ücretli emekçinin olumsuz ve yıkıcı yaşam koşulları, onu cisimleşen ve kendine özgülüğü olmayan biri haline getirir. Kendi var oluşunu yitiren birey, üst sınıfın uygulayıcısı konumuna gelir. Düşünmeye ve

muhakeme etmeye çok az kabiliyeti olan Salim Sarıkaya bölünmüş bir benliktir. Mecbur bırakıldığı çalışma koşullarında bilinçli faaliyetleri yitime uğrar. O, usul bir tecrübe ile yaşama katılamaz; kendini monotonlaşan bir bedensel nesne şeklinde algılar. *“Yaşamın tüm gerçeklikleri insan gerçekliğinden filizlenmek zorunda olduğundan insan yaşamı, yaşamın kökten gerçekliğidir.”*(Gasset, 1995:25) Bu gerçeklikten uzak olan Salim Sarıkaya, bilinçlilik halini yoz ekonomik yapının kısıcında bırakarak yitirir. Elbetteki böyle bir ortamda bilincini oturtamayan bireyin yaşamının anlam yüklü olması beklenemez. Yazar Salim Sarıkaya modeli ile bir panzehir olarak bireyin yaşamında yer edinen kapitalizmin; paylaşım, bölüşüm ve emek değerlerinden uzak, kendilerine biçilen rolleri üstelenen köleler oluşturur.

Üçlemenin son halkasını oluşturan *“Yarım Ekmek”* isimli romanda ise alt sınıfa mensup olan Kezik Acar, yaşlılar yurdunda uzun süre bulaşıkçı olarak çalışan biridir. O da diğer Türk işçileri gibi para kazanmak amacıyla Almanya’ya gelir. Çalışma şartlarından dolayı sağlığı bozulan Kezik Acar da çürümenin, yozlaşmanın yuvası olarak görülen tüm insani edinimlerini yok sayan kapitalist bir ortamda kaybolup gider. Çünkü kapitalizm işçi sınıfının anlam düzenini yapaylaştırarak, kargaşa tohumları eker ve biçimsel olarak onları tabi kılmaya çalışır. İçinde bulunduğu olumsuz olan şartlarda her edinimi ile kendini yeniden var etmeye çalışsa da Kezik Acar, adaletsiz yoz düzenin despotik ve yıkıcı tavrına maruz kalır, emeğiyle yaşamı ve kendisi üzerinde dönüştürücü bir güç olamaz. *“İnsan, nesnelere, gereksinimlerine göre, değiştirir, onları kendine uydurur ve onları üretir. Bu bir iş, çalışma ve eylem etkinliğidir. İnsan, özünü ancak iş ve eylemde dışlaştırır. Ama ne var ki bu iş ve eylem kapitalist toplumda ters bir biçimde somutlaşır ve insan özüne yabancılaşır.”* (Tunalı, 1976: 28)

Toplumsal sınıflar, bireylerin toplumsal statülerine göre sıralamalarını gösteren soyut kategorilerdir. Bu soyut kategorileri belirginleştiren kapitalist sistem, sürekli olarak alt sınıf ve üst sınıf arasında uzlaşmaz bir ilişki oluşturur. Sınıflar arasındaki ilişkiler uzlaşmaz bir karakter kazanırsa bu ilişkiler iki sınıfın çıkarları arasında bitmek tükenmek bilmeyen bir zıtlışmayı doğurur. Baykurt’un romanlarında bu zıtlışmaya en çok maruz kalan ve alt sınıf içinde yer edinen köylülerdir. On dört romanından dokuzunun doğrudan köy ile ilintili olduğu romanlarda köylüler, yaşadıkları mekânın gereği olarak çaresizlik içinde olan ve güven yitimi yaşayan insanlar olarak karşımıza çıkar. Köylü sınıfı Baykurt’un romanlarında sosyo-ekonomik bir göstergedir. İşleyecek toprağı bulunmayan veya yetersiz toprağına sahip olan köylü, gerçekliğin ve yoksunluğun

ağır belirleyiciliğinden kendini soyutlayamaz. Hâlbuki köylü, kendilerine ait alt yapısı olmayan edilgen yığınlar topluluğu veya demode olan üretim biçimlerinin bir kalıntısı değildir. Aksine ekonomik yapının işlerlik kazanmasında olağanüstü bir çaba harcayan bireylerden oluşan bir topluluktur. Ama değişen üretim biçimleri köylü mülkiyetinin kaçınılmaz yok oluşuna neden olduğu için üretimin üreticisi konumuna dönüşemeyen köylü pasifize edilir. Köylünün bu pasifize edilen durumunu yazar, toplumsal gerçeklik algısı ile birleştirerek romanlarında yansıtır.

“Yayla” isimli romanda Morsay Yayla’sında yaşamını idame ettiren ve köylü sınıfına mensup olan Çakır Hasan’a yer verilir. Çakır Hasan diğer köylüler gibi kendi beklentileri için mücadele etmeyen; siyasi, toplumsal ve sosyal tüm güçleri elinde bulunduran üst sınıfın verili olanları ile yetinir. Bu durum sürekli bırakılmaya alıştırılan alt sınıfın, çaresiz kalmak dışında edinimlerini olmadığını ve onların bilinçleri silinen tepkisiz insanlar olduğu gösterir. Beklentiler ile elde edilenler arasındaki uçurum, tüm ilişkilerde çatışmaya yol açarken, Çakır Hasan’ın köyündeki köylülerin bilincinde öğrenilmiş çaresizlik olarak belirir. Köylü içinde bulunduğu durumu anlamaktan uzak değildir. Ama kendileri için başkalarınca belirlenen bu anlamı sorgusuzca kabul edip değiştirmek için de bir mücadeleye girmezler. Çakır Hasan ve diğer köylüler anlamlı bir edinimsellik içinde olmadıkları içinde tepkisizdirler. Anlama ve bilme yetisinden uzak olmadıkları halde ekonomik yoz yaşamın tüm olumsuz getirileri onları baskılar. Özü ve amacı gereği bir toplumun tüm bireyelerine eşit mesafede yaklaşan tavır takınması gerekirken; bunun aksine toplum sınıfsal ayrımı bizzat kendi eliyle uygulayan bir mekanizmaya olarak kendini gösterir. Adaletsiz ve çarpık yapının tek kişinin çabasıyla değiştirilemeyeceğini bilen Çakır Hasan, değişen sistem koşulları karşısında kendini olumlanan bir gelişmenin varlığından yoksun hisseder. Kendisine sunulan; ama işlemeyen, anlam kazanamayan ve sarf edilen emekle orantılı olmayan bir üretim biçiminin kaçınılmaz yok oluşunun bilinçsizliğine düşen Çakır Hasan, her şeye(kendine, değerlerine, amacına, ben’ine, üretimine, emeğine) yabancılaşır.

“Öksürdü, kazıdı boğazını Çakır Hasan.

Temelli öyle demiyorum, ama eski itibar olsa bitpazarına nur yağardı. Eskiden bu yakalarda boz varsıl ağalar verdin, kendilerin ne zaman doğdular, ataları, babaları, kim; sülaleri nereye varır dayanır. Çocuklarının adlarının ve bunların her birinin ayrı

ayrı ne gün, hangi saat doğduğunu köy hocalarına yazdırırlardı. Bu defterin evlatların bir anı olarak kalmasını isterlerdi. Kendilerine de babalarından böyle defterler kalmıştı herhalde... Bu nedir şimdi? Varsıl adamın soy geçmişiyle şişmesi, çevrede üstünlük taslaması! Yoksul adam nereden bulacak da defter alacak, hoca ücreti verecek? Daha önemlisi nerde dolabı, sandığı da, bu defteri saklayacak? Ben sizin yaptıklarınızı böyle anlıyorum. Yoksul ama kendini varsıl sayan bir devlet. Öteki varsıl devletlere özeniyor. Para verip yerleri kazdırıyor. Ama hani bu devletin fabrikaları? Hani köylerine giden yolları? Hani köylerine giden telefonları?

Hani köylerine varıp gelen sağlıklı arabaları? Hani köylerine varıp gelen tarım hocaları? (Y.,s.37)

Devletin herhangi bir hizmetinden faydalanamayan alt sınıf, yönetici güçlerin oluşturduğu kaos ortamında var olmaya çalışır ama tüm bu insani mücadeleler zamanla yitip bir hal alarak bireyin ciddi bir sorunsal haline gelir. Bu sorunsalın içinde bocalayan Çakır Hasan; çalışma, çalıştığını üretme, ürettiğini anlamlandırma anlamlandırma bilincinden kopar sökkük bir insan haline dönüşür.

“Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Kara Ahmet Destanı” isimli üçleme ise kendilik değerlerinden ve birbirlerinden kopma süreci yaşayan köylü bir ailenin yaşadığı olaylar üzerine kuruludur. Kendiliği, bozulmamışlığı, insani değerlerin insanı evrene açan gücünü temsil eden Irazca, bu köylü ailenin her şeye dairliğini konumlandıran kişidir. Irazca, Karataş Köy'üne mensup kendi halinde yaşayan tüm zorluklara rağmen mücadele edimini yitirmeyen bir kadındır. Yazar Türkiye gerçeğinin bir kesitine ışık tutmak, bu gerçeğin içindeki insanları beyaz ve siyah yönleri ile tanıtmak, yerli dille, yerli gerçeklerle, yerli bir roman dokusu çıkarmak, böylece halkın düşüncesini yansıtmak adına Irazca ve ailesinin yaşadıklarına yer verir. Irazca yedi yıl önce satılan bir bey çiftliğinden borçla 40 dönüm kadar bir toprak alır. Bir yandan kır bayır topraklarının ancak üç evleği ile sulanabilen verimsiz alanı; bir yandan sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı kurak ve verimsiz kalan toprakları kendi çabası ile yaşanılabilir bir hale getirmeye çalışır. Irazca, yaşama inancını simgeleyen ve onun bedenine değer ve anlam katan toprak sayesinde umudunu hiç yitirmez. Kendi ve ailesini kendi dışındaki bir odağın tahakkümü altında yaşayan kölelere dönüştüren muhtar, bireye ait mekânlara saygı duyması gerektiği anlamından koparak Irazca ve

ailesinin bireysel alanını ihlal etmeye başlar. Irazca ve ailesini toplumun eğreti bir parçası olarak gören muhtarın, bu despotik tavrı karşısında Irazca, varlık alanına tahripkâr bir şekilde saldıran muhtara direnme gücünü hiç kaybetmeden itiraz eder. Bunun üzerine muhtarın Irazca'ya

“İster burada kal, bizimle barış, ister mahkemeye git, ipin ucu bizim elimizdedir. Önünde sonunda senin ananı belleriz!” (Y.Ö., s.17)

şeklindeki söylemi, alt sınıfın yaşam mücadelesinin onlara yaşama hakkı tanımayan muhtar gibi tiran tiplerin elinde olduğunu gösterir. İnsanların baskı altına alınamayacağını, düşüncelerinin öldürülemeyeceğini söyleyen yazarın bu tutumu aslında insanlığın ve insanın kendi eliyle kişisel değerlerini nasıl yok edebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Ahlaksızlığa eşdeğer olarak kabul edebileceğimiz ve kendisini üst sınıfın bir mensubu sayan tüm ötekileşmiş algıları kendinde barındıran muhtar, siyasi erkin kendisine tanıdığı bu güç sayesinde Irazca'nın tüm yaşama edimlerini elinden almaya çalışır. Devletin tanıdığı erk sayesinde muhtar, Irazca'nın değerlerinde bir deformasyon oluşturan; insan olmanın anlam ve değerinden kopuk yapısı içinde her türlü kılığa girebilen, kişilik gecikmesi olarak algılayabileceğimiz biridir. Tüm kanunsuzlukları devletin kanunuymuş gibi gösteren ve kendine çıkarıcı bir rant sağlamak amaçlı köylünün sırtından geçinen muhtar, o dönemin çürüten yapısını vermesi açısından önemlidir. Böylesine doğru olmayan ve haksız olan bir anlayışla yönetilen çözümlenmemiş ortamda köylü siyasal otoriteyi kendi dünya gücünün yönlendirilmesi ile değil, güçlü olana yamanma bilinciyle tercih eder. Toplumun ezilen tabakasını yaşadığı drama tanıklık eden yazar, üst sınıfın uygulamalarıyla köylünün bilincinde oluşturulan ve temelinde çaresiz hissettirme anlayışının yattığı bu algı ile sınıflar arası ayrımın hangi boyutlarda olduğunu gösterir.

“Yılanların Öcü”, “Irazca'nın Dirliği”, “Kara Ahmet Destanı” isimli üçlemde köylünün sınıfsal ayrımın getirisi olan başka bir trajik açmazına yer verilir: Mülksüzleştirme. Bunun en temel nedeni tarımsal alanların çözümlenmemiş yapısı ve verimsizliğidir. Yani üretimden elde edilen gelirin köylünün temel ihtiyaçlarına cevap vermemeye başlamasıdır. Üretimlerine geçinme ihtiyaçları üzerinden bir zemin oluşturmaya çalışan Irazca, geleneksel ama eksik olan ekonomik koşullar altında yaşama tutunmaya çalışır. Toprak insan ilişkisi üzerine kurulan bu üçlemde, toprak köylü sınıfının yaşama inancını açığa çıkaran, onu tamlık olgusuna erdiren bir yaşam kaynağıdır. Dolayısıyla üretim Irazca ve ailesi için sadece toprağı ekip biçme süreci

değildir, özellikle de Irazca bu sürecin kendine dönüşüm unsurunu içermesi gerektiğini bilir. Ama buna rağmen sahip oldukları mevkilerin kendilerine tanıdığı tüm açarları şahsi çıkar/menfaat için kullanan köylünün ve yaşam dirimselliği yok etmeye çalışan üst sınıf nedeniyle Irazca, yaşamın dışında kalır; çünkü yoğun ve vasıflı emeği karşısında niteliksizleşen ve insan potansiyelinin gelişimini sınırlayan bir ekonomik sistem tarafından terörize edilir. Toprağını kalıcı ortak bir algı olarak, insan neslinin varoluşu ve yeniden üretimi için bilinçli ve akıllı bir biçimde kullanamaz; çünkü Irazca ona anlam katan ve yaşama amacını güdüleyen tüm düşüncelerden soyutlamaya çalışılarak maddi üretim sürecine mahkûm edilir. Artık üzerinde yaşadığı ve kendine ait değerleri simgeleyemeyen toprak, kültürel bir zenginlik kaynağı olmaktan çıkar. Toprak ürettiğini sadece metaya dönüştürebilmesini kolaylaştırır, kendilik değerleri ve ben algısı için gerekli olan temel ihtiyaçlarını oluşturan tüm değerlere kapalı bir özellik gösterir.

“Kaplumbağalar” isimli romanda ise Ankara yakınında Tozak isimli bir alevi köyünde kurak ve verimsiz arazilerde günlerce elbirliği ile çalışarak bağ oluşturan ve yapılan bağ nedeniyle devlet ile ciddi bir çatışma içine giren köylü sınıfının mücadelesine yer verilir. Köyün fakirliğini bilen Kır Abbas, yaşamın devamını tutma ve geçinme kaygılarını giderme adına köyde bulunan ama üzerinde işlenilmeyen bir bağı verimli hale getirmek için diğer köylüler ile omuz omuza ve ciddi bir bilinçlilikle çalışır. Mücadeleleri daha güçlü bir sonuca ulaşması için devletten destek ister, ama devlet onun istemini gayri ihtiyari bir nedensellikle reddeder. Bunu üzerine Kır Abbas yaşama kendilerini açan ve “Bende var edebilirim” algısını konumlandıran bir eylemselliğe girer. Belli bir süre sonra bireyin var olma algısını içselleştiren mücadelesinin sonunda bağ, hiç beklemedik bir şekilde köylüye verimli topraklar olarak geri döner. Yaşam içinde üretim algısı ile oturma anlayışını aktif hale getiren Kır Abbas’ın bu edinimselliğine rağmen devletin gönderdiği tapu ve kadastro memurlarının bu bağın devlete ait olduğunu, köylünün üretimini gerçekleştiremeyeceğini söylemesi üzerine üst sınıf ile alt sınıf arasında kıyasıya bir mücadele başlar. Mal müdürünün topraklara el koyduğu haberini alan Kır Abbas onlardan önce davranarak köylü ile beraber üzümü toplar ve bin bir güçlkle yaşattıkları toprakları köyün bütün hayvanlarını kullanarak yerle bir eder. Bağ yıkma eylemselliği aslında köylünün üst sınıftan aldığı intikamın sonucudur. Kaplumbağalar romanı, bu yönüyle yalnızlığa itilmiş olmasına rağmen kurak bir topraktan yemyeşil bir bağ oluşturan köylülerin gücünü ve yitmeyen mücadelesini anlatması bakımından dikkat çekicidir.

Köylünün alt sınıfta yer almasının en önemli nedenlerinden biri de şüphesiz ağalık sistemidir. Ağalık sistemi toprak üzerindeki insanlarla birlikte toprağı malıymış gibi gören bir yönetme anlayışını ifade eder. “Onuncu Köy” isimli romanda alt ve üst tabaka arasındaki ilişkilerin ne denli küçük insanlar yaratacağını ve ağalık sistemini gözler önüne seren yazar, iki ayrı sınıfa ait iki ayrı yaşam algısına yer verir. Bilincin bütünüyle deforme edildiği ve tüm yoz değerlerin bireyi yuttuğu Damalı Köyü’nde Durana adlı köyün ağası, üst sınıfın bir yavaşmasıdır. Madde yaşamı adına seçimini öteki olmaktan yana kullanır. Durana Damalı Köyü’ndeki tüm toprakları gayri resmi bir şekilde üst sınıfın kendisine verdiği destek sayesinde kendi malıymış gibi görür. İnsan olmanın eksikliğini edindiği bu toprak sayesinde doldurmaya çalışan Durana yalıtık bir yüzdür. Bilinçsizlik algısını şahsi menfaat ile birleştiren Durana, şehrin önde gelen ve diğer bir yalıtık yüz olarak algıladığımız Yunus Bey’i de yanına alarak, köylüyü metanın boyunduruğu altına almaya çalışır. Bu yetki ona haksız olduğu tüm durumlarda bile kazançlı olma gücü tanır. Köylünün ise kişisel anlamını yitirmesine, içinde bulunduğu hal ile anlamlandırma yapamamasına neden olur.

“Tırpan” romanında ise, köylünün kendini her yönüyle tamlık olgusuna kavuşturmasına engel olan, köklü üst tabakanın sahip olduğu tüm değerleri kendinde tümleyen, insan olmanın anlam ve değeri ile kendi arasında ciddi mesafe oluşturan Musdu, kendilik değerlerindeki tüm eksiklikleri parayla tam bir hale getirmek isteyen sökkük bir yüzdür. Kabak Musdu Tırpan Gökçimen Köyü’nün ağasıdır, sadece paranın gücüyle köylü üzerinde söz sahibi olmaya çalışan Musdu, aslında devrin ve sistemin karanlık gücüdür. Kimin kendisine ağalık misyonunu yüklediğinin farkında bile olmayan Musdu, sosyal adaletsizliğin kendisine tanıdığı sınıflı toplum yapısında tüm kirlenmişliği ile köylü üzerinde tiran bir kişiliktir.

“Canım kesin konuşup daa... Kahpem Velikul! Karşıdaki Kabak Musdu senin be!...

“Olsun” dedi Velikul. “Gene düşünmek gerek! “

“Helbet gerek!” dedi İt Omar? Yalnız böyle kuş herkesin başına konmaz, anladın mı? Adım Velikul deye mağrurlanma! Pıradağ uçursun bakarsın..

“Keşke uça! “ diye geçirdi içinden. Ama bu gider başkası çalar kapısını Kabak Musdu iyisini, kötüsümü çalacak, kim bilir! Yahu bu sidikli Hava neye birden çıra gibi parladı? Ne biçim kafa bunun ki? Ulan düşünsene sen çıplak bir kulsun! Bu gidenin en

vasıl herifi, en büyük alışverişçisi, kızına alıcı çıkıyor, daha ne istiyorsun? İnadında on...

Sistemin ürünü olan sosyal adaletsizlik, öylesine derin bir hal almıştır ki Musdu'nun her sözü ' Ben satın alırım, ben yapabilirim, para ile değil mi? Üzerine kuruludur. Maddi imkânlar ile tüm kapıları kendisine açabileceğini düşünen Musdu, yaşam sandığı şeyi tüketir. Metanın zırhı ile her türlü yok olan edinimi var-mış- gibi gösterir. "Hak diyorsun hâlâ? Ne haktan söz ediyorsun ulan? Herif diyorki işte altın, işte para; Dürü benim! Sen lala hangi haktan bahsediyorsun?" (T., s.76)

Boş, anlamsız, işe yaramayan ve yaşamda hiçbir şeyin gerçek anlamda sahibi olmayan Musdu, aslında bilincimizdeki bireyi konumlandıran, sesini yaşama kavuşturan her türlü değerden yoksundur ve birey olmanın en alt tabakasını bile inşa edemeyen biridir. Musdu maddeyi yaşamın ereği haline getiren birey olmanın kişisel anlamına değil metanın anlamına değer veren, bilinci sönen ve bu bilinçsizliği çaresiz bırakmaya çalıştığı köylü üzerinde temellendiren biridir.

Romanları ile alt sınıfın; psikolojik, sosyolojik ve ekonomik anlamda açmazını anlatan yazar, üst sınıfı romanlarında genellikle yaşamın anlamını gündelik eğlence ve koşuşturmacalarda arayan, maddeyi anlamı haline getirdiği için insanı oluşun tüm değerlerini kapalı olan ve sığ kimliklere sahip insanlar olarak karşımıza çıkarır. Bu kimliğin kendisine giydirmeye çalıştığı modern etiketin ise, gerçek anlamdan kopuk, özentî ve taklit boyutlu nitelikte olduğuna işaret eder. Mevki ve meta gücünü sahip olanların kendilerine giydirmeye çalıştıkları eğreti elbiselerle kendilerini "mış gibi" yaşamlara mahkûm eden üst sınıf, bilincini deforme eden insanlar olarak Baykut'un romanlarında yer edinir.

Romanlarında sosyal adaletsizliğin bir diğer boyutu olarak görebileceğimiz siyasi baskılar ve bu baskıların getirisi olan yoz algının toplum belleğinde açtığı gedikleri, yazar bilinçli bir algı ve tutarlılıkla işler. Erki elinde bulunduranların eksik ve yanlış çıkarımlarıyla çökmeye yüz tutan siyasi sistemin örtük eleştirisini yapan yazar, düşüncenin yasaklarla değil ancak farklı bir düşünce ile yok edilebileceği algısını okuyucunun zihninde açılmaya çalışır. Baykurt sosyal yapının biçimlendirilmesinde başat öneme sahip siyasi sistemin çürümesiyle; bireyin yaşamının dolayısıyla toplumun yapısının nasıl terörize edildiğini ortaya koyar. Siyasi parti ve oluşumların insanların yaşamına çok büyük etkisi vardır, yazarın romanlarında siyaset bireylerin birbirleriyle

ilişkilerinde ve yaşamlarında bir gölge gibi kendini hissettirir. Rejim, seçim, iktidar ve demokrasi kavramları ile yapay bir biçimde ilişkiye girdiği için siyaset, farklı olanı ötekileştirerek, farklı olanı seçme ve özgürce karar verme yetkisinden uzaklaştırarak, toplum düzenin gerektirdiği birey yapısıyla taban tabana zıt bir toplum yaratarak ciddi boyutlu bir yozlaşmanın mimarı olur. Hâlbuki söz konusu olan farklılıkların ve çatışan değerlerin varlığı toplum anlayışının temel esprisini oluşturur. Böyle bir ortamda çatışan farklılıklar ve bireyler toplum anlayışı çerçevesinde kendilerine realize olma anlayışına kapalı kalırlar. *“Yaşamın bütün alanlarında kuşatılarak silinmek, yok edilmek istenilen itilmiş horlanmış, düşman bellemiş bireyler, sosyal entegrasyon için büyük tehlike alanları oluşturacaktır. Devlet gibi muazzam bir güç ve otorite imgesinin böyle yalnızca dünya konjüktürü nedeniyle kendine düşman bellemesi eşitlik ve adalet ilkelerini derinden yaraladığı gibi bireyin devlete olan güvenini de onulmaz biçimde yaralamıştır.”*(Korkmaz, 2008:61)

“Yılanların Öcü” adlı romanda demokrasinin kelime anlamını bile bilmeyen ama yaptığı her türlü fütursuzca eylemin arkasına demokrasi akdini yerleştirmeye çalışan muhtar, yozlaşmış siyasi yetkenin yarattığı kayıp bir bilinçtir. İnsanların varlık alanlarına saygı duyma erkine dayanan demokrasi, yaşama yönelik beklenti ve duyularımızın farklılık algısını çağrıştırırken; muhtarda çıkarıcı benin eylemlerine hizmet eder. Bilinçsizliği nedeniyle şahsi menfaat kesesini sürekli doldurarak kendini bürokrasi sınıfına yamamaya çalışan ve onlar gibi olan muhtar, kolaylıkla dönüştürebilen kimliksiz biridir. Romanda kendi bilincinin seçmeni olamayan ve neyi, ne amaçla seçmesi gerektiğini bilmeyen köylü ise düzenin getirdiği karmaşa içinde boğulup gider. İnsandan bireye geçişin tüm olanaklığundan uzak bırakılan köylü, seçim zamanlarında siyasi anlamda üst sınıfın en önemli kozudur.

“Kızıl da senin gibi düşündü anlaşılan. ‘Bayram yoksul, sesini çıkarmaz; çıkarsa bastırırız! Dedi. Zaten senin kurul dediğin kim? Hepsi sana benzer, senin düdüğünü öttürür adamlar... Sende içlerindesin!’ (Y.Ö., s.69)

Seçim zamanlarında sözde demokratik düzenin yaratıcısı olarak gösterilen köylüler; oy potansiyeli devreden çıktığı an, üst sınıfı maşası olan muhtar tarafından bilinci boş, amaçsız ve cansız nesnelere gibi algılanırlar. Bir sürü bilinci oluşturmaya

çalışan siyasiler, farklı bakış açıların toplum bilincinde yüceltici ve değıştirici bir algı olduğu bilincinden uzaktır. Farklıların tehlikeli, yasak ve aynı zamanda birer çatışma nedeni olduğu Karataş Köyü'nden muhtar köylüyü herkesleştirmeye çalışır. Düşün kültüründen uzakta olan köylü, zamanla bu ötekileştiren tavırdan dolayı kendi içine çöker. Bilinçsizliğin ve bocalamanın kendi algılarında yarattığı karar verebilme yetisi bu nedenle tahribe uğrar. Muhtar gibi siyasetin çarpık yanını temsil eden insanların bu tarz siyasi yetke adına konuşması devletin hafızasında onarılmayan sonuçlar doğurur. *“Devlet mevkilerin siyasi yandaşlara tanıdıklara değil işin ehli profesyonellere verildiği, disiplinli çalışma ilkesiyle hareket eden siyaset üstü kurumların egemen olduğu bir yapıya kavuşmak zorundadır, aksi halde siyasi yetki el değıştirdikçe kurumların kadrosal ve işlemsel yapıları da el değıştirecek ve sistem işlemezliğin esas olduğu bir sorun yumağına dönüşecektir.”* (Aydın, 2010:61)

Demokrasi algısının ciddi darbeler aldığı “Kara Ahmet Destanı” isimli romanda siyasi erk, kendini onarmak ve iadeci itibar kazanmak adına bireyleri kendi olmaktan alıkoyar ve bireyleri kendi'yi tanıyamayacak bir düşünce içine oturtmaya çalışır. Siyasal erki elinde bulunduranların, bireyleri tiranlıklarını onayacak birer taslak kişi haline dönüştürme çabası, potansiyel bir tehdit olarak çağımızın en önemli sorunlarından birisini oluşturmaktadır. Mutlak yaptırım gücüne sahip siyasi yetke Ahmet'i belli bir kısıkaç içine almaya çalışır. Bir bireyi yaftalayarak belli bir kalıpta sıkıştırmak isteyen siyaset baskıcı tavırlarla özgür eylemlerini şekillendirmeyen insanları çoğaltır. Ve siyaset bu haliyle bilinci açılmayan mekân olma özeliğinden çıkar, bilinçleri kategorize eden bir mekân olarak algılanır. Karataş Köyü'nden çıkıp Ankara Siyasal Bilimler Fakültesi'ne uzanan eylemsel yolculuğunda Ahmet; seçme kimliğini referansız bırakan, bilincini kendilik boyutunda yorumlamayan, tek dayanakları müdahil oldukları grup olan bir kitlenin birey üzerindeki onarılamaz etkilerini göstermesi açısından önemlidir.

“Fezullah'la Turgut, birbirine göz ediyor. Emperyalizm kâğıttan kaplan korkutuculuğu görüntüsünde korku yuvası hazırlamak ve savaşa girmek zorundayız.” Turgut konuşuyor. *“İstanbul'dan, Derby Lastik Fabrikası işgalinden sonra burjuvazinin tutumu değışti. Demirdöküm, Hisar Çelik işgallerini hiç hoş karşılamadı. Üniversite işgallerine o kadar ses çıkmamıştı. Kendi iş yerlerinin işgalinden çıkardı adeta Geniş öğrenci katliamı bu yüzden, aynı zamanda işçi katliamı bur yandan da köylülerin*

öldürülmesi başladı doğuda güneydoğuda. Faşist komandolar yeniden silahlandırıldı”.
(K.A.D., s.61)

Ahmet ise bu yoz düşüncede kendine yer edinmek, yaşamın bir algısı olmak için minimal bir erekselliği fırsat haline çevirir ve kendi’yi tanımaya çalışır. Yaşamı kendi baktığı yerden görmek isteyen Ahmet, insanın kendisi olma konusundaki temel güçsüzlüğünün anlatımı olan bir kötülüğe dönüşmeden, kendi devamlılığını sağlar. Çok büyük zorluklarla kazanmış olduğu fakültesinde baskılanan toplumun içinde yitip gitmemek adına bireyselliğine sığınır ve evrene ontik bir birey olarak yeniden doğmak ister. Yaşamış olduğu mekânda insanlar “*çarpık sistemin devamlılığını kendi devamlılığı olarak gören “neme lazımcı zihniyete” yazgılı iken veya kendisine verilen görevi harfiyen yerine getirmeyi bütün insancılı ve sosyal konumların ötesinde sayan, kanunların yılmaz bekçisi ve savunucusu statükocu zihniyete*”(Arslan, 2009:60) adanmış iken Ahmet, bundan sıyrılarak tüm insani inisiyatiflerini ezilen halk için açar olarak kullanır, ama siyasi erkin engelleriyle karşılaşır.

“Nasılın iyi misin? Hal ve hatırını sorup, iki ellerinden özlemle öperim. Kendimden havadis soracak olursan. Biliyorsun nineciğim, liseyi Burdur’da bitirdikten sonra Ankara’ya okumaya geldim. Halkımız uyanması için şimdiden çalışmaya başladım. Haksızlıklardan, hırsızlardan yana kapıkulu bir memur olmaktansa ezilenlerin okumuş evladı olmayı, onların davasına arka çıkmayı kendime yol olarak seçtim. Yerinden, yurdundan edimleş devlet tarafından bakımsız bırakılmış halkın gecekondularını yıkmaya gelen kuvvetlere karşı olanların yanında yer aldığım için tutuklandım. Hırsızlık, uğursuzluk ya da ırz düşmanlığı yapmış değilim. Yakında duruşmaların başlayacağını umuyorum. Kendimin ve haksızlığa uğramış halkımızın savunmasını yaparak çıkacağım. Torunun Ahmet Kara nerde ne i yaparsa, hep Irazca Ninesinin önde alını açık olmayı onun başını eğdirmeyecek davranışlarda bulunmayı düşünecektir.”(K.A.D. ,s.386)

Halbuki demokrasinin en önemli göstergelerinden biri, devletin güvencesi altında olan kişinin temel hak ve özgürlüklerin rahat bir biçimde kullanma olasılığına sahip olduğu ve aynı zamanda da yine aynı devlet tarafından korunması gereken sivil bir alanın varlığıdır. Bunu unutan “nemelazımcı zihniyet” özgürlüğü ve bireysel erki varlık alanından kovarak Ahmet’i bedensel işkenceye ile yasakçı bir algıya mahkûm eder. Locke “*doğal yaşam halinde yaşayan insanları mutlak bir eşitlik ve özgürlük*

ortamı içinde mülkiyet hakkı, yaşam hakkı ve özgürlük haklarının kutsal haklara eşit olması” gerektiğini söyler. Bu kutsal haklardan soyutlanan Ahmet’in varlık alanı siyasi baskı tarafından cezalandırılır ve onun bilincinde birey-siyasi erk ilişkisini ciddi bir kargaşa ile açılmasına neden olur; çünkü meşru otorite bireye kendini gerçekleştirmesini sağlayacak yeterli imkânı tanımaz.

Olması gereken ile olan arasındaki ayrımı bilinçli bir şekilde işleyen Baykurt sosyal ve siyasal alanda bireyin tüm haklarının elinden alındığını, romanlarında açıkça ortaya koyar. Siyasi bir erk her şeyden önce tüm edinimlerini akılsal bir zihniyet ile birleştirmeli, tüm bireylere aynı açıdan bakmalı ve tüm bireylere insanca yaşama hakkı tanımalıdır. Aksi takdirde sorunların derinleştiği ortamlarda yeni arayışlar içine girilir ve birey siyasi erke olan güvenini yitirir. Çünkü devletin devamlılığı insanların kutsal haklarını koruduğu ölçüde gerçekleşir. Devlet ile devlet tarafından denetlenen bireyin paylaşılan ortamlar çerçevesinde birleşmesi gerekir. Böyle bir ortamda konumlanan her birey, kendi geleceğini bağımsız bir biçimde kurgulama ve belirleme kapasitesine sahip rasyonel birer varlık olacaktır. Bu anlayış, bireye özgürlüğünü belirleme ve yönlendirme açısından duyulan büyük saygıyı ifade eder.

2.2.2. Bireyin Onanmayan ve Kimliksizleştirilen Gücü: Emek

Kendiliği ile ilgili görüş yetkinliğine ulaşamayan ve kendini tümleyemeyen her insan sadece akli ile evrende yer edinir. “*Aklımız doğaya egemen olan yeni bir dünya yaratmış ve onu ucube makinelerle donatmıştır. Bunlar bizim için o denli vazgeçilmez olarak görünmektedir ki onları bırakmak olasılığını bile düşünmüyoruz. İnsan bilimsel ve araştırmacı ruhunun serüven esinlerini izlemeye, kendi muhteşem kazanımlarına hayran olmaya mecburdur. Aynı zamanda korkunç dehası, kitle halinde intiharları giderek daha da olası kıldıkları için gittikçe tehlikeli olan nesnelere bulmak gibi garip bir eğilime de sahiptir.*” (Jung, 2007,101) Böyle bir eğilim içinde olan insan, sadece maddesel bir zafer kazanır, hâlbuki her birey, toplumsal ihtiyaçlarına bilinçli etkinliklerle cevap verebildiği sürece sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bir yaşamın gerçek uğrağını temsil eder. Özellikle 1960’lardan sonra bu algıdan uzak, istikrarsız ve parçalanmış toplumların yarattığı kapitalist sistem “*insani yitimlerimizi geciktiren, durduran ve bizi dünyaya açan kutsallığın adı olan emek*” (Korkmaz, 2008:114) i eriterek, yutar. Kapitalist sistem Fakir Baykurt’un romanlarında varoluşsal çizgide özgür bir bireyin varlığını onamayan, bireyi mevcut sınıfa müdahil olan bir nesne olarak

algılayan bir özellik gösterir. İnsan böyle bir sistemde bir birey olarak beliremez; çünkü birey olmanın ön koşulu ya varlığını konumlandığı üretim araçları üzerinde ya da emek gücü üzerinde ben olma duygusunu yerleştirmesinde yatar. Bu şekilde bireyleşemeyen insanlar, özgür üretici olarak ortaya çıkamazlar.

“Yılanların Öcü, Irazca’nın Dirliği, Kara Ahmet Destanı” isimli üçlemede yazar, kapitalist sistemin ve değişen sosyo-ekonomik koşulların geleneksel toplum yapısında açtığı gedikleri, bireyin sağaltıcı gücü olmaktan uzak bırakılan emeğin nasıl ötelendiğini bilinçli ve tutarlı bir algı ile işler. Romanlarda yer edinen Karataş Köy’ünde üretimi ve insanı yaşama açan en önemli aktif unsur, emektir. Emek, toplumun maddesel yaşamına işlerlik kazandırmasının yanı sıra, bireyi çalışıkça var eden, çoğaltan, otantik açılımını gerçekleştirmesine vesile olan bir açar gücüdür. Bu gücü kendinde içselleştiren Irazca için emek, bir yaşam ifadecisidir. Irazca’yı kendilik değerleri ile şekillendiren, tümleyen ve dönüştüren bir güçtür. Zihninde yoğun ve vasıflı özelliğiyle yer edinen emek bir yaşam refleksidir, öyle bir büyüye sahiptir ki Irazca kendini korumasız ve güvensiz hissettiği an, emeğine psikolojik anlamda tamlık olgusu katarak onunla var olur. Varoluşsal anlamda kendini kapadığı, içine çekildiği veya başkalarının sesinde yitime uğradığını hissettiği an, toprak ile birleşir ve yeniden var olur; çünkü toprak ontolojik anlamda kendi ile ilişkisini sağlamlaştıran bir barınak ögesidir. Bu denli olumlanan algılarla Irazca’nın bilincinde yer edinen emek olgusu, hızlı bir ekonomik eskime olarak adlandıracağımız kapitalizmin etkisi altına girerek, sadece maddi eylem ve hedefler açısından anlam kazanır. Artık emek, insan tarafından tüketilmeye uygun maddi bir özellikle değer kazanır. Karataş Köy’ünde emeği yaşama kavuşturmak, bireyin algısında açmak ve emeğe canlı bir hal kazandırmak düşüncesinden yoksun bırakılan köylü, kendini ağır bir denetim içinde hisseder; çünkü kapitalist amaçlar, bireyi sosyal bir varlık olarak değil maddi ve bedensel bir araç olarak görür. Geniş bir deneyimle, bireysel bir bilinçle oluşturulan ve bireyin tüm edimselliğini dışa vurma algısı olan emek, o zamana kadar köylü için tinsel bir doğuş ögesi iken; değişen yaşam ile beraber yitik bir hal alır. Yazar saptırılan emeğin bu olumsuzlanan yönünü her üç romanda da Irazca’nın oğlu Kara Bayram isimli karakter ile imler. Kara Bayram, içinde bulunduğu sistemin onanmayan boyutsallığının yaşam üzerindeki etkilerini gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Bayram yaşamın ancak yaratılan anlamlarla zenginleşeceğinin farkında olmayan, doyumla elde edilenin ötesinde bir şeyi yaşama kavuşturamayan, sözde modern düzenin tüm boyutları altında ciddi bir yanılsama içine düşen biridir.

İnsanı böylesine bir yoksunlaştırmaya itecek bir yapılanmanın varlığı duyumsamaktan uzak olan Bayram, emeğini değişimin yutulmuş gücüne maruz bırakır. Emeğe karşın sistemin zamanla oluşturduğu kör döngü, bireyin ileriye koşması için gelecek adına bir yaratım oluşturmasına izin vermez. Kara Bayram etkili üretim araçları olmayan, yaşamak için emek gücünü satmaya zorlanan ve etkileyemediği bir sürecinin kapitalist yoz algısında çözülen biridir. Hâlbuki üretken sistemin asıl kullanıcısı ve belirleyicisi insan olmalıdır ve meta ancak insan ile anlam kazanmalıdır. *“Metaların mistik özelliği onların kullanım değerlerinden doğmaz. Metanın gizemli bir şey olmasının basit nedeni onu üreten insan emeğinin toplumsal niteliğidir. Üreticilerin emek ve zaman harçayarak ürettikleri kendi ürünleriyle ilişkileri, ürünlerle kendi aralarında bir ilişki değil de emek ürünleri arasında toplumsal bir ilişki olmasında yatar. Emek ürünleri metalar haline geldiğinde gerçek üretim süreci kavranamayan toplumsal şeyler haline gelir.”* (Marx, 2009:359). Bu toplumsal şeyleri oluşturmaya ve kar elde etme amacına dayanan kapitalist düzenin değerler dizgesindeki başat rolünü para oluşturur, bu nedenle kapitalizme özgü insan, bedenini dahi pazara sürme cesaretini gösterebilir. Böyle bir düzen için çabucak çözülen biri olan Kara Bayram, metanın gerekliliğini, emeğin çöküşünü, yoksunlaşmayı ve yoksullaşmayı onayan biri olduğunu gösterir. Aslında *“doğada saf olarak bulunan bütün maddelerin bir ruhu vardır. Fakat içinde yaşadığımız çağda insan, saf olan bütün maddeleri başka şeylere dönüştürerek, maddelerin ruhunu ve özünü siler. Özü silinerek metalara dönüşen şeyleri keşfetmenin verdiği gariplik ve şaşkınlık insanın en büyük trajisidir. Günümüzde insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olan meta, kendini insan eliyle çoğaltır. Her çoğalış insanın özü olmayan değerler tarafından biraz daha kuşatılmasına ve kuşatılmışlık içinde”* (Şahin, 2007:386–397) olmasına neden olduğu için bu durum Kara Bayram gibi metanın etkisi altında kalan “yok kişiler” yaratır. O artık yabancı bir nesnenin buyruğu altında, yaşam nefesini zorla alıp veren biri haline dönüşür. Çünkü o, emeğe dışsal ihtiyaçlarını karşılayan biri olarak bakar. Kendisinin ve olumsuzlanan düzenin devamı için doyumsuz ve algısız ihtiyaçlar yaratan Bayram, kapitalizmin yabancılaştıran doğasını devam ettirmeye çalışır. Üretimi gerçekleştiren insan gücünün kendi kimliğinden sıyrılarak farklı bir güç üretmesi emeğinin nesneleşmesine neden olur; bunun en temel nedeni emeği üzerindeki özgürlüğünü kaybetmesi ve bir takım yoz kurallara tabi olmasından kaynaklanır.

“Yüksek Fırınlar” isimli romanda yazar, tüm kişiliklerin büyük ölçüde ekonomik ussallık ve ekonomik sömürü ile belirlendiği bir toplumda yaşayan İbrahim Mutlu’nun

yükselen parçalanmasına yer verir. Kendi üretiminin gerçekliğini yaşayamayan İbrahim Mutlu, kapitalist üretimin ağır belirleyiciliği altında kendi içine çöker ve bir postulaya dönüşür. İnsanların aynı tip tüketim parçaları haline getirildiği değişen yaşam koşulları karşısında şaşkın olduğu, değişim akışının soğuk mekanizmasıyla alaya alındığı bir toplumdan ciddi bir çöküş süreci yaşar; çünkü Mutlu insanın kendi ile özdeşliğini kesinliğe kavuşturan, onu kimikleştiren gücünü hiç tanımadığı, bilmediği bir toplumun sistemi altında kendinden yalıtır. Birey emeğini yabancı bir şey olarak algılasa, kendine ait olsa bile kendinden zorla alındığı için yaşamının ifade edicisi olamaz. Emek gücünün değerini gerçekleştirme ve algılama özelliğinden yoksun olduğu için İbrahim Mutlu, sadece bir meta üretir, böylece emek kendi özgün varlığının önündeki engel ile karşılaşır ve kesintiye uğrar. *“Kapitalist üretim tarzının egemen olduğu toplumların serveti kendisini dev bir meta birikimi olarak ortaya koyar.”* (Marx, 2009:135) Ve bu nedenle kapitalist üretime göre meta üretimi toplumsal üretim düzenlemesinin hakim biçimi olmalıdır. Böyle bir biçim bireye tereddüt durumu ve duygusu yaşatır; çünkü kapitalist toplum, özgürleşmenin kapılarını tamamıyla bireye kapadığı için bireyin gelişimini sekteye uğratar. Bireyi, sınırlayan bir yoz algı amacına hizmet eden biri haline dönüştürür. *“Üretim özgürce bir araya gelmiş insanlar tarafından yapılmadığı ve onların bilinçli ve planlı denetimi altında olmadığı sürece toplumun yaşam sürecinin yani maddi üretim tarzının yüzündeki peçe kalkmaz.”* (Marx, 2009:173) İçinde bulunduğu toplum, bireyin emek gücünü var eden her tür değer koruyucu kılıfından bireyi yoksun bıraktığı için Mutlu, yabancılaşan emeğine nicel bir fayda sağlayan değer olarak bakar. Kendini hızlı şekilde tüketen koşullarda çok yönlü çağrışımlar gerçekleştirmez; çünkü Mutlu kapitalizmin kör ve ölçsüz algısına bilincini telisi eder. Çaresizliğe düşürülen emeği bireye o kadar önemsiz görünür ki birey kendini “cansız bir emek aracı” olarak görür. Bireyin bireyselliğini silen kapitalist sistem bireyleri vasıfsız bir iş yapıcından ibaret olduğu düşüncesini savunur. İbrahim Mutlu, kendi yaşam algısını bu düşüncenin içine hapsederek varlığının özünü simgeleyen emeği yaşam alanından kovar.

“Yarım Ekmek” isimli romanda, isimden içeriğe yöntemini kullanan yazar, “yarım ekmek” kelimeleri ile kendisi için kendi emeğinden başka bir şey olan ve yaşam ifadesini bir araçmış gibi devreden Kezik Acar’ın cisimleşen yönüne dikkat çeker. Kezik Acar’da *“her şeyin ekonomik bir sistemin parçası olarak görüldüğü modern toplumlarda, insanın makineleşen dünyanın yedek bir parçası olarak görüldüğü modern*

toplumlarda, insanın makineleşen dünyanın bir yedek parçası olarak algılanmaya” (Özher, 2009:132) başladığı bir düzende yaşar: Kapitalizm. Kapitalizmin egemen olduğu toplum; duygusuz ekonomik sömürü, soğuk ve ilgisiz bir algı tarafından parçalanmış yabancılaşmış bir insan oluşturur. Böyle bir insanın tüm özelliklerini içinde barındıran Kezik Acar, bireyin dünyaya yeniden doğuşunu reddeden kapitalizmin kurbanıdır. Kezik Acar emeğini zamanda, mekânda ve kendinde konumlandıramamasından dolayı bir aidiyet sorunu ve yabancılaşma yaşar. Yabancılaşma olgusu, kapitalizmin insanları sevk ettiği sahip olma tutkusuyla ortaya çıkan bireyi olduğu yerden uzaklaştırarak bir metaya dönüştürmesiyle ilgilidir. Özgür gelişim amacına hizmet edemeyen emeğini, bireysel eylem ilkesinde birleştiremeyen Kezik Acar, ekonomik bilincin aksayan yönünü ortaya koyması bakımından önemlidir. Maddenin egemenliğinin altında baskılanan ve “*çevresindeki şeylere gömülüp batmış olan*” (Gasset, 1995:35) Kezik Acar modern dünyanın yarattığı kapitalizm sürecinin şeyler dünyasına egemen olmak için bir yarış başlatır. Emeğini ve onu açan tüm değerleri düşürerek kendilik değerlerinin derinliğinden ve anlamından yoksun kalarak bu yarışta bitiren Kezik Acar, kendi içine çöker. Kapitalist sistem birey bilincini kendi başına bırakarak, çürüterek, derin ve içsel bir yalnızlığa oturarak emeği hiçleştirir; çünkü hakim olan tek şey para ve metadır.

“Koca Ren” isimli romanda ise Türkiye’den Almanya’ya göç etmek zorunda kalan Salim Sarıkaya karakteri ile değişen yaşam koşullarının insanı nasıl bir kuşatılmışlık içinde bıraktığı düşüncesi temellendirilir. Metanın insan yaşamının önüne geçmesi, şüphesiz her bireyin yaşamından bir takım değerlerin yitip gitmesine neden olur. Meta, herhangi bir insanın ihtiyacını karşılayan ve üzerinde kullanım algısı barındıran bir diğer iken, kapitalizm olgusunun tüm insani edinimleri sıfırlaması ve insani ilkeleri reddetmesiyle bireyin, emeğini öteleyen bir değer vasfı kazanır. Emeğini böyle bir vasıf ile algılamak zorunda kalan Sarıkaya, üretimde bir dönüşüm sürecini yaşayamayan insanın tüm değerleri ile eriyişini gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Bireyi her yönüyle temsil eden ve ona işlerlik kazandıran yönü onun üretimidir. Üretim; bireyin gereksinimlerini karşılayacak şekilde iş gücünü zihinsel bir algıdan tasarımılaması ve tasarımıladığı şeyi dönüştürmesi ve dönüştürebilmesi gücüne sahip olmalıdır. Bireyin zihni tasarımları ile gelişen ve emeğin gücünü simgeleyen üretim, bireyi herkesleşmekten uzaklaştırır ve ona farklılık algısı katar. Böyle bir algıdan uzak olan Sarıkaya, üretime yaptığı katkıyı anlamlandıramaz ve kendisini

sadece bedensel bir güç olarak algılar. Değer yasasının işlediği, para ve meta üretiminin varlığını sürdürdüğü bir toplumda Sarıkaya'nın emeği yüksek bir gelişim düzeyine işaret edemez, aksine onu yabancılaştırır. Bu nedenle Sarıkaya yabancılaşan yaşam karşısında yaşamın yitmesinden duyulması gereken sorumluluktan kopar; çünkü sistem onu ekonomik yapının dönüştürücü ve işleyici bileşeni olan basit bir nesne haline getirir.

“Keklik” romanında sanayileşme sürecinin ve teknolojik gelişmelerin neticesinde insan unsurunu bütünüyle silen makineli sistemin olumsuzlanan yönlerine yer verilir. Makineli sistem, insanların çalışma düzeninde köklü değişiklikler meydana getirirken bireylerin çalışma alışkanlıkları, geleneksel üretim biçimleri ve ruhsal algıları üzerinde çeşitli olumsuz etkiler yaratır. İnsan, makineleri kendilerine hizmet eden araçlar olarak oluştururken, değişen yaşam koşulları insanı makinenin düzenleyicisi haline getirir. Romanda üretimi insansızlaştıran makineli sistem, sosyal ilişkileri sağlamlaştıran emeği yadsır. İnsan gücünü kolaylaştıran, daha verimli bir güce sahipmiş gibi gösterilen makineler, bu romanda yörenin insanına açlık, güçsüzlük ve işsizlik getirir. Yazar, bu düşüncelerini sadece bir karakter ile imlemez; çünkü sistemin olumsuz veya zamanlaması yanlış olan getirisi tüm köylüyü büyük bir yoksullaşmaya götürür. Romanda yer edinen köylüler, emeklerine karşılık toprağın işletilmesi, toprağın verimlilik arz etmesi, üretimin artırılması v.b tüm iyileştirici dönüşümlerinden uzak bırakılır. Kendi üretimlerinin taşıyıcı görevini üstlenemeyen köylüler, kendi emekleriyle işledikleri toprakları, makinelerin buyruğuna bırakarak, üretime yaptığı katkıyı anlamaktan uzaklaştırılırlar. Çünkü köylü, toprak ile beraber çalışırken ona kendiliğini katar, onun ile tamlık olgusuna erişir, büyür, çoğalır. Köylünün büyümlü gücünü bilincinde silen makineli üretim, emek gücü üzerinde maddesel bir zafer kazanır. Pozitif işlevini yitiren bireysel emek yüksek üretkenliğe işaret edemez. Üretim sürecinde bir kazanımı olmayan köylü, ekonomik yaşamın bütününde olumlanan dereceli değişimler gerçekleştiremez; hâlbuki bireyin yaşamının devamını tutma ve yaşamını idame ettirebilme adına maddi ve manevi eylemselliklerine “ben” olma algısını yerleştirmesi gerekir.

2.3. Toplumsal ve Bireysel Farkındalık

Varoluşsal çizgide başlayıp yine o çizgide sonlanan bir süreç olan farkındalık, varlığını olumlayan ve onaylayan birey gelişiminin bilişsel tabandaki en üst noktasıdır.

Bu üst nokta; fark etme, düşünme, anlama ve anlamlandırma yapma ile yakıntıdan ilintilidir. Bir düşüncenin yeniden biçimlendirilmesi ve yeniden yaratılması anlamına gelen farkındalık, *“bireyin kimliğini sorgulayarak değerlerini belirginleştirme çabasıdır.”* (Deveci, 2005:72)

Düşünce bir süreç iken, düşündüğünü fark edip bunu iradi bir dikkatle belirli bir alana yönlendirme ve odaklanabilme bir farkındalık halidir. Farkındalık, bireyleşme çizgisinin varoluşçu özelliğinde kendine yer edinen bireyin algılama yapmasını veya herhangi bir dış uyarıcı/dürtü karşısında anlamaya yönelik tepkilerde bulunmasını sağlayan bir uyanıklık halidir. Bir bakıma kendiliğine yönelik eylemlerin ve varoluşsal sürecin hem yöntemi hem de amacıdır. Amaç ve yöntem ikilemini barındıran farkındalık, Baykurt’un romanlarında toplumsal ve bireysel çizgide değişir ve gelişir. Bireysel farkındalık, bireyin kendine daha yakından bakma, kendini ve ötekini tanıma eylemidir; böyle bir algı içinde olan bireyi, yazar romanlarında sürekli bir değişme ve gelişme sürecini bilinçli edinimleriyle donatan biri olarak gösterir. *“Bilinçli olmak, içinde bulunduğu ilişkileri nedeniyle dış dünyayı algılamak ve onu tanımak demektir. (...) Bireyin kendini dış dünya ile ilişki içinde görmesi, kendini çevresi içinde tanınması anlamına gelir.”* (Jung, 2001:71) Yazar böyle bir algı ile bütünleşen, kendiliğine dair duyularını, duygularını, değerlerini, düşüncelerini ve davranışlarını anlamlı bir bütün haline getirmeye çalışan bireyi olumlar. Bazen kültürel ve sosyal yozlaşma bazen de değişim sürecinde bir takım çıkmazlara maruz kalan birey, Baykurt’un romanlarında bu çıkmazdan kendini yalıtma için anlama ve anlamlandırma yapma yetisini devreye koyar. Anlamı bilincimizde fark edip davranış kalıplarına dönüştürdüğümüz her an, yaşamsal gelişim yolunda kendiliğimize yönelik sürecimiz başlamış olur; çünkü her birey farkındalığı ölçüsünde seçim yapma özgürlüğü yakalayabilir ve farkındalığı ölçüsünde yaşantısal sorumluluk alabilir. Yaşam alanındaki gelişim olumlu süreçler takip etmedikçe, farkındalık yetimizden yararlanabileceğimizi söylemek pek olası değildir. Baykurt’un romanlarında bireysel farkındalık, anlamlı bir süreç izlediği zaman, birey gereksinimlerinin ne olduğunu, nasıl işlev gördüğünü bilen ve duyan biri haline dönüşür. *“Dünyaya bırakılmış varlık olan insan, kendi özünü yaratma yükümlülüğündedir. Atılmışlığın bunaltısı, kendini keşif aşamasını hazırlayan yapıcı bir süreçtir.”* (Deveci, 2005:76) Bu süreci gören ve bilen birey, kendini daha yüksek boyutlara açma imkanı bularak var olmanın üstünlüğünü yaşar. Bu üstünlüklerini farkındalık algısı ile birleştiren karakterler, romanlarda kendilerine yaşam karşısında

aldıkları tavrı daha yakından bir mesafeden sorgulama imkânı tanırırlar. Sorgulayan birey bilincindeki “şeylerin” rolünü değiştirmeye aktif hale gelir ve eylemlerinin merkezi konumundaki kişi kendisi olur. Varoluşsal süreçte farkındalığa erişemeyen insan ise kendi olmanın anlam ve değerine yabancıdır. Düşünsel yetileri yitime uğrar, bilinç parçalanmaları yaşar, kapalı ve belirsiz bir eylem yapıcısı haline dönüşür. Belirgin olmayan eylemler, bireyin zihninde zamanla birbirlerinin anlamsızlıkları içinde yok olur.

Fakir Baykurt’un romanlarında toplumsal farkındalık ise, ortak kanaatler düşüncesi ile ortak yaşantısal alanı oluşturan bireyin, kendinde başlayıp toplumun tamamında sonlanan ve ben olma algısından biz olma algısına yönelik bir süreç izleyen, bilinçli değişim unsurunu içerir. Hem bireysel hem de toplumsal bir özellik teşkil eden farkındalık algısının bireyde ve toplumda konumlanabilmesi için yazar, bireyleri birtakım psikolojik süreçler içinde bırakır.

2.3.1. Çaresizlik

Çaresizlik, farkındalığı fark edemeyen bilincin, anlamsızın ötesine geçemediği ve anlam verme yetisindeki yoksunluğun gerçekte kendi kavramsal yetisindeki bir eksiklik olduğunu anlamama durumundan kaynaklanır. Bu bir bakıma insanın gerçek doğası, değeri ve yalınlığı konusunda en ufak bir kavrayış geliştirememesi ile eş değer bir özellik gösterir. Olumsuzlanan bir süreç gibi görünse de içinde bulunduğu hali, çaresizliğini anlayan birey, “*bir tanışıklığın sınırında deviniyor ol*”manın ötesine geçerek kendini dünyaya açar. (Çüçen, 1997:24) Baykurt’un romanlarında olumsuzladığı şey, çaresizlik durumu değildir; yazar kendini “*düşüncemizdeki güçsüzlüğümüz*”(Sarte, 1965:100) le algılayan ve kendini buna hapseden insanları eleştirir.

“Yılanların Öcü, Irazca’nın Dirliği, Kara Ahmet Destanı” isimli üçlemede Ahmet, tüm bilinç ve algı referanslarını sonlandırmaya çalışan toplumun tahakkümü altında kendini çaresiz hisseder, ama bu çaresizlik bireyin bilincinin kayması, bilinç kırılmaları yaşaması ve kendi içine çökmesi algısına değil; aksine kendini değerlendirme ve değiştirme süreci başlatmasına neden olur. “*Yaşamın saçmalığının farkında olan birey, önünde hazır bulunduğu verilmişlik mekânında yaratıcılığını kullanamamanın edimsizliği içinde çaresizdir. Geçmiş- şimdi- gelecek düzleminde varoluşunu tamamlayacak kişi ve nesne düzeyinde değerlerinin yok oluşu ile karşı*

karşıya kalan birey, bitimsiz çözümlüünü durdurmak ister.” (Deveci, 2005:350) Böyle bir edinin içinde olmak isteyen Ahmet, farkındalık algısı ile kendini birleştirir, farkındalık bireyin kendi’yi tanıma düşüncesinin temelini oluşturur. Ahmet içinde bulunduğu koşulları sınyarak bu koşullardan farklı ve sürekli yükselen bir kalkış noktası yaratarak öğrenilen davranışları değıştirmeye, yeni açılımlar gerçekleştirmeye çalışan birey görüntüsüyle kendini açılımlar.

“ En istediğim nedir biliyor musun? Böyle bir imamın babası olmak! Anana bakma sen. Anan kaymakamlık diyor. Onu bir zamanlar bende istiyordum. Köy akıllarıydı olanlar. Cahillik kötü ne olsa. Hem kaymakam olmayı kolay mı sanıyorsun. Nerdee? Bir tane var mı yoksullardan bu okullara tırmanmış mı? Bu okullar, gideri çok okullar! Süreleri uzun. Bizimki kısından olmalı. Eğebileceği dala heveslenmeli insan. Fazla yükseğine bakma. Bugün şehirde oturduğumuza bakma. Ne de olsa yoksuluz. Ahmet’e göre asıl cahillik bu. Yoksulda olsa yaparım dedi mi, yapar insan. Tanrı, daha yola çıkmadan pes eden yılgın insanların değil, gideceği yere tutkuyla yürüyen, kararlı insanların yardımcısıdır asıl.” (K.A.D., s.15)

Yaşamın tüm olumsuzlaşan koşullarına ve içine çekilmek istenen algısız insanlarına rağmen Ahmet, eylemselliğine dair parçaları bütünleştiren ve eylemlerine tamlık olgusu katan bir düşünce içinde oturmaya çalışır. Bu bir bakıma Ahmet’in yaşama karşı aldığı tavrı ve kendilik bilincini nasıl konumlandırmaya çalışacağı konusunda önemli ipuçları verir. Kendi seçimini belirlemesine ve bunu ailesiyle paylaşmış olmasına rağmen, ailesinin desteğiyle bir çıkış noktası bulamayan Ahmet, çaresizliğini yaşamın tam ortasında duyumsar, zaten bu duyumsama ona değışim yolunda ilerlemesine ve gelişim anlamındaki değışimini onamasına yönelik ilk adımı attırır; çünkü o olan ile olması gereken arasındaki ayrımın farkındadır. Ve bu farkındalıkla Ahmet, kendilik değerlerine yönelik tüm sorumluluklarını üstlenerek otantik bir bireye dönüşme arzusu içine girer. *“ Otantik yaşam, kişiyi özerk kılar. Çeşitli nedenlerle kendi varoluşunun farkına varamayan, bir anlamda varoluşunu tanımlayamayan kişi ise, varoluş sorumluluğunu başkalarına devrederek “ otantik olmayan” yaşama yönelir” (Dökmen-2, 2002:48) Bireyleşme sürecinde yer edinen bireylerin gelişimi olumlanan değışimler ile birleşmedikçe farkındalık yetisinin kendini göstermesi pek mümkün değildir; çünkü kişi farkındalıkları yükseldikçe gereksinimlerinin ne olduğunu bilir, ve kendi’yi daha iyi tanıyan bir birey haline gelir. Her birey, yaşamındaki anlamsızlığı mutlak suretle ortadan kaldırılması için değışim*

sürecinde farkındalığı mutlak gereklilik olarak görmesi gerekir. Bu içsel güdüyü kendinde gören ve içselleştiren Ahmet, davranışlarına sindirilmeye çalışılan öğrenilmiş çaresizlikten sıyrılarak çaresizliğin bilincine varıp anlam arayışı ile yüzleşir. Yüzleşmek bir açılımdır, kendi gerçeğini kurmak isteyen bireyin ilk adımıdır, bunun için bireyin sınırlarını ve olanaklarını keşfetmesi, algı ve kavrama düzeylerini sorgulaması ve bunu açığa vurması gerekir. Böyle bir psikolojik algı içinde olan Ahmet, süreklilik arz eden ve bireyselliğini açan yaşam planlarını bilincinde oturtmaya çalışır; çünkü o artık içsel gelişim süreci içinde olan biridir. Asıl kişiliğinin babası Kara Bayram ve çevresindeki insanların belirlenimleri ile kazanılamayacağını öğrenen Ahmet, varlığının ne olduğu üzerinde düşünür, onu boş bir biçim olmaktan kurtarır ve işler. Bu bir bakıma bireyin yaşam hakkını bütünlük olgusuna erdirmeye çalışarak, varoluşsal eylemselliğini yaşamak üzerine kurduğunun göstergesidir.

“Tırpan” isimli romanda ise, gerçek olanı algılamaktan kopuk olan bir toplum tarafından, evrende bireyselliği silinmeye çalışılan Dürü’nün körlüğün yazgısal düzenine boyun eğmeden, yaşamsal düzenini nasıl biçimlendirdiğine yer verilir. Dürü’nün yaşamış olduğu Gökçimen Köyü’nde, insanlar düşünmeyi durdurarak ve çürüyen söyleme tutuklu kalarak kendilerini postulaya dönüştürürler. Bilinçli söylemleri tıkalı olan bu toplum, ruhsal anlamdaki tüm yetilerini bedenlerinin içine mahkûm ederek yaşam güdülerini tüketirler. Bu tükenmişliği gören, hisseden ve çaresiz halin farkında olan ve bir çıkış yolu arayan Dürü, arayışını bilincinde içselleştirir. Bu içsel birleşme, bilinçle özdeşleşmemizden çok daha fazla farkındalık gerektiren bir haldir; çünkü birey artık tamamıyla yaşamın içinde var olur, yani gerçeğin tam içindedir. Kendini deneyimleme yolunda hızlı adımlarla yürüyen Dürü, ilk olarak kendi içine bakar. Onun bu isteğini gerçekleştirebilmesi için düşünce boyutunda bilincini sürekli açık tutması gerekir; çünkü bilincimiz kendi sınırları içinde üretken değildir. Bu sınırları kaldırmak sadece var olana farklı bir bakış açısıyla mümkündür. Olan’a farklı bir bakış açısını bilincinde konumlandırarak olması gerekene yönelik bir eylemsellik içine girer. Bilinci kaydırılan bir toplumun kendi olma yolundaki açtıkları gedikleri bireysel bir kaygı ile kabullenmeyen Dürü, kendini bilinçli benliğin gözleriyle görür ve kendi yaşamsal ışığını yakmaya çalışır; çünkü Dürü, kendine özgü ve devam eden bir bilinç keşfeder.

“Onuncu Köy” isimli romanda ise yazar, “Farkına varamadığımız hiçbir şey algılanabilir değildir.” düşüncesinden yola çıkarak tabulara tutuklu kalan ve asıl

kişiliğini ötekilerin kalıplarıyla şekillendiren bir grup insanın çaresizliğini nasıl bilinçli edinime dönüştürebileceğine yer verir. Bu edinim, köylünün varoluşuna anlamlı bir eylemsellik katma amacıyla olan köyün öğretmeni tarafından gerçekleştirilir. Romanda Ortaköyde yaşayan imam köylüyü algısız telkinlere mahkûm eder, köye gelen kuşların kendi gözlerini yemesinin tanrının bir laneti olduğunu söyleyen imam, köylünün bilinçlilik halini tamamıyla siler. Göz, yaşama en çok tanıklık eden duyudur, görür ve görülen şeyleri bilinçle kavrayarak anlamlandırmaya çalışır; çünkü anlam bilinçli zihne aittir. Gözün anlamı içselleştirebilmesi için, bilinçli zihne ihtiyacı vardır; çünkü bilinç her zaman “şey” in farkındadır ve o şey hakkında bir anlama sahiptir. Görmek ve bir anlama sahip olmak kendilik bilincine yönelik uyanışın belirtileridir, her iki eylemi de gerçekleştirmek için algılama yetisinin açık olması gerekir. Bu yetiye romanda işlerlik kazandıran ve köylüyü kör ve ölçüsüz algıdan kurtaran köyün öğretmeni Dela’dır. Dela öğretmen; köylüyü kuşların geldiği anda, köyün meydanına çağırarak her bir kişinin başına konan kuşu biraz bekledikten sonra kafasını koparması ve kendi’yi görerek dünyaya bakmasını ister. “ *Bakmak, gözün fiziksel olanı seyretmesidir ki bakışı bir şey üzerine çevirmek; görüneni nesnel boyutuyla seçmektir. Görmek, gözün bir şeyin varlığını algılaması, kavraması, değerlendirmesi; bakmak ile gerçekleştirilen objektif görüntünün ötesine geçebilmektir.*” (Deveci, 2005:72) Bakmak ve görmek eylemleri ile var olan’ın ötesine geçen köylüler, varoluşsal potansiyelini olumlamak için bir seçim yaparlar ve o zamana kadar verilmiş olan algının içinden çıkarak kendilerini daha yüksek olana açarlar. Seçim; farkındalığın eylemsel göstergesidir; bireyin kendini nasıl ve hangi noktada gördüğünü ortaya koyar.

Çaresizlik psikolojisini bir eksiklik olarak kabul edip yaşama tutunma ve şeylerin ötesine geçme amaçlı bir edinim içinde olan insanların yanı sıra yazar, çaresizlik algısını kabullenen ve bunu onayarak varoluşsal anlamda problem yitimine uğrayan karakterlere de yer verir.

“Yüksek Fırınlr” isimli romanda, kendi yaşamını atlayan, diğer insanlarla ilişkilerini ölü ilişkiler olarak algılayan İbrahim Mutlu’nun içinde bulunduğu durumu kabullenmesi sonucundaki zihin kırılmalarına ve çöküşüne yer verilir. Varoluşsal bir endişe ve kaygı ile yaşama karşı özgün bir duruşu olmayan İbrahim Mutlu, kendini evrene açamayan insanların evrendeki gölge görünümünü simgeler. Bu tarz insanlar, özben’i yutulmaya mahkûm ettikleri için kendilik değerlerinin varlaşmasını sağlayan tüm değerlerden habersizlerdir. İnsani yetileri sağırlaştığı için kendilerini bu yeti ile

tanımlayamazlar, yaşamlarına ve varoluşsalıklarına dair nüansları yoktur, kendini salt olana indirgeme eğilimi içindedirler. Bu hal içinde olan ve kendini bu olumsuzlanan durumdan soyutlayamayan Mutlu, radikal bir değişiklik arayışına giremez; çünkü onun varoluşsal durumu eylemsizlik çizgisi ile birleşir, değişim çizgisi ile birleşmez. Oysa değişim hem bir farkındalık arayışı hem de aynı akışı izleyen şeyleri yok etme amacına aracılık eder. İbrahim Mutlu değişim eylemi ile varoluşuna dair bir ayrıcalık elde etmek istemekten uzak, kaygısız biridir. Yaşam olanaklarına kuşku ile bakmadığı için o toplumun temel çaresizliğini ve karmaşık çağrışımlarını bilincinde bilinçsiz bir algı ile oturtmaya çalışır; bu bir bakıma bireyin kendini varoluşa kapatan bir algı içine girmesidir. Edilgen bir nesne görünümü çizen ve değişme özelliği göstermeyen Mutlu'nun bilinci dışı hiçbir kapısı olmaksızın kendi üzerine kapalıdır, hâlbuki değişime uğramayan her düşünce zamanla kendini bireyden yalıtır.

2.3.2. Güven Yitimi

Güven yitimi; bireyin bilinci ile özdeşleşmesine ve ilişkilerini gerçek olan ile birleştirmesine engel olan psikolojik bir donukluktur. Güven yitimine uğrayan her bireyin yaşama ve kendiliğine dair tüm edinimleri alt üst olur ve birey kendini sürekli içsel bir çatışmanın içinde hisseder.

“Koca Ren” isimli romanda Adem, yarım kalan bir yaşamın kendisi olarak anlatı metnine yansır. Zamanın ve mekânın sonsuzluğunda o hep yarım kalmışlık hissini taşır. Çünkü bilincine varlığına ve yaşamına alışlagelen kaideler silsilesinde parantezler açamaz ve içinde bulunduğu toplum Adem'i olan haliyle sarmalayamaz. Adem içinde bulunduğu mekanda yaşamına dair hiçbir düğümü çözememiş olmanın yarattığı huzurluklarla yaşar; çünkü o çözükle bir ortamda giderek çürüyen bir topluma sesini bırakır. Ayaklarını yere bastığı evrenin güvensiz ve varlığını soyutlamaya eğilimli olduğunu hissettiği an, mekân ile beraber kendinin de yok olup gitmeye başladığını görür.

“Deneyimsel belleğin tahrip edildiği sosyal ortamlarda, birey “ontolojik güvenlik” referanslarını yitirdiğinden, kendini yalıtılmış, huzursuz ve güvensiz bir biçimde duyumsar.” (Korkmaz, 2008:40) İlişkide bulunduğu toplum, onu çağrışım değerleriyle var edemez, dönüştüremez. Kişi böyle bir ortamda farkındalık algısının en önemli açar sözü olan kendilik bilincini harekete geçiremez. Bu hal her yönüyle kemikleşen yoz sistemde Adem'in manevi referanslarının yitime uğradığını gösterir.

Adem’i hiçleştirmek, herkesleştirmek için toplum, onun anlamlı yaşam algısını silmeye çalışır. Bu nedenle Adem, güven yitimine neden olan varoluşsal bir kriz yaşar. *“Kendini özgürce kuramayan insan, çevreye yabancılaşır.”* (Korkmaz, 2008:45) Benlik bilinci kaybeden ve yaşamını kuramayan Adem, düzen içindeki yerini anlayamaz, kendi varlık alanındaki ritüelleri temelsiz kalır. Yaşam alanı içinde onu harekete geçiren yaratıcı güçlerin bütünüyle tükenmesi, evrendeki konumunun yalıtılmasıdır. Adem’in bilincine uygun tüm olanakların değer kaybetmesi, etkin eylemlerinin çöküşe uğramasına neden olur; çünkü yaşamın sürekli akan çizgisi içinde onun bilincini durağan bir hal alır. Bu bir bakıma bireyin zaman ve mekan içinde sonlu konumuna işaret eder. Adem, kendine ve yaşama dair tüm umutlarını tüketir; oysa umut sökkük bir çağrışım içinde olan Adem’in yaşamın tüm insanı duraklarından geçmek isterken tutunması gereken en önemli araçtır. Kendini böyle bir araç ile tümleyemeyen Adem, kendilik yaşamını olanakları doğrultusunda gerçekleştiremez ve umutsuzluğa düşer. *“Umutsuz kişi tüm gücüyle kendi başına ve yalnızca kendi başına umutsuzluğunu yok etmek isterse bu umutsuzluktan çıkamadığını ve tüm bu boş çabasının onu yalnızca daha derin bir umutsuzluğa düşürür.”* (Kierkegaard, 2001:225) Böyle bir düşmüşlük içinde olan Adem, yaşamının devamını tutamaz.

“Şu Almanya’da bir gram gururum kalmadı!” (KR, s. 15)

Adem çözüklük bir ortamda bir bitkinlik ve yok olmuşluk durumundan kendini kurtaramayan Adem, artık olanaksız bir insandır; varoluşunu gerçekleştirme çabasını kaçış ile birleştirmeye çalışsa da bunu beceremez. Verili olanın dışına çıkamayan Adem’in bilincinde olan şeyler, yaşamını kurtarmak adına eylemselliğini sıfırlayınca bilinç zeminin içine çöktüğünü görür.

“Köygöçüren” romanında ise, kendi güçsüzlüklerine kısıtlı bırakılan köylünün, toplumu temsil etme özelliğinden nasıl uzaklaştırıldığına yer verilir. Toplumda üst sınıf tarafından bir tehditmiş gibi algılanan köylü, yabancılaşmanın, yozlaşmanın, bırakılmışlığın, soğuk, silik ve yutucu gücüne maruz bırakılır. Romanda bilince dayalı yetileri üst yetke tarafından baskı altına alındığı için, pasifize edilen köylü içinde bulunduğu ortamı bir kaos ortamına benzetir. Yaşamdaki anlamları böyle bir çözüklük ortamda algılanabilir bir özellik arz etmediğinden, bu durumu düzeltmek için bir mücadele içine girer; ama gerçekleştirdiği mücadele üst sınıfın hırkıltılarında boğulur.

Yaşama tutunma adına tüm eylemsellikleri silinen köylü, tüm umudunu kaybeder. İnsan olarak yaşamının sadece kendilerine verili bir hak olduğunu düşünen üst sınıf, köylünün tüm taleplerini cahil cesareti olarak algılar ve umutsuzluğun umuda dönük yüzlerini yaratamaz.

“Kaplumbağalar” romanında Kır Abbas’ın içinde bulunduğu koşulları yeniden yapılandırmak adına gerçekleştirdiği bilinçli eylemselliğin, nasıl ortadan kaldırılmaya ve birey ile bilinç arasındaki ilişkinin nasıl yok edilmeye çalışıldığına yer verilir. İdealleştirdiği yaşamı kurmak için, derin bir uykudan uyanan ve olanaksızlığını olanaklılığa dönüştürmek için mücadele eden Kır Abbas üst sınıf tarafından baskı altına alınır. Düşünerek kendini ve diğer köylüleri daha yüksek bir yaşama açmak isteyen Kır Abbas, üst sınıf ile bir çatışma yaşar ve onların devlet destekli güçleri nedeniyle tüm eylemleri bir boşluğa düşer. Yaşadığı olaylar neticesinde güven duygusunu askıya alan Kır Abbas, kendi anlatıcı olmalarına izin verilmeyen köylünün yanlış ve eksik algılar içine düşürüldüğünü ve kendilik değerlerinden koptuğunu ortaya koyması için iyi bir örnek teşkil eder.

2.3.3. İletişimsizlik ve Yalnızlık

Baykurt, romanlarında bireysel ve toplumsal iletişimde eksik bırakılan insanların kalabalıklar kümesinde en derin yalnızlığı yaşadıklarını ortaya koyar. Bireyin kendini kendine ve topluma açması için bir kalkış noktası olan iletişim, “*düşünmesini, duygulanmasını, kişisel ihtiyaçlarının farkına varmasını, iç gözlem yapmasını rüya görerek kendi içinden mesaj almasını yada kendine sorular sorarak bunlara cevap üretmesi*” (Dökmen-1, 2002:21) olarak tanımlanabilir. Bireyin iletişimde bulunması için varlık alanını kendinde ve toplumda duyumsayabilmesi ve duyumsadıklarını anlamlandırma yetisi ile birleştirmesi gerekir; aksi takdirde birey ruhsal bir bunaltı yaşayarak kendi içine çekilir.

İletişim, düşün kültürüne sahip olan bilincin düşündüklerini hem kendine hem de topluma açabilmesi için gerekli olan en önemli araçtır ve psikolojik bir ihtiyaçtır. Baykurt romanlarında bu ihtiyacı şekillendiremeyen kendileri ve toplum merkezli bir bunaltı içine düşen ve bir açmaz yaşayan bireylere yer verir.

“Koca Ren” isimli romanda Adem, “*belleğinin silindiği bir ortamda sessizlik içerisinde iken anlamlandıramadığı seslerle örtülü bir yaşamın içine girer.*” (Deveci, 2005:201) Bu sesler Adem’in sadece duyusal anlamda işittiği ama anlamlandıramadığı

bir toplumun sesidir. Kendi sesini yaşama kavuşturamayan, toplum sesinide bilincinde oturtamayan Adem'in kendi ile toplum arasında ortak bir yaşantısal alan oluşturamaz; duyduğu ses bir hırıltı yada bir gürültüden ibarettir. Psikolojik bir tümlemenin içinde yer edinemeyen ve kendilik değerleri her geçen gün olmamışlığa doğru ilerleyen Adem, toplumsal ve bireysel bir varlık olarak konumlandırımadığı için içsel bir yalnızlık duygusu yaşar. Yalnızlık bir bireyin yanında farklı bireylerin yer edinmesi ile ortadan kaldırılabilecek ya da yok sayılabilecek bir durum değildir. Yalnızlık, sadece diğer bireylerle aynı anlam çizgisinde örüntü oluşturabildiği an, ortadan kalkar. Fiziksel anlamda çok yakınında ama psikolojik anlamda çok uzağında olan Alman toplumu ile iletişimini sağlayamayan Adem, “*yokluğumun canlarına minnet*” (K.R., s.96)sözleri ile yalnızlığını dilsel bir gösterge ile belirginleştirir. İletişimsizliği ve yalnızlığı giderek artan Adem'in kendi ile toplum arasında bir ayırım yapması kendini bu olumsuzlanan iki algıya gömüldüğünü gösterir. Kendine dönük iletişimi toplum veya bilinci referanslı kuramayan Ahmet, “*Kaçarak kurtulabilir miyim?*” (K.R., s.29)sorusunun cevabını bile veremez.

“Kara Ahmet Destanı” isimli romanda Ahmet, özgürlüğünün bilincinde olduğu ve ben'i ile tümlük algısı içinde olmak istediği için, başta babası olmak üzere onu kuşatan ve ona öteki misyonunu yüklemeye çalışan toplumdaki uzaklaşır. Ahmet'in iletilimsizleşen ve yalnızlaşan hali yazar tarafından olumsuzlanmaz; çünkü yazar “*otantik oluşunu yaşayan bireylerin toplumsal iletişimsizlik sonucu ortaya çıkan yalnızlıklarını, onların otantik oluştan uzak toplum ile aralarındaki zemin(sizlik)*” (Deveci, 2005:205)'ten kaynaklandığını bilir. O yalnız kalmamak adına bilincini tek tip insan standardı oluşturmaya çalışan toplumun tahakkümü altında bırakmaz. Kendini bilme yetisine dönüştürerek çoğalan Ahmet, yalnızlığıyla yüzleşse bile bu onun bilincini örselemez; çünkü Ahmet toplum ile birleşmek adına kendilik değerlerinden vazgeçmeyen, sürü halinde ne ve kim olduğunu bilmeden yaşama devam etmeye çalışan biri değildir. Ahmet'in aksine babası Kara Bayram kendi bilinci ile ilişkisiz biri olduğu için bilinçsiz yaşam süren bireyler topluluğuna katılarak kendi ile iletişimini sonlandırır. Eylemlerinin arkasına ben akdini koyamayan Bayram, bireysel bir çözüme ve yozlaşma içindedir. Kendisine var edilen bir mekânda sessiz bir şekilde yaşamın içinden kayıp giden Bayram, kendi oluşun olanaksızlığını simgeler. “*Yalnız kalmamak için ilişkisizliklerin yaşandığı kalabalıklardan kendini afyonlayan insan, doğal olarak kendine yabancılaşır.*” (Geçtan, 1999:133)

“İrazca’nın Dirliği” adlı romanda, İrazca yaşama aynı noktadan bakamadığı ve fikir teatisi yapamadığı oğlu Bayram ile tam bir iletsizlik yaşar ve yalnızlaşır. Bayram mevcut koşulların yitik bir yaşama yazgılı olduğu için, annesinide aynı yaşama sürüklemek ister.

“Şehirler iyidir diye umutlanıp gidenler, bir süre sonra onların daha da beter olduğunu görüp acı çekecek. Acılar çürütecek insanları. Yeniden büyük tufan olacak... İrazca “Arlaş!... Arlaş!...” diye bağırdı. “Her hazırlığını bitirdin! Bir an önce defol git gözümün önünden! Bayram “Pekey ana!...” dedi. “ sen demesen de gidiyorum zaten... Kesin kararımı verdim... Gitmeye gidiyorum... Ama sonunda çok pişman olacaksın!” İrazca, “Asıl sen pişman olacaksın! Karataş, ağıyla, çivisiyle benim öz yurdum” dedi” (I.D., s. 269)

Kokuşan ve kendine ait olmayan bir yaşamı bireysel seçim ile reddeden İrazca, seçimlerinin sorumluluğunu üstlenme cesareti gösterdiği için yalnızdır. Kendisini ve annesini duymaktan uzak olan Bayram, sistemleşmiş ilişkiler düzeninde yoz algının yığınlaşan söyleyicisi haline geldiği için annesi tarafından kesinlenen bir tavır ile reddedilir. Annesinin nedenlerini, niçinlerini bilincinde içselleştiremeyen Bayram, bilmesi ve onaması gereken tüm sorumluluklardan uzaklaşarak düşünsel ve eylemsel bir ihanet içine girer.

“Yayla” romanında ailesel bir iletişimsizliği yalnızlıkla örüntüleyen Gülcan, babası ile mesafesel uzaklığını psikolojik alana yansıtır ve duygusal açlığın getirdiği tüm olumsuzlanan değerlerle birleşerek yalnızlaşır. Baba ve kız arasında iletişimi sağlayan tek şey mektuptur. Mektup iletişimin göstergesi olsa da Gülcan’ın bilincinde tüm içtenlik değerlerini maskeleyesine ve varoluşsal kaynaklı bir kopukluk yaşamasına engel olmadığı için anlamsızdır. Çünkü o mektubu sadece sözlere dökülen ama dokunsal anlamda hiçbir şey ifade etmeyen duygusuz bir araç olarak görür. Yaşamında duymak istediği tek sesin babasına ait ses olmasını isteyen Gülcan, iletişimsizlik kaynaklı bir yalnızlığa gömülerek çıkmazlaşan bir yaşamın bunaltısını yaşar.

“Tırpan” romanında ise, ontik bir varlık olmak için varoluşsal edinimlerini bilinci ile görüntülemeyen ve manevi referanslarını her geçen gün zedeleyen bir toplumun kuşatılmışlığından kendini yalıtılmak isteyen Dürü’nün yaşadıklarına yer verilir. Özünü yaratmada kitle söylemi ile kendiliğini oluşturan bu insanlar, kendilerine verili olan şeyler ile yetinip daha ötesini yaşama kavuşturma algısından uzak oldukları için, Dürü bu hiç kimselerle iletişimsizlik yaşar; çünkü o olanın farkındadır. Mevcut

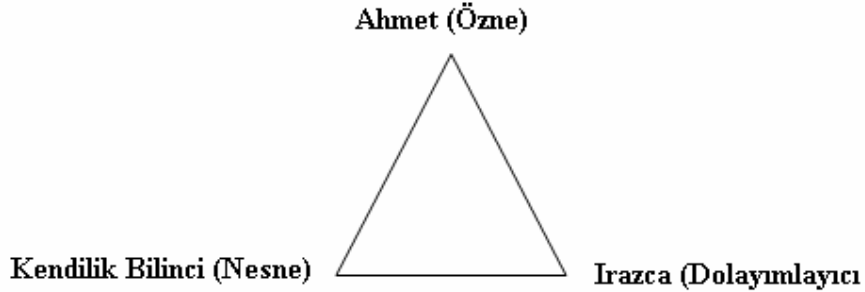
koşulları gören, şeyleşmenin “arka fonunu” hisseden biri olduğu için değişerek gelişmeye, gelişerek değişmeye çalışır. Kendini belirsiz bir yaşama sürgün etmek isteyenlere karşı eylemsel ve düşünsel tepkiler veren Dürü, bu insanları bilincinin sınırları dışına iter. Kendi içine bakarak bilincini ve bedenini harekete geçiren Dürü, kendisinin olan bir yaşamı üstlenmenin getirmiş olduğu tüm getirileri de kendi ile içselleştirir. Ben olma algısının bilincinde olan Dürü, üstlenerek yaşama yalnız başına girerek kendine dair tüm sorumlulukları üstelenir. “*Sorumluluk bilinci, kişinin olgunlaşma sürecinde nerede olduğunun en iyi göstergesidir.*” (Cüceloğlu, 2001:211)

2.3.4. Arayış

Bireyin kendilik değerlerine tutunarak kendini zaman ve mekânda açması ve içselleştirmesi varoluşunun temel belirleyicisidir. Yaşamından bir anlam yumağı oluşturmaya çalışan birey yaşamını anlamlı kılama itkisiyle eylemsel bir farkındalık içine girer ve her şeyi keşfetmeye yönelir. Bu bir bakıma kendi gerçeğini inşa etmek isteyen bireyin yaşamın sınırlarını açması ve onu bir arayışa dönüştürmesi için etken bir varlık olma yolunda attığı ilk adımdır. Bu adımı birey “anlama” dayanarak gerçekleştirmek ister; çünkü birey, varoluş alanını anlamlı katkılarla desteklemek, kendini “şey” olarak cisimleştirmemek ve bilincini eylemsizlikten yalıtım için anlama gereksinim duyar.

“Kara Ahmet Destanı” isimli romanda varoluşsal bir yokluğa doğru bir yönelim içinde olmak istemeyen Ahmet kendilik bilincine tutunur. Kendilik bilinci, varoluşunu doğrulamak için kendine yönelen bireyin öz yaratımının sonucudur. Bu sonuca ulaşmak isteyen her bireyin “hakiki kendilik” eylemi içinde olması gerekir. “*Bilinç altındaki kendilik değerlerinin bilinç düzeyine doğru harekete geçmesi*” (Deveci, 2005:84) için Ahmet nasıl yenilebilirim, nasıl çoğalabilirim sorularını bilincinde içselleştirmeye çalışarak kendini bilme yetisine dönüştürür. Bu dönüşümü sağlayabilmek ve varlık alanında hissedebilmek için Ahmet bir güce ihtiyaç duyar ve bu gücü varlık alanında duyumsaması gerekir. Duyumsanan bu gücü Rene Girard, “Romantik Yalan ve Romansal Hakikat” adlı eserindeki “üçgen arzu modelinde yer edinen “dolayımlyıcı” olarak tanımlar. “*Üçgen arzu modelinin köşelerinde arzulanan nesne, arzulayan özne ve arzunun dolayımlyıcısı yer alır. Bu üçgende her şey öznenen kaynaklanır, nesne önemsiz değildir. Ama arzunun kendisi nesneden bile önce gelir.*” (Girard, 2001:23) Arzu, nesnesini arayıp bulan ve yaratmakla sorumlu olan unsur; arzunun nesnesi kendini yeniden şekillendiren dolayımlyıcısı ile birleşmesine vesile olan unsur;

dolayımlayıcı ise arzunun nesnesine ulaşabilmesi için gerekli olan unsurdur. Üçgen arzunun üç köşesi başkarakterin deneyimleriyle ilişkilidir, bu evrelerin gerçekleşmesi için romanda yer alan kişiler, yaşanmışlıklar neticesinde başkarakterin ruhsal evrimine katılırlar ve karakterin arzusu güçlendikçe ikinci plana çekilirler. Böylece karakterin temasa geçtiği unsurlar kendisi ile dolayımlyıcısı olur. Ahmet'in romandaki dolayımlyıcısı Irazca'dır. Kendini bütünüyle çözmesi ve eylemselliğini yaşama kavuşturması için birilerin çağrısına kulak vermesi ve arayışa geçmesi gerekir. İçinde bulunduğu çözükle ortamda bundan yoksun olan Ahmet acabalarla bilincini meşgul ettiği her an Irazca'ya koşar. Çünkü Irazca'nın bilinci ile olumlanan bir uyum sürecine girdiğini bilir. Ahmet başta babası olmak üzere toplumun kendini yaratamayacağını, inşa edemeyeceğini bildiği için toplumla aynileşen bir bilinç ile seçim yapmaz; çünkü bu insanların varlık alanının anlam taşıyıcıları olmayan bilinçlerden oluşan kalabalıklar kümesi olduğunu bilir. Hastalıklı bilinçlerin tutsağı olmaktansa kendi ruhunun taşıyıcısı ve anlamlandırıcısı olabilen Irazca'ya tutunur. Kendini bir erdeme dönüştürmek, kendi farkındalığını duyumsayabilmek için çıkmış olduğu arayış yolunda dolayımlyıcısı ile birleşerek bireysel bir sese dönüşür. Bu ses ile Ahmet, Girard'ın belirttiği üçgen arzu modelini belirginleştirir.

Bu üçgen arzu modelinin köşelerini özne olarak arayış eylemselliğine soyunan Ahmet; arzu nesnesi olarak kendilik bilinci ve dolayımlyıcı olarak da Irazca oluşturur. Dolayımlyıcı, arayışını gerçekleştirme bilincine sahip özne (Ahmet) kadar önemlidir; çünkü o başkarakterin yaşam sürecindeki iyileşme umudu, kaotik çıkmazdan kurtuluş hamlesidir. Irazca, bilincinde acabalarla örülü ve gizli ilişkiler içinde iç içe geçmiş yapıyı yıkmaya çalışan Ahmet'in, kendini etken bir özneye dönüştürebilmesi için bir vesiledir. Bütün anlatı metinlerinde olduğu gibi bu romanda da yer alan nesnelere, olaylar, karakterler, simgeler başkarakterin yaşanmışlıkları çerçevesinde birbirlerine zıt özellikler oluşturur. Bu unsurlar bir bakıma karakteri yönlendiren, ona her yönüyle

açılım sağlayan tematik güçlerle, başkarakteri kendi eylem ve yaşantılarının temel öznesi olmaktan alıkoyan karşı güçlerin, karşılıklı mücadelesi şeklinde romanda yer edinir. Anlatı metni boyunca başkarakter tematik güçlere yakınlaştıkça, kendinde çoğalır iken; karşı güçlere yakınlaştıkça tüm insansal yetilerini yitime uğratan bir nesne haline dönüşür.

I- Dolayımlyıcıları Tematik Güçte Yer Alan Tali Üçgen Arzular

- Ahmet - Yitirilmişlikler Sonrası Tekrar Kendini Var Edebilmesi İçin Nedensellik-Düş

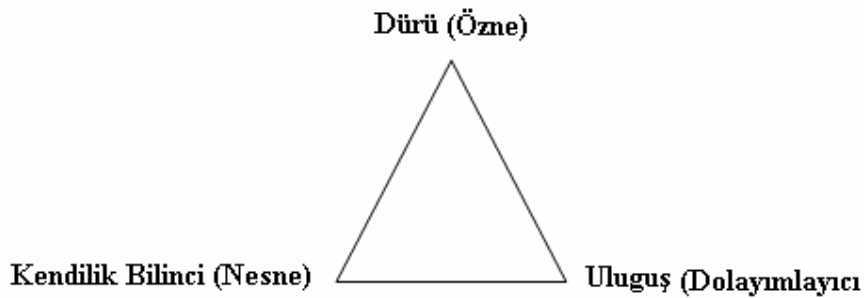
II- Dolayımlyıcıları Karşı Güçte Yer Alan Tali Üçgen Arzular

- Ahmet - Ötekileşmenin Merkezi - Kara Bayram
- Ahmet - İletişimsiz \ Yalnızlık\Hiçleşmek\Herkesleşmek – Toplum
- Ahmet - Kişilik ve Benlik Gecikmesi – Muhtar

Romanda tematik güçler olarak yer verdiğimiz unsur düşlerdir. Ahmet için düş, yığınlaşan söyleyicilerin olduğu bir ortamda pasifize edilmeye çalışılan kişiliğin bu halden soyutlanarak, kendini tatmin etmesi için nedenselliğidir. Düş bilinç parçalanmaları yaşayan bir toplumun kuşatılmışlıklarından uzaklaşmaya çalışan Ahmet'in umududur.

Romanda karşı güç grubunda yer alan önemli unsurlardan biri Kara Bayramdır. Bayram, kökleşen ve artık geri dönülemeyen bir hal alan kimsesizliğin ve yoz algıya saplanan ben'in simgeleyicisidir. Romanda bir diğer karşı güç ise toplumdur. Toplum Ahmet'in bilincinde hep karanlığa uyandırdığı, karmaşıklığı, yarınsızlığı ve iğretliliği temsil eden bir özellik gösterir. Romanda bir diğer karşı güç ise muhtardır. Muhtar, yaşama tutunmak isteyen bireylerin bilinç tecavüzcüsüdür. Yaşama karşı işlevselliğini harekete geçiren Ahmet, dolayımlyıcısı ile birleşerek anlam arayışını eylemleriyle başarılı bir şekilde gerçekleştirir. *“Arayışa dönük bu anlamlılık, bireysel özün yaratılması ile ilgili olup kendisini keşfetme çabasını karşılar. Birey yaşamının anlamını arayışı dönüştürürken, arayışının boyutu dışsal değil, içseldir; dışa dönük bir anlam arayışına geçerek onu keşfetmeye çalışmaz. Bireyin yaşamının anlam arayışı, toplumsal içeriklere uyum sürecinde bir durum olmaktan çok, etken bir varlık olma yolunda atılan ilk adımdır.”* (Deveci, 2005; 79)

“Tırpan” romanında ise arayış içinde olan Dürü isimli bir karaktere yer verilir. Dürü, toplumun kendisini ben bilincinden uzaklaştırmaya çalıştığını hissettiği an, yaşamını anlamlı kılmak ve anlam anlamlılığını ortaya çıkarma adına bir çaba içine girer; çünkü içinde bulunduğu çözükle ortam onun bilincinde yasak bir bölge misyonu üstlenir. Toplum onu kendilik bilinci ile birlikte sahiplenme hassasiyetinden uzaktır; o bu ilk coğrafyasında kendi uzamını gerçekleştirme konusunda yetersiz kalır. Bu bir bakıma nesnel dış gerçeklikle karakterin öznel iç gerçekliğinin çatışması durumudur. Sığınmacı ilişkiler ve karmaşık kompleksleri ile beliren toplum, onun üzerinde kesin ve susturucu bir silah gibidir. Dürü böyle bir ortamda “Kendi ol” çağrısını duyamaz; bu sesi duyabilmesi ve kendi varlık alanını anlamlandırabilmesi için bilinci bir güce ihtiyaç duyar. Bu güç romanda onun hem norm karakteri hem de dolayımlayıcısı Uluguştur. Üçgen arzu modeline göre öznenin kendi varlık alanını idrak edebilmesi ve açılımını gerçekleştirebilmesi için nesneyi idrak alanına alması gerekir. Bu gerekliliğin bilincinde olan Dürü, bilincindeki düşünceyi Uluguş ile birleştirerek yaşama kavuşturur. Uluguş yüce bir karakterdir. *“Ulu kişiler yüce bireyler, bilinçaltındaki yücelik algılamalarının kişileşmiş görüngüleri olmakla birlikte, yalıtık ve sökükle zamanları birbirine ekleyen (time-binder) nitelikleriyle tinsel anlamda yapıcı, koruyucu, sağaltımcılardır.”* (Korkmaz, 2008;-) Böyle bir misyonu üstlenen Uluguş, Dürü’nün kendilik bilincini dölleyen, kimliğini uyanışa geçiren kutsal biridir. Uluguş’un bilinci Dürü’nün bilincinde anlam kazanarak; sese, eyleme ve yaşama kavuşur. Dolayımlayıcısıyla bir bütünlük içinde olan Dürü, bir temastan geçerek arayışını anlamlı edinimlere dönüştürür.

“Üçgenin her iki kısmında da dolayımın anlamı özellikle belirginleşir. Nesne, sadece dolayımlayıcıya ulaşmanın bir yoludur, arzunun hedeflediği bu dolayımlayıcının varlığıdır. Dolayımlayıcı yaklaştıkça oynadığı rol büyür, nesnenin rolü ise küçülür.” (Girard, 2001:28) Arayış içinde olan Dürü üçgen arzu modelinin her üç köşesini

bilincindeki çağrıya kulak vermesi uyanışa geçmesi ve dolayımlayıcısıyla birleşip amacına ulaşması ile tamamlar. Ama karakterin kendilik bilincini konumlandırması, bir adım daha ileri gidip sergüzeştini devam ettirebilmesi ve kendini daha yüksek boyutlara açması için tematik güçlerle aynileşmesi, karşı güçlerle bir mücadele içine girmesi gerekir.

I- Dolayımlayıcıları Tematik Güçte Yer Alan Tali Üçgen Arzular

- Dürü - Düşüncel Bilinci Eylemsel Bilince Dönüştüren Simge – Tırpan

II - Dolayımlayıcıları Karşı Güçte Yer Alan Tali Üçgen Arzular

- Dürü - Yalıtık /Kopuk/Sökük Bilinç – Baban
- Dürü - İletişimsizlik/İnsansızlık – Toplum
- Dürü - Ötekileşen/Medüzalaşan Yüz - Kabak Musdu

Romanda yer edinen tematik güçler bazında en önemli değer tırpandır. Tırpan bilinçli bir edinimin nesnedeki yansımasını gösteren bir simgesidir. Kendini verili değerlere sıkıştırmak isteyen bireylere hayır! diyebilmek adına tüm işlevselliği üstlenebilmesi açısından önemlidir. *“Hayır demesini bilmeyen kişi güçsüz bir kişidir. Hayır demesini bilmeyen kişinin ‘evet’ inin de anlamı yoktur.”* (Cüceloğlu, 2001: 101) Dürü’nün elinde tuttuğu tırpanın ucunun bittiği yerde yazarın güneşe yer vermesi, Dürü’ye özgün seçimlerini tanıma özgürlüğü verdiğini gösterir. Eğer o tırpanı alıp Kabak Musdu’yu öldürürse kendilik bilinci ile tam bir bütünlük içine girer. Romanda karşı güçler grubunda yer alan ilk unsur babadır. Dürü’nün babası kendi öz varlığı ve varoluş değerleri ile tanışmamış biridir. Romanda karşı güçler grubunda yer alan diğer unsur ise toplumdur; toplum Dürü’nün bilincinde sağlam bir zemin olmaktan uzak, ontik oluşunu engelleyen bir özellik gösterir. Toplum Dürü için huzursuz zamanların tetikleyicisidir. Romandaki bir diğer karşı güç ise Kabak Musdu’dur. Musdu şeyleşmenin ötesine geçemeyen, kendini maddi bir varlık olarak serimleyen yitik biridir.

Her iki romanda da gerçekleştirilen arayış, kendilik bilinci ve bir fark ediş süreci ile bütüleşerek bireyin evrendeki yerini bulma açısından önem arz eder. Rastlantılardan uzak nedenselliklere kendileri açan her iki karakter, yaşama bir üst noktadan bakma şansına erişirler.

2.3.5. Başkaldırı

Sözlük anlamı isyan ve ayaklanmayı ifade eden başkaldırı, bilinen mevcut gerçeklik karşısında olası özgürleşme eylemselliğidir. Yerleşik tüm bilinç yapılarını, düşünme alışkanlıklarını algılama ve bilme yetilerini bir tartışma konusu yapan yazar, bireysel farklılığın sürekliliğini tanımak adına, bireyleri haklı gördüğü bir bakış açısından harekete geçirir. Baykurt başkaldırısı bireyi var eden ve özgürleştiren bir direnç noktası olarak görür ve başkaldırısı düşünsel, eylemsel, hem düşünsel hem de eylemsel olarak romanlarında işler.

“Kaplumbağalar” romanında baskı gücü karşısında kendi gücünü inşa etmeye çalışan Kır Abbas ve diğer köylülerin etkin eylemlerine yer verilir. İnsan zenginliği ve emek toplumun temel yaşamının özü iken, bu algıdan uzak olan üst sınıf köylünün tüm yaşam edinimlerini ortadan kaldırır. Toplumsal konumlarının düşüncede bir başkaldırısı haklı çıkarmayacağına karar veren köylüler, anlamsız yaşamlarını anlamlı hale getirmek adına ilk defa kendi istençleriyle oluşturdukları bir eyleme başvururlar. Anlamlandırma eylemi, bireylerin olana değil, olması gerekene doğru yöneldiklerini gösteren bilinçlilik halidir. Kendi dünyalarını yaratma ve kendini bilmeye dönüştürme adına girdikleri çaba, ilk olarak düşünsel iken daha sonra eylemsel bir hal alır. Kendilerine verilmiş olanı kabul etmeden yaşama karşı olumsuzlanan bir karşı duruş ile yaklaşan köylüler, varoluşsal potansiyelliklerini olumlamak için kendilerinin evet! dediği bir seçim yaparlar. Yaşama dair sınanmışlıkları bilincinde yeterli bir işleve sahip olmadığını kavradıkları an, var olan gerçeklik ile yetinmeyip kendilerini ve yaşamı tecrübe etmeye, yeni alternatifler geliştirmeye çalışırlar. Üst sınıfın hiç kimseye seslenmeyen tavrı karşısında ötekiler tarafından sınırlandırıldığını düşünen köylüler, o zamana kadar hiç gerçekleştirmedikleri bir tavır takınarak düşüncelerinin içinde yaşama bakma edinimini gösterirler. Bu bir bakıma yaşamsal bağ ve rolleri kendine yabancı gören bireyin bilincinin dışı değil kendiliğine yönelik olmasıdır.

“Tırpan” romanında ise öteki olanı yok etmek ve ötekide yer edinen tüm yoz algıyı ortadan kaldırmak adına tüm sorumlulukları üstlenen Dürü’nün düşünsel ve eylemsel başkaldırısı imlenir. Dürü *“varoluşun farkındalığı ile varlığa ve dünyaya bakışta kendilik değerlerini ön plana çıkarır. Dünyanın verilmiş, hazır oluşu gerçeği karşısında kendi dünya gerçeklerini yaratmak için mücadele eder. Verilmiş hazır olan ile yaratmak istediği arasındaki çatışma dünyanın saçmalığı fikrini doğurur. Saçma olanla mücadele etmek ancak bilinçli bireyler tarafından gerçekleştirildiği için bu*

mücadeleden kaçmak otantik oluşun gerçekleşmesine engel olur.” (Deveci, 2005:143) Otantik oluşu tamamlamak için kendi amaç ereğini ele geçiren Dürü, kendi yaşamının ta içinde olma edinimini kavramak ister; çünkü yaşamak bilinçli bir edinimdir. Yaşamak, eylemlerin içinde olmak, kavramak, anlamak ve anlamlandırmaktır. Var olan süreç üzerine düşünmek, kendini aşma gücünü yakalayabilmek, boşlukları doldurabilmektir. Yazar Dürü'nün düşünselliğini eylemselliğe dönüştürebilmesi için tırpan aleti kullanır. Tırpan, ötekileşmenin ve bireylerin varlık alanına saygı duymamanın tinsel dokuyu nasıl parçalayıp yok ettiği bilincine erişemeyen insanlara karşı durmak amaçlı kullanılır. Kendi ile toplum ilişkisini yoksunluk, çözüklük ve olmamışlık ile açımlayan Dürü, Kabak Musdu'yu öldürmek ile varlık alanı üzerindeki ötekileşen bakışları yok eder.

“Yılanların Öcü” adlı romanda kendi gücüne inanarak etkin hale gelen bireyin, birey olma ve yaşama istencinin getirisi olan tüm sorumlulukları üstlenme adına gerçekleştirdiği eylemlerine yer verilir. Otoriter düzenin baskıcı ve ihlal edici tüm tavırlarına karşı hayır! diyebilme cesaretini gösteren Irazca, eksik ve yanlış bir algı içinde olan çözüklük artama baş kaldırır. Üst sınıf ve üst sınıfın öne sürümü olan ve kişilik gecikmesi olarak değerlendirebileceğimiz muhtarın yok edici baskıları karşısında Irazca ben'ini ve varlık alanını hiç kimseye temsil etmeden varoluşsal gücünü tam olarak harekete geçirir. Yaşam karşısında kendi gücünü tanımlayan Irazca'nın haklılık bilinci ile hiç kimselerin söyleyicisi olan muhtarın yoz bilinci birbiriyle çatışır. Bir başkası referanslı değil, kendi referanslı yaşama tek başına giren Irazca'nın cesareti karşısında muhtar yaşamın yaratıcılığından yoksun kalan biridir. Kendilik dünyasından yoksun, belirsiz bir maddi varlık olarak kendini açımlayan muhtar; üst sınıfın kendisine verdiği ama kendisinin olmayan bir hakla Irazca'nın varlık alanının tecavüzcüsü olmaya çalışır.

“Çekti atın başını; beline, buduna çaldı kırbacı. Yüzünü elleriyle koruyamadığı için yere yere kapanıyor Irazca. Bir yanı korunsa, bir yanı açıkta kalıyor. Ateş gibi yanyor kırbacın değdiği yerler. “Öldüm Allah yok yollamadın Hızır'ı!” diye inledi Irazca.” (Y.Ö., s.122)

Bütün bu zulme ve işkenceye rağmen direnişten vazgeçmeyen Irazca, muhtar gibi insanların insanı kendilik değerlerinden uzaklaştıracağını bilir; gördüğü fiziksel şiddet karşısında tek başına gerçeklerine tutunarak üst sınıfa ve onun desteklediği muhtara yaşamsal verilmişlikle yetinmeyeceğini göstererek düşünsel bir başkaldırıda bulunur.

“Kara Ahmet Destanı” isimli romanda, seçtiği yolun yaşamında açar bir görev edindiği hisseden Ahmet kendini bilme yetisini referans alarak düşünsel ve eylemsel bir başkaldırı içine girer. Mevcut olan verili değerlerle kendini yaşama kavuşturamayan Ahmet, bir sorgulama içine girerek önceye ait olan tüm kalıpları bilincinde sönümler. Ahmet başta babası olmak üzere içinde bulunduğu topluma, insanı avami değerlerle kuşattıkları için baş kaldırır; çünkü ona göre her insan, kendi yaşamının yaratıcısı olmalıdır. Ahmet, varoluşsal bilinçlerinin farkında olmayan dışarı varlıklarını, kendi alanına müdahale ettiğini hissettiği an, onlara hayır! diyebilme cesaretini gösteren biridir. Her zaman bilinenin ötesine geçmek ötesini görmek isteyen Ahmet, zamana, mekâna ve topluma sıkışmışlıktan kendini çıkarır. Kendi bilincini içinde bulunduğu yoz algıya sahip kozadan dışarı atan Ahmet, bütün verili değerleri yıkarak kendi yaratımına sığınır.

SONUÇ

1960 döneminin önemli isimlerinden bir olan Fakir Baykurt; roman, hikâye, şiir, masal, gezi kitabı, inceleme v.b eserleriyle olan ile olması gereken arasındaki ayrımı sözün kendisine vermiş olduğu güç sayesinde okuyucuya aktarabilen bilinçli bir yazardır. Yazma edinimi soylu bir sürece dönüştüren Baykurt, tüm eserlerinde aklın eğilim ve özelliklerini gerektiği gibi tanımlayarak yeni bir insan yeni bir toplum düzeni inşa etmeye çalışır. Onun yazınsal atılımları her an yenilerek yazma ve yaşamı deneyimleme sürecinde varlık bulur. Ona göre her birey yaşamını anlamlar yumağına dönüştürebilme gücünü kendinde görmelidir. İnsanı özgür gelişim amacına hizmet etmeye çağıran Baykurt, insan gelişimi üzerinde toplumsal çevrenin etkisini kabul eden bir yazardır.

Fakir Baykurt yapıtları, toplumsal gerçekçilik çizgisinin bir yansıması olduğu için gerçek yaşamdan kendini soyutlamaz ve bulunduğu toplumsal koşullar ile iç içeliğini sürdürür. Çünkü Baykurt'a göre edebi eserler, yaşamın kendisi ile beslenerek, insanın bilinç ve duyarlılığını barındırmalıdır. Onun yapıtları, bireyin çelişki ve çatışmalarının pozitif ya da negatif düşüş görünümünde yapıtın içinde yer edinmesi ile kurgulanır. Toplumsal biçilmişlikler ile bastırılan birey, özgürlüğünden kopuk iğreti bir yaşam sürerken ona kaynaklık eden sosyal adaletsizliğin kısılcacında bırakılır. Onun yapıtlarında bireyler, bozulma ve çürümenin yok edici gücü altında birtakım çıkmazlar yaşayarak varoluşunu tamamlama konusunda eksik kalırlar. Bu eksikliği kotarma, çaresizlik, iletişimsizlik ve yalnızlık kaynaklı olanaksızlıklarını olanaklılığa dönüştürmek için Baykurt kişileri bireysel ve toplumsal bir başkaldırı içine girerler. Bu edinimleri olandan olması gerekene yönelik bir adımın başlangıcı sayılır.

Fakir Baykurt'un romanlarının çıkış noktası tüm yönleriyle bireydir. Bireyi; gerçekliği algılama ve yorumlama pratikleri, yaşamda ve gelecekte beklentileri, davranış biçimleri ve değerler silsileri ile işler. Bireyin edinimini, yüksek bir üretkenliğe işaret eden bir eylemsellik olarak gören Baykurt, onun toplumsal değişim ve gelişim sürecini ona ait tüm yetkelerle ve haklarla açıklamaya çalışır. Birey yazarın zihninde bir bilinç biçimidir; bu biçimi insan kendine ait tüm değerlerle doldurmalı, fiziksel ve düşünsel düşüşler yaşamadan kendini tamlık olgusuna erişirmelidir. Toplumdaki mesajın anlam sözcüsü olan birey, her an şimdikinden daha yüksek olana açma ve farkındalık dürtüsü ile daha ileriye koşma amacını gütmelidir. Toplum ise bu amacı

güden bireyini verili söylemlerle, yasaklarla, teorilerle değil anlama ve anlamlandırma yetileriyle bütünlemelidir. Toplum birey ben'inin iç dünyasını kendilik değerleri ile önceleyen bir anlatıma sahip olmalıdır.

Olması gerekeni bu şekilde yansıtan Baykurt; kendi döneminin müthiş gözlemcisi olarak günlük yaşamın ayrıntılarında bile bireyi olan ile anlatmak zorunda kalır. Baykurt'un romanlarında toplum, bireyini verili değerlerle kuşatarak onun bilinç kaymaları yaşamasına ve her yönüyle kendini kendinden ve toplumdaki soyutlayarak içi çekmesine neden olur. Toplumsal rolleri önceden biçilmiş olan bireyler, tüm insani yetilerden kopuk, yabancılaşan, yozlaşan çözümlü ortamlarda kendi referanslı olmayan söylemlere maruz bırakılır. "Bireyin gerçeği kendini bilmedir" sözünü romanlarında bireye teslim eden yazar, tüm çözümlüğüne rağmen yaşamın devamını tutma adına bireyleri bir mücadelenin içine bırakır. Bu mücadeleyi başaran bireyler Baykurt'un romanlarında varoluşsal bir çizgide başlayıp yine o çizgide sonlanan farkındalık algıları ile kendilerini bilmeye dönüştürürler. Bu dönüşümü farklı psikolojik bırakılmışlıklar neticesinde fark ederek uyanışa, arayışa ve başkaldırıya dönüştürerek kendilik bilinci ve gizil güçlerini ortaya çıkarırlar.

Geçmiş-şimdi-gelecek düzleminde anlatı metinlerini oluşturan Baykurt, yeni toplum ve yeni insan modeli oluşturma adına bireylerin bilincine hakiki kendilik algısını yerleştirir. Her an, değişerek gelişen, gelişerek değişen bir süreci izlemesi gereken birey; romanların zaman, mekân, vaka ve anlatıcı boyutlu sözünü açımlayan unsurdur.

Eserlerinde topluma ve insana dair tüm yaşanmışlıkları bilincinin imbiğinden geçirerek damıtan yazar, toplumsal gerçekçilik çizgisinin önemli bir kanadını oluşturur. Eserlerinde okuyucuya üretme imkânı tanıyan üslubunda dikkati çeken en önemli öğe, yerel sözcüklere çeşitli ekler ekleyerek farklı bir kelime oluşturma anlayışıdır. Baykurt büyük bir söz ustasıdır; eserlerinde her bireyin ait olduğu sınıfa ve mevkiye göre bir dili ve konuşması vardır. Fakir Baykurt'un yalın ve saydam bir üslup yaratarak az sözle çok şey anlatmayı tercih etmesi okurun düş gücüne duyduğu inançtan kaynaklanır. Bir noktayı büyüterek derinleştirmek böylece dilsel ve düşünsel bütün sınırlılıkları aşma çabası, onun yazınsal düzlemdeki temel amacıdır. Fakir Baykurt tüm gerçekliği yapıtın toplumsal içeriğine ait göndermeleri kullanarak dilin olanaklarını ve sınırlarını zorlayarak kurgular. Küçük bir dokunuşla dilin bütün olanaklarını ve çağrışımsal sistemini kullanarak yapıtlarını kurar. Yerele ait sözcükleri cümle halinde düşünceye dönüşümü ve anlam yönünden bütün sınırlanmışlıkları aşması yazarın usta bir kalem

olduğunu göstermektedir. Baykurt üslubu, başkası merkezli Baykurt'a giydirilmeye çalışılan bir eldiven değildir; çünkü edebiyat dünyasında her sanatçının olduğu gibi Baykurt'unda kendine has bir parmak izi vardır.

Fakir Baykurt, on dört romanını toplumu bilinçlendirme ve yönlendirme amacı ile yazarak kendini bir sonraki nesle taşımayı başarabilen nadide yazarlardandır. Aydınlik bir bilinç olarak değerlendirebileceğimiz Baykurt ve Baykurt yapıtları Türk edebiyatının toplumsal gerçekçilik ve Anadolu gerçekçiliğini yansıtmaları açısından ise ciddi bir önem teşkil eder.

KAYNAKÇA

- Akı, N., *Yakup Kadri Karaosmanoğlu İnsan –Eser-Fikir-Üslup*, İletişim Yay., İstanbul, 2001.
- Arslan, F., *Öykünün Sesini Kısmak*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum, 2009.
- Assmann, J., *Kültürel Bellek*, (Çev. Ayşe Tekin), Ayrıntı Yay., İst., 2001.
- Aydın, N., *Haldun Taner'in Öykülerinde İzleksel Yapı*, (Fırat Üniversitesi Sos.Bil.Ens. Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2010, s.114.
- Bachelard, G., *Mekanın Poetikası*, (Çev. Aykut Derman), Kesit Yay., İst., 1996.
- Baydar, M., *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar?*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İst., 1960.
- Baykurt, F., *Benli Yazılar*, Papirüs Yay., İst., 1998.
-, *Yayla*, Literatür Yay., İst., 2008.
-, *Yüksek Fırınlara*, Literatür Yay., İst., 2008
-, *Koca Ren*, Literatür Yay., İst., 2008.
-, *Yılanların Öcü*, Literatür Yay., İst., 2006.
-, *Irazca'nın Dirliği*, Literatür Yay., İst., 2006.
-, *Tırpan*, Literatür Yay., İst., 2007.
-, *Keklik*, Literatür Yay., İst., 2008.
-, *Yarım Ekmek*, Literatür Yay., İst., 2007.
-, *Kara Ahmet Destanı*, Literatür Yay., İst., 2006
-, *Köygöçüren*, Literatür Yay., İst., 2007.
-, *Amerikan Sargısı*, Literatür Yay., İst., 2008.
-, *Onuncu Köy*, Literatür Yay., İst., 2008.
-, *Kaplumbağalar*, Literatür Yay., İst., 2008.
-, *Eşekli Kütüphanecisi*, Literatür Yay., İst., 2010,
- Buhr, M., Schroder, W., Barck, K., *Aydınlanma Felsefesi*, (Çev. Veysel Atayman), Yenihayat Yay., İst., 2006
- Bumin, T., *Hegel(Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi)*, Yapı Kredi Yay., İst., 2010
- Candan, E., *Gizli Sırlar Öğretisi*, Sımrötesi Yay., İst., 1998
- Cüceloğlu, D., *Savaşçı*, Remzi Kitabevi, İst., 2001.
- Çüçen, A., K., *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, Asa Yay., Bursa, 1997
- Deveci, M., *Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü'nün Öykü ve Romanlarında Yapı ve İzlek* (Fırat Üniversitesi, Sos.Bil.Ens., Basılmamış Doktora Tezi) Elazığ, 2005.

- Dökmen-1, Ü., *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yay.,İst., 2002
- Dökmen-2, Ü., *Üstün, Yarına Kim Kalacak? Evrenle Uyum Sürecinde Var Olmak Gelişmek Uzlaşmak*, Sistem Yay., İst., 2002.
- Emge, C., A., *Hegel Mantığı ve Çağımız*, (Çev. Kemal Bahadır), İlya Yay., İzmir, 2001.
- Eliuz, Ülkü, *Orhan Kemal'in Romanlarında Yapı ve İzlek*,(Fırat Üniversitesi, Sos.Bil.Ens., Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ, 2004
- Foucault, M., *Kendini Bilmek*, (Çev.,G.,Ç., Güven) Om, Yay., İst., 2001
- Fromm, E., *Kendini Savunan İnsan*,(Çev., Necla Arat), Say Yay., İst.,1994
- Gasset, O., *İnsan ve Herkes*, (Çev. Neyriye Gülüşık), Ayrıntı Yay., İst., 1995
- Girard, R., *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat Edebi Yapıda Ben ve Öteki*, (Çev. Arzu İldam), Metis Yay., İst., 2001
- Gürsoy, K., *Jean Paul Sarte Ateizmin Doğurduğu Problemler*, Akçağ Yay., Ankara, 1991.
- Geçtan, E., *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.
- İnam, A., “Kaygı Güllü Açarken” *Doğu Batı*, S.6, Şubat- Nisan, s.73-91
- Jacoby, R., *Belleğini Yitiren Toplum*, (Çev. Hakan Atalay), Ayrıntı Yay., İst., 1997.
- Jung, C., G., *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*, (Çev., Engin Büyükinal), Say Yay., İst., 1997
- Jung, C., G., *İnsan ve Sembolleri*, (Çev. Ali N.,B.), Okyanus Yay., İst., 2007
- Karpat, K., *Kimlik Sorununun Türkiye’de Tarihi, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi*, Bağlam Yay., İst., 1995
- Kierkegaard, S., *Ölümcül hastalık Umutsuzluk*,(Çev. M.Mukadder Yakupoğlu), Ayrıntı Yay., İst., 2001.
- Kohut, H., *Kendiliğin Çözümlemesi*, (Çev. C., Atbaşoğlu, B., Büyükkal, C. İşcan) Metis Yay., İst., 1996.
- Korkmaz, R., *Aytomatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Türksoy Yay., Ankara, 2004.
- Korkmaz, R., *Aytomatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*, Grafiker Yay., Ankara, 2008.
- Korkmaz, R., “Romanda Mekanın Poetiği” *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen’e Armağan*, Ankara, 2007.
- Korkmaz, R., “Kara Kitapta’ki Simgesel Dönüş İmgelerinin Postmodernist Açından

- Yorumu”, *Türk Yurdu*, Mayıs/ Haziran, S. 153-154, s.311-317.
- Korkmaz, R., “Réne Girard’ın Üçgen Arzu Modeli Bağlamında Osmancık Romanı” *Tarık Buğra*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, s. 177, 2009.
- Korkmaz, R., “Yurtsuzluk İtkisi ve Anayurt Otel”, *İlmi Araştırmalar*, S.20, s.139-148, 2005.
- Korkmaz, R., “Küçürek Öykü (Short Short Story) Türü ve Örnek Bir Öykü Çözümlemesi Ferit Edgü’nün Öç’ü”, *Adam Öykü*, S.49, s.25-30, 2003,
- Korkmaz,R., *Sabahattin Ali İnsan-Eser*, Yapı Kredi Yay., İst., 1997.
- Krishnamurti, J., *Farkındalığın Işığ*, (Çev.Nil Gün), Ötesi Yay., İst., 1995.
- Lelekadis, K., *Toplum ve Bilinçdışı*, (Çev. Abdullah Yılmaz) Ayrıntı Yay., İst., 2000
- Lunaçarski, V.,A., *Sanat ve Edebiyat Üzerine*(Çev.Ülker İnce), Kırmızı Yay., İst., 2009.
- Marx, K., *Kapital*, (Çev.Bariş Çoban, Zeynep Özarslan), Yenihayat Yay., İst., 2006.
- Onaran, M., Şerif, “ Fakir Baykurt’un Evinde” *Varlık*, S.1123, 2001, s.55.
- Özher, S., *Romancı Kimliğiyle Atilla İlhan*, (Fırat Üniversitesi, Sos.Bil.Ens., Doktora Tezi) Elazığ, 2009.
- Robinson, D., Nietzsche ve Postmodernizm, (Çev. Kaan H., Öteken), Everest Yay., İstanbul, 2000.
- Sarte, J., P., *Yabancı’nın Açıklaması ve Başka Denemeler*, (Çev. Asım Bezirci), Say Yay.,İst., 2001.
- Shayegan, D., Yaralı Bilinç, (Çev.H., Bayrı) , Metis Yay., İst., 2001.
- Şahin, Veysel, “Oğuz Atay’ın Anlatılarında Ben, Öteki ve Benlik”,*Türk Dili*, Ocak, 2010, S.657, s.23–30.
- Şahin, Veysel, “Tahsin Yücel’in “Kumru İle Kumru” Romanında Metanın Tabulaşması”, *Journal of New World Sciences Academy*, S.4, s.386-397, 2007.
- Teber, Serol, *İnsanın Hiçleşmesi Serüvenine Giriş*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2001.
- Tofur, E., *Yusuf Ziya Ortaç’ın Romanlarının Tematik ve Yapısal İncelenmesi* (Fırat Üniversitesi Bitirme Tezi), Elazığ, 2004.
- Troçki, L.D., *Edebiyat ve Devrim*, (Çev. Hüsen Portakal), Kablacı Yayınevi, 1989, İstanbul.
- Tuğcu, T., *Yabancılaşma Problemi*, Alesta Yay., Ankara, 2002.
- Tunalı,İ., *Marksist Estetik*, Altın Kitaplar Yay., İst., 1976.
- Tüzer, İ., “Kimliklerin Çatıştığı Mekan: “ Kiralık Konak” ve Evini/ Evrenini Arayan Nesiller”, *Biliş*, S.41, 2007, s.236.

- Uygur, N., *Edmund Husserl'de Başkasının Beni Sorunu*, Yapı Kredi Yay., İst., 1997.
- Urry, J., *Mekanları Tüketmek*, (Çev., R.G., Ögdü), Ayrıntı Yay., İst., 1999.
- Ulaş,S.,E., *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yay., Ankara, 2002.
- Voloşinov, V.,N., *Marksizm ve Dil Felesefesi*(Çev., Mehmet Küçük), Ayrıntı Yay., İst., 2001.
- Yanardağ, M., *Fakir Baykurt'un Hikaye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme* (İnönü Üniv. Sos. Bil. Ens. Doktora Tezi) Malatya, 2005
- Yalom, I., *Varoluşçu Psikoterapi*(Çev. Zeliha İyidoğan Babayiğit), Kabalcı Yay., İst., 1999.
- Yıldız, K., *Fakir Baykurt'un Romanlarında Sosyal Hayat*, (Cumhuriyet Üniversitesi, Sos., Bil., Ens. Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2008.

ÖZGEÇMİŞ

1985'te Elazığ'da doğdum. 2003'te Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdim. 2007 yılında mezun oldum. Aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tezsiz yüksek lisans eğitimi aldım. 2008'de Fırat Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans eğitimine başladım. Yabancı dilim İngilizcedir.